

magazin istoric

ANUL XVIII Nr. 1 (202) IANUARIE 1984

CALENDARUL UNIREI

IANUARIE	FEBRUARIE	MARTIE	APRILIE
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30
MAI	IULIE	AUGUST	SEPTEMBR
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30
OKTOBRIE	NOIEMBRIE	DECEMBRIE	IANUARIE
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31

pe Anul
1858.

magazin istoric

Revistă de cultură
istorică

Anul XVIII

Nr. 1 (202)

ianuarie 1984

Redactor șef
CRISTIAN POPIȘTEANU

Colegiul redacției
DUMITRU ALMAȘ
CONSTANTIN ANTIP
VIRGIL CÂNDEA
NICOLAE COPOIU
LUDOVIC DEMENY
TITU GEORGESCU
DINU C. GIURESCU
ȘTEFAN PASCU
M. PETRESCU-DIMBOVIȚA
ȘTEFAN ȘTEFĂNESCU

Secretar responsabil
VALERIU BUDURU

SUMAR

O aniversare de profunde rezonanțe istorice:
Ion Popescu-Pufuri 2

Sensurile istoriei:
Cristian Popișteanu 6

1859: UNIREA — ISTORIC ACT DE VOINȚĂ AL POPORULUI ROMÂN

• Țara întreagă ce se numește România:
Marian Ștefan 10

• Iași, 5 ianuarie 1859. Dorința cea mai generală:
L. Boicu 10

• București, 24 ianuarie 1859. Singura soluție — dubla
alegere:
Dan Berindei 15

• „Românii din Transilvania numai la principate privesc”:
Ioana Ursu, Valeriu Buduru 21

• Consuli străini raportează: „Alegerea lui Cuza —
o manifestare cu adevărat națională”:
Șerban Rădulescu-Zoner, Valeriu Stan 26

• Unde s-a născut Cuza vodă?
Vasile Palade 31

• O problemă de interes și de onoare pentru Europa:
Gh. Platon 33

• Un singur gând — unirea deplină:
Dumitru Zaharia 37

• Educație prin istorie: *Alexander Gieysztor*... 40 • File
din istoria Cubel: *Constantin Bușe*... 41 • Istorie la
Athos: *Charles Diehl*... 45 • Insurecția română salvează
un general antifascist german: *Gheorghe Daragiu, Tiberiu
P. Potârcă*... 49 • Japonia — ceremonia cealului:
Octavian Simu... 53 • Din nou despre întemnițatul din
Turnul Temple: *Mihai Manea*... 58 • Cărți sosite la
redacție... 61 • Poșta Magazin istoric... 63

①

②

③

④

COPERTELE NOASTRE

① Tipăritură anticipând, cu mai mult de un an, istoricul eveni-
ment de la 24 ianuarie 1859: **Calendarul Unirii**

② Adunarea Electivă a Moldovei, din 5 ianuarie 1859, alege
ca domn pe Alexandru Ioan Cuza. Pictură de M. Cămăruș

③ Sabia lui Cuza Vodă aflată la Muzeul de istorie al
R.S. România, poartă pe mîner, gravate în aur, stemele unite
ale celor două țări române, Moldova și Valahia (detaliu)

④ Hora Unirii la Cralova. Detaliu din pictura lui Theodor
Aman (1859: Unirea — istoric act de voință al poporului român,
p. 10)

O ANIVERSARE DE PROFUNDE REZONANȚE ISTORICE

ION POPESCU-PUȚURI

Experiența istorică demonstrează cu puterea legității că adevăratul om politic, adevăratul conducător politic este produsul și sinteza vieții societății în mijlocul căreia se naște și trăiește. În consecință, omul politic este — și nici nu poate fi altfel — un cunoscător profund, exponentul avizat al preocupărilor și al aspirațiilor colectivității umane pe care o reprezintă. Școala omului politic este emina-

mente școala vieții sociale, cu toate valențele ei economice, culturale, spirituale, de relații internaționale etc.

Omul politic care, prin inteligența și capacitatea sa, prin vocația sa, știe să acumuleze și să decanteze tot ceea ce îi oferă societatea în mijlocul căreia se naște și crește, va ști să exprime năzuințele oamenilor, ale maselor, va reuși să acționeze pîrghiile care pun în mișcare factorii

cei mai eficienți pentru binele, prosperitatea și prestigiul țării pe care o conduce, manifestându-se ca un adevărat conducător al poporului său.

Conducătorul poporului și al partidului nostru, președintele României socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu, s-a născut și prima parte a copilăriei a trăit-o în mijlocul unei colectivități sătenești. Se știe că satul românesc reprezintă, prin transpunere istorică, satul dacic, acea comunitate cu o vechime multimilenară, cu o experiență de viață pe măsura longevității sale istorice. Școala experienței țărănești este școala care îți evocă strămoșii, obiceiurile, datinele, folclorul, întreaga și inestimabila bogăție spirituală a unei colectivități umane, statornicită de milenii pe aceste pământuri, cu o îndelungată și bogată experiență de viață. În această ambianță de viață exprimând, în esența ei, străvechi elemente de cultură și civilizație umană originală, tânărul Nicolae Ceaușescu a privit și a căutat adînc în cartea de istorie a neamului nostru multimilenar.

Cunoscînd toate aceste realități ale istoriei patriei noastre, respingînd formule perimate și teze preconcepționale, tovarășul Nicolae Ceaușescu a fixat locul și rolul pe care le-a avut, de-a lungul secolelor și mileniiilor, această matcă originară de neam și limbă românească. „Țărănimea a reprezentat cea mai importantă forță a progresului social, purtătoarea năzuințelor de neatințare și a sentimentului de demnitate națională... Animată de o neîntărită dragoste pentru glia strămoșască și de un înalt spirit de sacrificiu, țărănimea s-a ridicat în calea năvălitorilor și cîmpitorilor, a apărut cu propriul ei sînge independentă țării, însăși ființa națională a poporului”. Ea, țărănimea, arată tovarășul Nicolae Ceaușescu, a fost păstrătoarea tradițiilor și a artei „minunate a poporului”, ea este „creatoarea comorilor poeziei populare, a *Miorișei*, a doinelor și baladelor. În furtunile veacurilor, țărănimea a rămas neclintită, păstrînd și dezvoltînd limba strămoșilor”.

Din fragedă tinerețe, tovarășul Nicolae Ceaușescu a intrat în rîndurile mișcării muncitorești, ale Uniunii Tineretului Comunist și ale Partidului Comunist Român, consacîndu-și întreaga viață luptei împotriva asupririi de clasă, pentru apărarea intereselor maselor populare, a luptă și luptă pentru cauza revoluției socialiste, a independenței patriei, a bunăstării și fericirii întregului nostru popor. În clocotul luptei revoluționare s-au dezvoltat înaltele sale calități de comunist și revoluționar ferm și consecvent, afirmate cu strălucire încă din cei mai tineri ani ai vieții, în marile bătălii purtate de partid, pentru apărarea intereselor clasei muncitoare și ale poporului român, împotriva exploatarei și asupririi sociale și naționale, pentru libertate și dreptate socială și națională, împotriva fascismului și războiului, pentru cauza independenței și suveranității patriei, pentru o viață mai bună. În anii grei ai ilegalității, tovarășul Nicolae Ceaușescu a militat cu dirigenție și neînfricare — înfruntînd teroarea dezlănțuită de regimul burghez-mosieresc, închisorile și lagărele antonesciene — pentru organizarea și ridicarea la luptă revoluționară a tineretului, a clasei muncitoare, însu-

șleț permanent de o nestrămutată credință în cauza dreaptă a poporului, a libertății și a demnității sale.

În urmă cu un an președintele Nicolae Ceaușescu ne emoționa pe noi toți atunci cînd, la aniversarea a cinci decenii de activitate revoluționară și a 65 ani de viață, spunea: „Primele mele gânduri, pline de recunoștință și de adîncă mulțumire, se îndreaptă către părinții mei care mi-au dat viață și de la care am învățat să cresc și să trăiesc ca fiu credincios al poporului și să-l servesc neabătut, în toate împrejurările... Ca fiu de țaran, ca muncitor și ca intelectual... adresez cele mai calde mulțumiri clasei noastre muncitoare, țărănimii, intelectualității, tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, întregului nostru popor, pentru căldura cu care mă înconjoară”.

Adevărata istorie a partidului nostru, mai ales în perioada interbelică, este istoria partidului activînd în mijlocul poporului, ai cărui militanți s-au angajat direct în confruntările de clasă, în bătăliile pentru apărarea intereselor fundamentale ale poporului român. Activitatea reală a partidului era aceea care se afla în continuarea firească a luptei ce fusese începută încă din ultimele decenii ale veacului trecut și se desfășura pentru apărarea intereselor fundamentale ale clasei muncitoare, ale țărănimii, ale întregului popor român, într-o perspectivă clară, fixată cu cinci decenii înainte și adaptată permanent împrejurărilor concrete care apăreau în evoluția societății românești.

O asemenea împrejurare a fost ascensiunea fascismului la putere în unele țări europene și mai ales a național-socialismului în Germania. Partidul nazist, care și-a manifestat față și în modul cel mai categoric poziția antimuncitorească, a reprezentat un mare pericol nu numai pentru clasa muncitoare din toate țările, ci și pentru existența multor state și națiuni europene. Vizată direct de planurile expansioniste revizioniste ale hitlerismului și acoliților săi, România era sortită a deveni o anexă agrară a Germaniei, ceea ce implica sfărîmarea unității sale teritoriale și statale, înfăptuită prin opțiunea fermă a maselor largi, a întregului popor, la 1 Decembrie 1918.

Partidul clasei muncitoare din România, partid cu o îndelungată experiență politică, a înțeles gravitatea pericolului hitlerist și a inițiat crearea unei organizații de masă, care să reunească toate forțele politice ale țării, indiferent de clasă socială, pentru a se opune fascismului, pericolului hitlerist. Această organizație a fost, după cum se știe, Comitetul Național Antifascist¹, creat încă în iunie 1933, la numai cîteva luni de la venirea lui Hitler la putere în Germania.

Avea numai 15 ani tovarășul Nicolae Ceaușescu cînd a fost desemnat de partid să reprezinte tineretul în Comitetul Național Antifascist, alături de personalități binecunoscute ale vieții publice românești, iar ulterior s-a aflat în fruntea Comitetului Național Antifascist al tineretului. Pentru a primi o asemenea însărcinare de mare autoritate la o asemenea vîrstă, este incontestabil că revoluționarul Nicolae

¹ Magazin istoric, nr. 6/1983.

Ceaușescu se afirmase, atrăgând atenția celor din jur prin înaltele sale calități de comunist, patriot, antifascist ferm, de internaționalist consecvent. Aflat în capitala țării, în timpul confruntărilor de clasă din anii 1931-1933, al dezbaterilor politice ce au avut loc în România acelor ani, tovarășul Nicolae Ceaușescu s-a orientat, cu judecata sănătoasă moștenită din familie, spre acele forțe politice care apărau

1916-1918, Marea Unire de la 1 Decembrie 1918, aveau să confirme acest rol. Afluența fiilor de țărani spre partidul clasei muncitoare, spre forța politică cea mai înaintată a societății românești, poziția pe care o vor deține unii din aceștia în conducerea lui — vom aminti în această privință pe Gheorghe Cristescu, secretar general al Partidului Comunist Român în 1921 — exprima legătura organică a

24 iunie 1983: momentul înalt al preluării de care secretarul general al partidului, președintele republicii, se bucură în opinia publică mondială. În semn de omagiu și aleasă considerație pentru contribuția remarcabilă la promovarea cauzei păcii și colaborării între popoare, Comitetul pentru Unitate Națională pe întreaga Indii, al cărui președinte de onoare este Giani Zail Singh, președintele Republicii Indii, a decernat tovarășului Nicolae Ceaușescu statueta de fildeș Shiva — simbol al puterii binelui asupra răului, al înțelepciunii și clarviziunii, al păcii și regenerării vieții

interesele vitale ale poporului, care luptau pentru un viitor mai bun al tuturor, și aceste forțe se aflau în partid și în jurul partidului clasei muncitoare, a partidului comunist.

Mîșcarea noastră muncitorească, partidul clasei muncitoare, se știe, au primit în rîndurile lor numeroși fii de țărani. Nu a fost, desigur, o întimplare faptul că primul congres național al partidului clasei muncitoare din țara noastră, din 1893, a fost deschis de un țăran, expresie a locului important pe care îl ocupa țărănimia în trecutul, prezentul și viitorul țării, în mod concret în activitatea revoluționară a partidului clasei muncitoare. Dealtfel, evenimentele ulterioare din țara noastră, cum au fost marea răscăală din 1907, războiul din

partidului clasei muncitoare cu marile realități ale societății românești, ale poporului român, a cărui masivă majoritate de peste 80 la sută o constituia țărănimia. Întreaga tinerete a tovarășului Nicolae Ceaușescu a fost marcată de marelui imperativ al luptei antifasciste, anti-hitleriste, biografia sa însoțindu-se cu cele mai importante evenimente din istoria luptei antifasciste a poporului român, a luptei sale pentru apărarea păcii, a prieteniei și înțelegerii cu alte popoare: procesul muncitorilor ceferiști din 1934, procesul antifasciștilor de la Brașov din 1936, marea demonstrație antirăzboinică, anti-hitleristă din capitala României de la 1 mai 1939.

Epoca acelor lupte antifasciste de mare importanță, datorită cărora s-a reușit să se frîneze pentru o vreme ascensiunea legionarilor spre

putere și împingerea României în orbita Germaniei naziste, reprezintă o contribuție importantă a poporului român la cauza generală a antifascismului. Referindu-se la acei ani, tovarășul Nicolae Ceaușescu, într-o adevărată profesiune de credință, spunea: „Am început activitatea revoluționară în condițiile grele ale ilegalității. Am intrat în mișcare în alii luptei împotriva fascismului — care se dezvoltă și în România —, împotriva războiului; deci de la început am participat activ la lupta împotriva războiului și a fascismului. Din această experiență, din ceea ce au însemnat fascismul și cel de-al doilea război mondial, trebuie să tragem toate învățămintele! Să facem totul pentru a nu se mai repeta, în nici o țară, dictatura fascistă, pentru a asigura libertățile democratice ale popoarelor, dreptul lor la dezvoltarea liberă, independentă, așa cum o doresc, fără nici un amestec din afară!”

Ne este mereu vie în minte imaginea tînărului revoluționar care a condus, din însărcinarea partidului, reorganizarea Uniunii Tineretului Comunist, în 1939, iar apoi, după 23 August 1944, prezența sa dinamizatoare în vîltoarea participării României la războiul antihitlerist, chemind tineretul să muncească și să lupte împotriva cîmpitorilor țării, a armatelor hitleriste și horthyiste. Au rămas în istorie cuvintele tovarășului Nicolae Ceaușescu din primul număr al *Științei* legale: „Tineretul este viitorul unui popor. Spre el își îndreaptă privirea și speranța toți oamenii de știință și politici. Cu energia și entuziasmul său tineretul este o forță creatoare, care pusă în serviciul științei și progresului poate da un ajutor prețios pentru dezvoltarea economică, socială, politică și științifică a unui popor”.

Minunatele sale calități de revoluționar și patriot înflăcărat au fost continuu dezvoltate în condițiile noi create în țara noastră ca urmare a victoriei revoluției de eliberare națională și socială din august 1944, în luptele purtate de masele muncitoare, conduse de partid, pentru înfringerea forțelor reacțiunii și cucerirea puterii politice și economice în stat, în întreaga activitate de refacere și reconstrucție a economiei naționale, de democratizare a țării, de organizare a societății românești pe baze socialiste. Întraga sa viață s-a împlinit în modul cel mai strîns cu toate marile momente ale luptei glorioasei noastre partid pentru victoria revoluției și construcției socialismului în România.

Prin funcțiile pe care le-a deținut în acea perioadă în conducerea partidului și a U.T.C., tovarășul Nicolae Ceaușescu s-a aflat în primele rînduri ale conducerii revoluției de eliberare socială și națională a țării, acumulînd un uriaș tezaur de experiență politică. S-a aflat în fruntea unor comitete regionale de partid, s-a pregătît ca ofițer superior în armata română, a făcut parte din cadrele de conducere ale agriculturii, a activat intens în conducerea partidului în toată perioada de după eliberare. Toată această experiență de partid și de stat, de viață politică, a forjat caracterul și orientările sale principale privind dezvoltarea poporului român, orientări pe care avea să le propună Congresului IX al partidului, în 1965.

Congreselor X, XI și XII, Conferințelor naționale din 1967, 1972, 1977 și 1982, orientări înscrise în Programul partidului. Datorită acestor orientări, tovarășul Nicolae Ceaușescu, ales din 1965 în fruntea partidului și a națiunii, s-a înscris ca deschizător al unei noi epoci în istoria țării și a poporului român, epocă devenită a făturii societății socialiste multilateral dezvoltate, epocă numită, pe bună dreptate, *epoca Ceaușescu*.

In ultimii 19 ani, poporul român a realizat un adevărat salt în istoria sa multimilenară. Țara și-a afirmat independența pe plan internațional, în sensul deplin al cuvîntului, iar prestigiul internațional și locul pe care îl ocupă azi în lume România socialistă reprezintă proiectarea imaginii dezvoltării generale a țării, a economiei și culturii ei, a potențialului ei general pe ecranul mondial.

Istoria zilelor noastre ne oferă un exemplu grăitor de consecvență și atașament ale revoluționarului și patriotului Nicolae Ceaușescu față de marile aspirații ale poporului său, ale umanității contemporane. Demersurile și inițiativele de răsunset mondial ale președintelui României de salvagardare a păcii și viitorului omenirii, pentru oprirea amplasării și dezvoltării de noi rachete nucleare, pentru trecerea la retragerea și distrugerea lor, pentru o Europă fără nici un fel de arme nucleare, pentru o omenire eliberată de coșmarul catastrofei nucleare, își au izvorul în bogata experiență politică a Partidului Comunist Român, a secretarului său general. Poporul român știe bine din îndelungată și zbuciumată sa istorie ce înseamnă războiul; știe, de asemenea, din aceeași experiență a existenței sale istorice, că și cele mai grave probleme litigioase se pot regla la masa tratativelor, spre binele popoarelor. Președintele României socialiste, inițiator neobosit al unor raporturi noi, de înțelegere și colaborare între popoare, în Balcani, în Europa și în lumea întreagă, cunoaște bine experiența poporului român, ca și pe aceea a altor popoare și, în repetate rînduri, a atras atenția că pacea este o operă colectivă, care presupune colaborare internațională, combaterea curentelor și tendințelor războinice, revanșarde, a practicilor ce țin de politica forței și a dictatului. Tradiționala vocație de pace a poporului român are azi în persoana președintelui Republicii Socialiste România, cel mai strălucit mesager, așa după cum spiritualitatea contemporană ne înscrisie în universalitate prin opera sa de adînci și vaste rezonanțe.

Este, în aceste momente aniversare, un titlu de mîndrie pentru fiecare cetățean al patriei că națiunea noastră își are conducătorul care, aparținînd, deopotrivă, țărînimii, muncitorimii și intelectualității, reprezintă o strălucită sinteză a însușirilor celor mai alese ale poporului nostru.

În aceste momente sărbătorești, cînd țara își omagiază președintele, gîndurile noastre se unesc cu ale tuturor oamenilor muncii pentru a-i ura ani mulți și fericți, sănătate și puteri sporite de muncă, pentru a ne conduce spre noi și noi victorii, spre mari și minunate împliniri.

1 decembrie 1968. Secretarul general al partidului, omul din fruntea destinului național, tovarășul Nicolae Ceaușescu, prețenit în cetatea Unirii, Alba Iulia, este întâmpinat cu profund respect și dragoste de veteranii marelui act de dreptate istorică

SENSURILE ISTORIEI

CRISTIAN POPIȘTEANU

Pășim în anul celei de-a 40-a aniversări a revoluției de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă sub puternica impresie a suitei de manifestări prin care națiunea noastră socialistă și-a manifestat unitatea în cuget și-n simțiri, unitatea de nezdruccinat în jurul centrului ei vital, Partidul Comunist Român, a secretarului general al partidului, președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Coroana acestor manifestări de amplă participare populară (să ne amintim că de la Alba Iulia, la mausoleul eroilor de la Mărășești, în toate județele Republicii Socialiste România, oamenii care edifică prin munca lor neprecuțită, prin talentul și efortul lor de zi de zi o nouă societate, au evocat epocala înfăptuire de acum șase decenii și jumătate) a înfrunțat-o Adunarea festivă de la 1 decembrie 1983 din capitala țării consacrată sărbători-

rii a 65 ani de la făurirea statului național unitar român.

Devenită în ultimii 19 ani ax al dezvoltării noastre contemporane, istoria, marea și eroica istorie a poporului, este izvor de tărie și înțelepciune, generator de entuziasm și neînfricare. Prin puterea ei de a ne modela conștiințele, istoria devine cu adevărat o forță materială cuprinzând masele și deschizându-le orizonturile cunoașterii, înarmându-le și ghidându-le acțiunile. Ce altceva sînt marile momente aniversative la care sîntem martori și participanți de la cel de-al IX-lea Congres al P.C.R. decît cele mai autentice și coplesitor de omenești cinstiri ale tuturor generațiilor acestui neam care, prin trude, jertfe și geniu lor, ne-au adus pînă la noi cei de azi, chemați să dăm chip și substanță civilizației socialiste, moștenirilor străvechilor civilizații autohtone.

Ce altceva sînt marile noastre momente aniversative decît o proiectare în timp și spațiu a rolului multîmilor, a acelor mulțimi care au făcut să rodească unitatea și libertatea românească, independența și progresul patriei devenită una pentru toți românii la 1 Decembrie 1918. Documentele istoriei, faptele marilor noștri voievozi și oameni de stat, ale ilustrilor noștri cărturari, mărturiile relevate de cercetarea istorică atestă originalitatea civilizației românești, permanența noastră pe vatra strămoșască, legătura noastră cu celelalte popoare ale continentului, legătura noastră organică cu întreaga istorie a lumii.

Ce altceva sînt marile noastre momente aniversative decît uriașe generatoare de bărbății și încredere, de cutezanță și putere la scara întregii țări și pentru un întreg popor, liber și definitiv stăpîn pe destinele sale.

Marea sărbătoare de la 1 Decembrie 1983 și-a găsit strălucirea așteptată în magistrala expunere a președintelui Nicolae Ceaușescu, prin care noi toți cei prezenți la Adunarea festivă, laolaltă cu întreaga țară, am simțit că omul din fruntea destinului național, omul născut în chiar neuitatul an 1918, omul a căruia personalitate proeminentă exprimă geniul românesc în lumea de azi, dă sens însăși istoriei.

Descoperim în cuvîntarea președintelui țării sensul cel mai viabil al noii societăți românești din zilele noastre: „Înfrățind o largă unitate a forțelor patriotice naționale, partidul a organizat și condus cu succes revoluția de eliberare națională și socială care a deschis poporului român calea făuririi unei vieti noi, a prelucrării destinului în propriile mîini, a lichidării exploatarei și asupririi, a realizării unei Româнії socialiste, așa cum au dorit-o în momentele constituirii statului național unitar revoluționarii, masele muncitoare din România. I-a revenit partidului comunist marea cinste, misiunea revoluționară de a înfrății aceste idealuri și năzuințe ale maselor populare din perioada Unirii. În condițiile socialismului, aspirațiile de libertate, de dreptate socială și națională, de independență au putut fi înfrățite, asigurînd întregului popor o viață nouă și demnă”.

Regăsim în strălucita expunere a secretarului general al partidului, președintele republicii, sensul cel mai uman al marelui erou al istoriei care, departe de a fi un mare anonim, este marele ei creator — mulțimile: „Crearea statului național unitar, cu șase decenii și jumătate în urmă, a constituit o strălucită victorie istorică a luptei eroice, îndelungate a maselor populare pentru făurirea națiunii române, a marcat împlinirea visului secular al tuturor românilor de a trăi uniți în granițele aceleiași țări, într-un stat unic, liber și independent. Sărbătorind mărețul eveniment, ne îndreptăm gîndurile cu profundă recunoștință spre marii noștri înaintași, spre toți acei care, cu nestînsă dragoste de țară și popor, au luptat și s-au jertfit pentru mărețele idealuri ale Unirii, pentru unitatea, libertatea și demnitatea patriei noastre scumpe. În aceste

clipe solemne, aducem un vibrant omagiu patrioților, revoluționarilor, tuturor forțelor progresiste care au luptat cu înflăcărare pentru idealurile unității naționale, întregului popor român din voința și prin acțiunea căruia s-a realizat năzuința dintotdeauna a românilor”.

Găsim aici, în cuprinsul expunerii, un sens al imortalității noastre, al osmozei pămîntenilor cu locurile istoriei românești: „Carpații semeți cu falnicii săi codri seculari, cu riurile sale milenare, au constituit leagănul de formare și dezvoltare a poporului nostru din cele mai îndepărtate timpuri. Carpații nu i-au despărțit, ci i-au unit întotdeauna pe locuitorii din cîmpiile de la răsărit și apus, de la miazăzi și miazănoapte. În Carpați s-au format caracterul poporului român, dirigența, vitejia, bunătatea și omenia, mîndria și neînfricarea în luptă”.

Atunci cînd tovarășul Nicolae Ceaușescu ne dezvăluie dialectica proceselor revoluționare, avem descifrat un sens al interdependențelor dintre eliberarea socială și cea națională, un sens al vitalității noastre: „Cauza unității s-a împlinit strîns cu acțiunile revoluționare, cu întreaga luptă socială a maselor populare. Revoluția din Transilvania de la 1784, condusă de Horea, Cloșca și Crișan, și revoluția din 1821, din Țara Românească, condusă de Tudor Vladimirescu, au pus puternic în evidență atît marile resurse revoluționare ale maselor populare, cît și năzuința imperioasă spre unitate a celor trei principate românești. Asemenea eroilor legendari, în întreaga sa istorie milenară poporul român a găsit mereu în sine puterea de a renaște, chiar și după cele mai grele înfrîngerii, ridicîndu-se la luptă cu și mai multă forță. Victoriile obținute i-au sporit, de asemenea, elanul și neînfricarea, îndemnînd-l să continue neabătut eforturile și bătăliile pentru împlinirea năzuințelor sale vitale. Exprimînd parcă simbolic această realitate Karl Marx, scriînd despre răscola lui Horea, spunea că acesta a devenit «simbolul renașterii Daciei»”.

In cuvîntarea secretarului general al partidului, președintele țării, sînt definite sensul istoric și legitimitatea Partidului Comunist Român în viața societății românești: „Prelînd și ducînd mai departe cele mai bune tradiții ale poporului, animat de fierbînte patriotisme, partidul comunist s-a ridicat pentru aspirațiile de bunăstare și progres ale maselor, pentru dreptate și egalitate între toți oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate, pentru înlăturarea exploatarei și asupririi sociale și naționale. Partidul nostru s-a situat cu fermitate în apărarea independenței naționale, a integrității teritoriale și suveranității patriei. Partidul comunist a chemat poporul la lupta armată împotriva «Dictatului de la Viena» care smulgea Ardealul de nord din trupul țării. Poziția sa a determinat un puternic protest în rîndul clasei muncitoare, al organizațiilor democratice, al unor personalități politice și al maselor largi populare, inclusiv din rîndul naționalităților conlocuitoare. Sub conducerea partidului s-a

desfășurat lupta dîră împotriva războiului antisovietic, pentru sabotarea mașinii de război hitleriste, pentru răsturnarea dictaturii militarofasciste și înlocuirea armelor împotriva Germaniei naziste. Partidul a chemat armata și întregul popor la lupta pentru eliberarea întregului teritoriu al țării, alături de glorioasa Armată Roșie, pentru participarea cu toate forțele la războiul antihitlerist, pînă la victoria finală împotriva Germaniei fasciste".

Coordonatele ireversibile ale revoluției și construcției socialiste purcurse în cele cîteva etape ale procesului revoluționar inaugurat în august 1944 prin insurecția română ne-au adus să trăim în prezent într-o societate ale cărei trăsături sînt exprimate de tovarășul Nicolae Ceaușescu: „Societatea noastră socialistă este o societate unită, formată din clase și categorii sociale legate prin aceleași interese și aspirații, care acționează în strînsă unitate pentru înfăptuirea Programului partidului, pentru ridicarea României pe culmi tot mai înalte de progres și civilizație. Întărirea continuă a unității și coeziunii întregului nostru popor, a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, constituie o uriașă forță motrice în construcția socialismului și comunismului în România!

Marile realizări obținute de poporul nostru în construcția economică și socială demonstrează cu putere justetea politicii partidului nostru, care, pornind de la condițiile specifice ale țării, de la cerințele și necesitățile obiective ale dezvoltării economico-sociale ale României, aplică într-un spirit profund creator principiile generale ale socialismului, materialismului dialectic și istoric, adevărurile universale valabile. Toate succesele obținute sînt rezultatul muncii eroice, pline de abnegație, a clasei muncitoare, fărâmișii și intelectualității, a tuturor celor ce muncesc din patria noastră, fără deosebire de naționalitate, a întregului popor. Ele ilustrează cu strălucire minunata forță creatoare a poporului român, care, dezvoltînd pe o treaptă superioară marile tradiții din trecut, liber și stăpîn deplin pe destinele sale, își făurește în mod conștient propria viață așa cum o dorește, viitorul liber, viitorul comunist al României".

Expunerea de la 1 decembrie 1983, atît de bogată în sensuri istorice, pe care președintele republicii a dedicat-o — ca și întreaga sa operă științifică de o valoare excepțională și activitatea practică neobosită, tumultuoasă — analizei problemelor trecutului, prezentului și viitorului României contemporane, determinări istorice a căilor mersului nostru înainte, căutării soluțiilor problemelor cruciale ale situației mondiale

relievează ideea programatică de mare răsunet și adeviziune unanimă: „Numai în condiții de pace și colaborare România — ca dealtfel toate statele lumii — își va putea concentra forțele în direcția dezvoltării economico-sociale, a ridicării bunăstării materiale și spirituale".

Întreaga lume dornică de pace apreciază astfel în cel mai înalt grad inițiativele, propunerile, eforturile României socialiste pentru salvagardarea vieții pe planeta noastră, adevăratul Program al păcii pe care îl conține demersul nobil și neînfricat al președintelui Nicolae Ceaușescu făcut cu deplină răspundere în acest grav moment istoric: „Nicio dată în istoria sa îndelungată omenirea nu s-a aflat într-o situație atît de gravă, care amenință însăși existența vieții pe planeta noastră. S-a ajuns la o asemenea situație cînd oprirea cursei înarmărilor și trecerea la dezarmare, deosebi la dezarmarea nucleară, asigurarea păcii au devenit problema fundamentală a epocii noastre".

Istoria a înregistrat că aici, la București, în capitala României socialiste, s-au declanșat în ultimii 19 ani numeroase ofensive ale păcii, împotriva războiului, s-a lansat o suită de inițiative care sînt deja încorporate în analele timpului nostru drept autentice contribuții la securitatea, libertatea, cooperarea, înțelegerea și prosperitatea națiunilor lumii. Diplomația românească din acești ani poartă pecetea hotărîtoare a gîndirii politice și a stilului personalității prodigioase a președintelui nostru. Diplomația Ceaușescu este înscrisă în istoria contemporană și ea autentifică încă o dată prestigiul României socialiste în lumea de azi.

„Acum, la a 65-a aniversare a formării statului nostru național unitar — sublinia președintele României în cuvîntarea rostită la 1 decembrie —, doresc să reafirm din nou hotărîrea poporului român de a dezvoltă larg colaborarea cu toate țările socialiste, acordînd o atenție deosebită bunelor relații cu țări vecinii noastre.

Vom dezvoltă, de asemenea, relațiile cu țările în curs de dezvoltare, cu statele nealiniate, considerînd aceasta ca un factor important în lupta pentru progresul economico-social, pentru pace, pentru o lume mai dreaptă și mai bună.

În același timp, vom extinde în continuare relațiile cu țările capitaliste dezvoltate, cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială, în spiritul principiilor coexistenței pașnice.

Avem ferma convingere că larga colaborare internațională între toate statele lumii reprezintă singura cale, singura alternativă care

1 decembrie 1983. La a 65-a aniversare a Marii Uniri, tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășa Elena Ceaușescu primiți la sosirea la Adunarea festivă din capitala țării, cu deosebită bucurie și căldură, de cei ce vor înfăptui viitorul patriei

asigură fiecărei națiuni, asigură lumii o perspectivă luminoasă de pace, posibilitatea de a-și concentra forțele umane și materiale în dezvoltarea economico-socială, în progresul științei, culturii, în ridicarea bunăstării fiecărui popor. Să întărim colaborarea pentru depășirea greutăților economice, a crizei economice, pentru folosirea minunatelor cuceriri ale științei și cunoașterii umane numai și numai în scopuri pașnice, în scopul bunăstării și fericirii popoarelor, al independenței și suveranității lor!

Mai mult ca oricând este necesară întărirea solidarității și colaborării tuturor forțelor progresiste, antiimperialiste, a tuturor popoarelor care se pronunță pentru pace și colaborare".

Pentru viitorime — însă și ca o supremă dovadă a vocației istoriei de pace și construcție pașnică a românilor — legământul președintelui republicii la a 65-a aniversare

a Marii Uniri ne angajează pe noi toți pentru a „consacra întreaga noastră putere de muncă cauzei înfloririi și prosperității României socialiste, înaintării ei victorioase pe drumul luminos al socialismului, spre înaltele culmi ale civilizației comuniste!

Să facem legământul solemn că vom face totul pentru întărirea continuă a patriei noastre socialiste, pentru dezvoltarea democrației muncitorești revoluționare, pentru ridicarea continuă a bunăstării materiale și spirituale a poporului, pentru întărirea independenței și suveranității.

Să facem legământul solemn că vom face totul pentru întărirea continuă a colaborării și solidarității cu țările socialiste, cu toate statele lumii, fără deosebire de orinduire socială, că vom milita neabătut pentru pace, independență și colaborare cu toate națiunile lumii!"

Este acest legământ o coloană infinită a demnității, unității, libertății, independenței și suveranității tuturor fiilor patriei strămoșești, a unei istorii unice și unitare, a noii și eterne Români.

Tara intreaga ce se numește România

1849-1859 reprezintă unul din cele mai dinamice decenii ale istoriei moderne românești. Moment de puternică afirmare a națiunii, revoluția de la 1848 a deschis o nouă și viguroasă etapă în efortul uriaș al luptei pentru unitate și independență națională, pentru progres. Perioada următoare n-a fost altceva decât pregătirea și înfăptuirea revoluției pentru unitatea națională, cum bine remarcase gânditorul revoluționar Nicolae Bălcescu. Încercăm în paginile care urmează o evocare într-o formă concisă a celor mai semnificative evenimente și momente care au jalonat în deceniul ce a urmat revoluției pașoptiste, lupta poporului nostru pentru crearea statului național modern Român.

1849

10 FEBRUARIE¹. Din Triest, generalul Gh. Magheru scrie lui Al. G. Golescu (Arăpila), Chr. Tell și Eliade Rădulescu în legătură cu necesitatea organizării emigrației românești, în vederea luptei comune pentru unirea țărilor române: „Apoi, când o să fie timpul a ne uni unul din trunchiuri dacă nu acum? Când o să avem ocazie mai favorabilă a protesta prin faptă în contra politicii machiavelice care a tăiat corpul român în mai multe bucăți spre a le face mai lesne de înghițit? Când o să înțelegem mai bine că numai o unire nedestructibilă, atât morală cât și materială între deosebitele trunchiuri ale arborelui român este condiție de viață a gentii noastre? [subl. ns.]...

Eu socot că precum au făcut toate emigrațiile să formăm și noi un comitet cel puțin de 15 membri. Acest comitet, ca să sancționeze pentru totdeauna unificarea legitimă a românilor din ambele principate, deocamdată să se compună de munteni și moldoveni, proporționat populației din fiecare principat”.

18 FEBRUARIE. Delegația transilvăneană condusă de Andrei Șaguna prezintă împăratului Petițiunea generală a fruntașilor români din Transilvania, Banat și Bucovina. La punctul I se cere „unirea tuturor românilor din statul austriac într-o singură națiune independentă”.

6 MAI. Din Viena, Gh. Magheru scrie lui Al. G. Golescu (Arăpila) despre devisa luptei politice a românilor

¹ Toate datele din articolele consacrate Unirii sînt pe stil vechi — n.r.

Unirea Munteniei și Moldovei și înfăptuirea în 1859 a statului național a constituit un moment crucial în destinele poporului nostru, marcînd intrarea României într-o etapă nouă a evoluției sale istorice.

NICOLAE CEAUȘESCU

Iași, 5 ianuarie 1859

DORINȚA

CEA MAI GENERALĂ

L. BOICU,

Institutul de istorie și arheologie „A.D. Xenopol”, Iași

Iași, 5 ianuarie 1859. „Zi frumoasă, cu soare, tot orașul era în picioare încă de dimineață — nota scriitorul Nicolae Gane. Fiecare simțea că, în acea zi, are să se petreacă un fapt mare,

care va lăsa urme adinci în istoria țării noastre”.

În acea zi, în capitala Moldovei, se întrunea Adunarea electorală, spre a desemna pe alesul națiunii pentru domnie. Rezul-

tatul votului de la Iași era așteptat cu vie emoție atât de ieșeni și, odată cu ei, de locuitorii Moldovei, cit și de românii de dincolo de Milcov, din Muntenia. În acea zi, în capitala Moldovei, se pune prima piatră la temelie Unirii¹, dorită de toți românii.

Dar înainte de a urmări desfășurarea votării din Adunarea electivă a Moldovei, să rememorăm cîteva din principalele evenimente care au marcat, în acei ani de la cumpăna secolului trecut, drumul românilor spre realizarea Unirii.

Aceeași misie

În a doua jumătate a anului 1857, oameni de stat, publiciști, opinia publică de pe continent,

¹ De-a lungul anilor, revista noastră a publicat o bogată și variată gamă de articole, studii, evocări istorice, documente și măști privind Unirea din 1859, printre care principalele documente privind Conferința de pace de la Paris din 1856, alegerile de deputați pentru Adunările ad-hoc, lucrările acestor Adunări, Conferința de la Paris a puterilor garante din 1858, dezbaterile din Adunările electivă din Moldova și Muntenia, alegerea lui A.I. Cuza ca domn al principatelor etc. etc.

laolaltă cu românii de pretutindeni, urmăreau² cu un interes crescînd și pasionat o experiență politică nouă: desfășurarea lucrărilor Adunărilor ad-hoc din Iași și București. Experiența era, într-adevăr, inedită pentru că decizia Congresului de pace de la Paris (februarie-martie 1856) de a consulta dorințele politice ale românilor prin intermediul unor Adunări ad-hoc constituia, în practică, o inovație în istoria diplomației: apelul la exercitarea dreptului popoarelor la autodeterminare, fie el și restrictiv.

Voința unanimă a românilor de unire într-un stat național, odată împlinită, ar fi condus însă la o modificare majoră a hărții politice din această parte a continentului, de unde și tentativa puterilor antiunioniste (Poarta, Austria) de a împiedica libera și corectă exprimare a doleanțelor românești. Așa s-a ajuns la un veritabil complot extern antiunionist, care a dirijat, din umbră, falsificarea grosolană a alegerilor pentru Adunarea ad-hoc de la Iași (vara lui 1857). Deconspirarea falsurilor și hotărîrea românilor de a-și afirma

în acel moment: „Unione, independente și reprobății silinței și impusei protecțiuni [protectorat], iată, socot, de-za ce trebuie să cîntărească mumentul [mișcarea] noastră”.

2 IULIE. În „tratatul pentru formarea legiunii române” ce însoțește Proiectul de pacificare semnat la Seghedin de către L. Kossuth, pe de o parte și N. Bălcescu, C. Boliac, pe de altă parte, se spune că lerunea va depune jurămint față de România; este pentru prima dată cînd apare într-un document oficial internațional numele de România pentru principalele române.

29 NOIEMBRIE. Al. G. Golescu (Arăpăla) scrie din Paris lui I. Voinescu II. Gr. Marșiloman și D. Bolintineanu despre destinația unor bani primii din fondurile fostei locotenente domnești: „...50 galbeni am dat d-lui [Vasile] Mălinescu [revoluționar moldovean] pentru mergerea d-lui de la Paris în Bucovina și pentru ca să rîmle acolo să facă propagandă pentru unirea tuturor românilor și să lucreze dimpreună cu dl. Ion Alecsandri (ce mergea și d-lui în Bucovina) spre a provoca manifestații în favoarea principatelor și să trimită petiții către Dieta imperiului sau către puterea centrală din Viena. 25 galbeni am dat d-lui Toma Constantin, în Viena, ca să meargă în Banat și Transilvania pentru același scop cu scrisori către agitatorii cei de frunte”.

2 DECEMBRIE. Se constituie la Paris Asociația română pentru conducerea emigrației, avînd în frunte un comitet compus din Ion Ghica, Gh. Magheru, N. Bălcescu, C.A. Rosetti și D. Brătianu.

5 DECEMBRIE. Din Viena, generalul Magheru scrie fruntașului moldovean Alexandru Moruzi: „Națiile nu mor niciodată și patria, recunoscătoare, înserie totdeauna pe cel care nu s-au depărtat de dinău în timpuri grele... Această idee să-ți dea tot curajul și să-ți aducă aminte că nația română așteaptă mult de la d-ta... Vouă tuturor (vă) este rezervată regenerarea nației și... nu uitați înca un lucru: Unirea face puterea”.

Deputații fărănilor în Adunarea ad-hoc din Moldova, în 1857

1850

C.D. Rosenthal isprăvește tabloul simbolic intitulat România revoluționară.

IANUARIE. Aflat la Londra, N. Bălcescu inițiază formarea unui comitet revoluționar, alcătuit din români, unguri, polonezi, cehi, ruși, sîrbi, cu scopul de a forma o confederație democratică a popoarelor din centrul și sud-estul Europei.

1849-1859

4 MARTIE. Din Paris, N. Bălcescu scrie lui A.C. Golescu (Albu): „Problema unității a făcut mari progrese și s-a amplificat foarte mult. Unirea Valahiei și a Moldovei este un fapt împlinit pentru toată lumea... Românii din Austria... cer toți și cu multă insistență să se constituie într-un singur corp de națiune de trei milioane și jumătate și pînă la urmă vor dobindi acest lucru.

Cînd deci cele două mari grupe de patru milioane și de trei milioane și jumătate de romeni se vor constitui unul alături de celălalt, cine le va mai putea împiedica să se unească? România noastră va exista deci. Am această convingere intimă. E orb cine n-o vede”.

IUNIE. Din inițiativa lui Giuseppe Mazzini, Ledru-Rollin, Arnold Ruge ș.a., se constituie la Londra Comitetul central democratic european care și propune să organizeze lupta de eliberare pe cale revoluționară a popoarelor europene asuprite de marile imperii absolutiste.

IULIE. Pictorul Gh. Tattarescu expune la Roma lucrarea sa *Renășterea României*.

3 IULIE. La Iași apare bisăptămînal publicatia *Zimbru* (de la 1 noiembrie 1868 se numește *Zimbru*) și *Vulturul*, pînă la 2 ianuarie 1869 cînd fuzionează cu *Steaua Dunării*), tribună politico-literară unionistă.

SEPTEMBRIE. Comisia de propagandă națională românească creată de românii exilați este pusă sub conducerea unui comitet compus din N. Bălcescu, D. Brătianu și V. Mălinescu.

18 SEPTEMBRIE. L. Kossuth, prin intermediul lui Teleki László, către Eliade Bălulescu: „Ideea statului daco-român trebuie să existe, pentru că e cu neputință să nu existe; pentru că a avea ca scop final năzuința spre o completă independență națională este un instinct atît de natural la orice națiune care are o existență statală și un trecut național, încît acest instinct nu poate fi stîrpit”.

NOIEMBRIE. La Paris apare (număr unie) revista *România viitoare*, editată de N. Bălcescu, împreună cu C. Bălcescu, D. Brătianu, C.G. Florescu, Ștefan și Nicolae Golescu, Ghică Magheru (și nu tatăl său - generalul, cum se afirmă adesea), V. Mălinescu, A. Paleologu, C.A. Rosetti, I. Voinescu II. Revista poartă deviza *Dreptate, Frație, Unitate* și militază pentru o Românie „una, mare și nedespărțită”.

Din Mersul revoluției în istoria românilor, studiul lui N. Bălcescu publicat în revista: „Unitatea națională fu visarea iubită a volevoizilor noștri cel viteji, a tuturor bărbatilor noștri cel mari,

în mod deschis și unanim voința de unire au sporit intransigența puterilor prounioniste (Franța, Rusia, Prusia și Sardinia), care au procedat la ruperea relațiilor diplomatice cu Poarta Otomană (6 august 1857), apropiind Europa de pragul unui nou război. În cele din urmă, alegerile falsificate au fost anulate, iar cele noi s-au soldat cu triumful necontestat al unionismului. Iată, așadar, explicația lapidară a marelui interes pe care-l suscitau lucrările Adunărilor ad-hoc din principate, în mod deosebit ale celei de la Iași.

Contemporanii evenimentelor au putut constata pe deplin că țelurile politice erau clare și comune românilor din cele două principate, redactate în aceeași termeni la Iași și București și că unanimitatea deputaților în apărarea obiectivelor supreme ale unirii se sprijinea pe deplina adeziune a maselor populare. Autonomie și neutralitate, unire într-un singur stat sub numele de România, principe străin, guvern reprezentativ și constituțional, garanția marilor puteri — iată catchismul doleanțelor exprimate, ca într-un singur glas, la Iași și București de Adunările ad-hoc.

„Eram un băietan abia ieșit din școli și cu mustața nu tocmai bine răsărită — își amintea Nicolae Gane —, cînd fui numit membru la Tribunalul de Suceava”, în „vremea” Adunărilor ad-hoc. Unirea — continua el — „era o suflare puternică de reînviere care trecea peste țară și căreia nici un obstacol din lume n-ar fi putut să-i puie stavilă... Erau valurile poporului care, întocmai ca un șuvoi ce a rupt stăvile, nu mai întîmpina piedici”.

În această atmosferă înălțătoare și-au îndreptat deputații pașii către Palat, în ziua de 21 decembrie 1857, pentru a participa la ședința de închidere a lucrărilor Adunării ad-hoc de la Iași. Ștepinindu-și cu dificultate emoțiile, Anastasie Panu a evocat de la tribună însemnătatea istorică a operei Adunării: „Există momente în viața națiunilor care decid soarta lor”. Solemn în atitudine și rostire, Mihail Kogălniceanu a dat citire adresei către puterile garante, act ce se înfățișa nu ca o emanație a Adu-

nării ad-hoc din Iași, ci a întregului popor român „de cinci milioane”, a „nădejdi celei din urmă fără de care nu sîntem”. În document se menționa: „Principala voință pe care națiunea română a emis-o în unanimitate în Adunările ad-hoc de la Iași și București [este] Unirea...; convingerea nestrămutată care predomină în țară este că numai autonomia deplină și întreagă a Moldo-Valahiei, numai Unirea..., un print străin..., numai o putere legislativă, veritabilă reprezentare a tuturor intereselor națiunii, pot asigura existența a cinci milioane de români, dezvoltă prosperitatea teritoriului lor și concilia, în același timp, interesele Europei”.

Bucureștii au reacționat prompt, printr-o adresă către Adunarea ad-hoc din Iași, document alcătuit, în mod semnificativ, din chiar cuvintele lui Mihail Kogălniceanu: „Deputații moldoveni au avut dîntii fericirea de a afirma spunînd puterilor garante că avem același început, aceleași legi și obiceiuri, aceleași temeri și aceleași speranțe, aceleași trebuințe de îndestulat, aceleași hotare de păzit, aceleași dureri în trecut, același viitor de asigurat și, în sfîrșit, aceeași misiune de împlinit”. Pentru a învedera, odată în plus, perfectă comuniune între Iași și București, ambele Adunări hotărîsc elaborarea unui singur memoriu explicativ al reformelor cerute.

Maiestatea Nație

Doleanțele exprimate de români prin Adunările ad-hoc au fost supuse dezbaterii confrinței de la Paris a reprezentanților puterilor garante (mai-august 1858), reuniune încheiată prin semnarea Convenției din august 1858, care, deși nu accepta Unirea, lăsa porți ușor întredeschise realizării ei de către români prin propriile lor forțe. Între altele, convenția stipula instituirea a două adunări electivă (Iași și București) pentru a alege doi domni, fără însă să prevadă și eventualitatea desemnării lor „într-o singură persoană”. Tocmai aceasta au realizat românii, afirmîndu-și, peste jocul diplomatic al puterilor garante, voința lor de a se uni într-un singur stat, cu un singur domnitor.

Adunarea electivă de la Iași s-a deschis la 28 decembrie 1858 (dezbaterile propriu-zise au început însă trei zile mai târziu) cu validarea deputaților. Operația a decurs în respectul deplin al regulamentului, pentru că — spunea Dimitrie Scarlat Miclescu — „nu trebuie să jignim Votul cel mare al Unirii”. Mai presus de toate se afla principiul „cel sfânt al Unirii” și nu persoana candidaților. Victor Place, consulul Franței la Iași, bine informat asupra stării de spirit din principate, îi comunica încă de la 22 decembrie 1858 lui Walewski, ministrul de afaceri străine al țării sale, că Adunarea electivă de la Iași va reveni la bazele puse de Adunările ad-hoc, *de acord cu muntenii*, pentru a proclama Unirea. Diplomatul francez sesiza astfel convergența acțiunilor unioniștilor atît din Moldova, cît și din Muntenia, faptul că deputații partidelor naționale, din cele două Adunări electivă erau înfulețiți de aceeași înalte comandamente ale Unirii. Mihail Kogălniceanu, deputat de Putna, luînd cuvîntul în a treia sesiune a Adunării electivă moldovene, amintea că hotărârile care aveau să fie luate trebuiau să respecte voința poporului, *Maiestatea Nației*, faptul că „noi sintem trimiși de țară să apărăm demnitatea nației și a Adunării”. Pentru atmosfera elevată de responsabilitate civică și patriotism care prezida Adunarea electivă și care elimina „ieșirile partizane”, neconforme „sfîntului principiu”, semnificativă este declarația făcută în prima sesiune a Adunării de către Grigore Sturdza, unul dintre candidații la tron: „Socot, în sfîrșit, că trebuie să punem patimile de o parte și să deschidem era constituției prin dreptate și frăție”.

Între candidații cerți la domnie figurau fostul domn Mihai Sturdza și fiul său Grigore. Partida națională refuza îndreptățit desemnarea acestora, socotindu-i umbre ale „perioadei regulamentare”, dar nu se fixase încă asupra propriului ei candidat, afirmînd, cum spunea A.D. Xenopol, că „nu avea altă candidatură decît aceea a unei Adunări obștești libere și neatrî-nate”.

O candidatură a Partidei naționale, observa A.D. Xenopol, se impunea, „un om în carne și oase și nu numai o 'sinteză [abstractă] de fericite principii”. Prelungirea indeciziei asupra desemnării candidatului Partidei naționale a condus la multiplicarea aspirațiilor pentru candidatură, ceea ce presupunea riscuri cu totul contrare voinței generale. Această stare de lucruri a durat la Iași pînă la 3 ianuarie 1859. În seara acelei zile, deputații Partidei naționale s-au întrunit (în număr de 30) la Costache Rolla, care își avea locuința în clădirea actualului Muzeu de istorie naturală, mai precis, în încăperea alăturată „sălii Elefant” (denumire după scheletul aflat în colecție). Dezbaterile au fost aprinse. Mihail Kogălniceanu, furios, a părăsit adunarea, în urma unui vehement schimb de cuvinte cu marele moșier Lascăr Catargiu.

În jurul orelor 23, Lascăr Rosetti (după alte mărturii N. Pisoschi), a încuiat ușa, amenințînd că nu va îngădui nimănui să părăsească sala pînă ce nu vor cădea cu toții de acord asupra candidatului la scaunul domnesc. Rînd pe rînd, Vasile Alecsandri, Costache Negri și alții au renunțat la propriile candidaturi, pe care nici nu le doreau și care le fuseseră atribuite de unioniști în intenția de a contracara alegerea Sturdzeștilor. În unanimitate, candidat al Partidei naționale a fost propus A.I. Cuza. În chiar aceeași noapte, Alexandru Beldiman a fost trimis la Mihail Kogălniceanu pentru semnarea procesului-verbal. L-a trezit din somn, i-a prezentat hîrtia, acoperind însă cu mîna numele alesului. „Cine este, Mihai Sturdza?”, l-a întrebat Kogălniceanu. *Alexandru Beldiman: „Nu”. Kogălniceanu: „Grigore Sturdza?” Beldiman: „Nu”. Kogălniceanu: „Atunci dă-mi să iscălesc!”*

Din nou s-a manifestat, așadar, principiul unionist, mai presus de persoană, Mihail Kogălniceanu figurînd și el printre candidați.

Izbînda deplină

Candidatul Partidei naționale fiind desemnat, se putea trece la votare în Adunarea electivă.

care intrară în sine individualitatea și eugenia poporului, spre a o manifesta lumii... Este vremea zicem, ca și nația română să ridice stîndardul unității sale, stîndardul mărimii și vitejiei trecute a părinților, stîndardul lui Mircea, Ștefan și Mihail, stîndardul de viață și mîntuire”.

Tot aici apare poemul în proză al lui A. Russo Cîntarea României, imn de jubileu și încredere în viitorul luminos al patriei unite. În Manifest către poporul român, publicat, de asemenea, în paginile României viitoare, citim: „Necioată încrederea în viitorul României, una mare și nedespărțită, nu a ieșit din inima noastră. Necioată dezunirea nu va fi păcatul la care vom cădea. Datoriile care le avem către patrie nu sînt încă împlinite...”

1851

Al. Paplu-Illarian publică la Viena primul volum din lucrarea Istoria românilor din Dacia Superioară (înfățișare a istoriei Transilvaniei de la daci pînă la 1848).

MAI-IUNIE. Apare, la Paris, în două numere, revista Junimea română, organ de presă care milită pentru „independența și unirea tuturor românilor”. În numărul 2 al revistei este publicat discursul rostit de N. Bălcescu la banchetul organizat de fruntași exilați cu prilejul împlinirii a trei ani de la revoluția transilvană din 1848: „Ziua de [3] 15 mai [1848] rămîne frumoasă și luminoasă, neatinșă și curată de orice exces și greșală. Dați-mi voie, cetățeni, a închina la această zi în care poporul român, adunat la Blaj, în Campul Libertății, striga: «Nu vrem să ne unim cu Turcii!»”.

Ridicarea Transilvaniei se intitulăz apelul apărut în aceeași publicație și adresat românilor din această provincie cu prilejul aceleiași aniversări: „Frați transilvăni, țărani și junime! Scopul nostru a fost mare, suferințele noastre și mai mari... Primim, dar salutăm unor frați pentru a treia aniversare a ridicării noastre; și să ne gătim cu toții a serba peste puțin [timp] o zi și mai frumoasă: Ziua Unirii tuturor românilor”.

17 Iunie. Din Jurnalul lui C.A. Rosetti: „Prin trimiterea lui Dumitru Brătianu la Londra, ieșutăm a intra și noi în comitetul democratic european și astăzi comitetul a publicat un manifest către români. Noi însă l-am primit de ieri și [în] citeva ore Brătianu Ion mai ales isbuti a intra la Presse, la Evénement și la Siècle și National și astfel astăzi manifestul fu reprodus în 6 jurnale”.

NOIEMBRIE. La Paris a parat revista Republica română

1852

În cursul anului, Theodor Aman pitează Cea din urmă noapte a lui Mihai Viteazul, vibrantă evocare a făuritorului primei uniri politice a românilor; la Viena se tipărește volumul 2 al lucrării lui Al. Papu-larian Istoria românilor din Dacia Superioară (amplă prezentare a revoluției din 1848), iar la Iași, V. Alecsandri publică Poezii populare ale românilor (în 1855 volumul este tradus în franceză și, prefăcut de A. Ubicini).

Este dat publicității Apelul Comitetului Național al României către frații noștri ostași din Austria: „Acestă țară (Transilvania) înzestrată... cu fier, aramă, plumb, argint viu, sare, argint și aur este țara romanului care, unită cu celelalte surori ale ei... va fi țara înțezăre ce se numește România, pentru care trebuie să trăim, să murim și să ne batem, căci numai în sinul ei vom putea fi tari, slobozi și fericiți”.

1853

În revista Republica română apare articolul semnat de I.C. Brătianu, intitulat Naționalitate: „Aduceți-vă minte că sufletul României nu se poate manifesta decât în unitatea națională; că pe eit vom fi trunchiați în bucăți, locul nației noastre va fi rol în horul cel mare al omenirii, și omenirea va suferi, și noi vom suferi și mai tare”.

9 MAI. Poarta respinge cererile țării Rusiei de a fi recunoscută protectoratul asupra creștinilor ortodocși din Imperiul otoman, fapt ce duce la ruperea relațiilor diplomatice dintre cele două imperii.

21 Iunie. Fără declarație de război împotriva Porii, apele țării trece Prutul și în zilele următoare ocupă Moldova și Muntenia.

29 Iunie. Neliniștite de evoluția evenimentelor, ceru-

La 4 ianuarie, aceasta a adoptat *Instrucțiunile pentru alegerea domnului*. Între acestea, la punctul nouă, era prevăzut și modul în care urma să se facă votarea: „Votul pentru alegerea domnului se va face public și anume în următorul mod. În mijlocul sălei va fi așezat un birou provizoriu, în capul căruia se pune președintele sau, în lipsă, un vicepreședinte, doi secretari și patru scrutători trași în sorți din întregul număr al deputaților. Pe birou vor fi de mai înainte pregătite tablouri cu deosebite rubrici, spre a se înscrie în ele numele candidaților ce vor avea voturi. Deputații se vor ținea la locurile lor respective, pînă cînd, prin apel nominal, după ordinul alfabetic, unul după altul va fi chemat de către unul din secretari. Deputatul chemat, sculindu-se atunci de pe scaunul său și apropiindu-se de birou, va rosti în glas mare: votez și subscriu pentru... (cutare)”. După ce va subscrie numele candidatului său în rubrica respectivă, deputatul se va întoarce la locul său și va fi înlocuit prin deputatul ce urmează în apelul nominal”.

Lucrările Adunării electivă a Moldovei din 5 ianuarie 1859 au început prin citirea de către deputatul Constantin Hurmuzaki a unei adrese-proiect de mulțumire către puterile garante în care Adunarea își exprima regretul că acestea n-au acceptat Unirea care „a fost, este și va fi dorința cea mai vie, cea mai aprinsă, cea mai generală a națiunii române”.

S-a trecut apoi la votare. „După săvîrșirea votării — se spune în procesul-verbal al Adunării — scrutătorii, numărînd voturile, au găsit unanimitatea de 48 voturi pentru dl. colonel Alecu Cuza, abținîndu-se numai d-lui de a vota, conform articolului 12 din instrucțiunile alegerii”.

Vizibil marcat de emoție, noul domnitor al Moldovei a urcat la tribună pentru a depune jurămîntul, angajîndu-se „în fața țării mele că voi păzi cu sfințenie drepturile și interesele patriei, că voi fi credincios constituției în textul și în spiritul ei, că în toată domnia mea voi privilegia la respectarea legilor pentru toți și în toate, uitînd toată prigonirea și toată ura, iubind deopotrivă pe celăce m-a iubit și pe cel ce m-a urît, neavînd dinain-

tea ochilor mei decît binele și fericirea nației române”. Domnitorul se situa deci deasupra partidelor, avînd în vedere „binele și fericirea” nu numai a moldovenilor, ci a „nației române” în întregul ei. În citeva propozițiuni, A.I.I. Cuza formulează programul și strategia „noiere” care se deschidea, odată cu votul Adunării electivă.

I-a răspuns Mihail Kogălniceanu. În cuvinte antologice, acesta a definit momentul în toată măreția și semnificația sa istorică: „Prin înălțarea Ta pe tronul lui Ștefan cel Mare, s-a înălțat însăși naționalitatea română... Alegîndu-te pe tine domn în țara noastră, am voit să arătăm lumii ceea ce toată țara dorește: la legi noi om nou... Nu uita că dacă cincizeci de deputați te-au ales domn, însă ai să domnești peste două milioane de oameni! Fă dar ca domnia Ta să fie cu totul de pace și dreptate... Fii simplu, Măria Ta, fii bun, fii domn cetățean; urechea să fie pururea deschisă la adevăr și închisă la minciună și la lingușire”.

Rezultatul votului a fost împințat cu un entuziasm pe care lași nu-l mai trăsăra. Ecol a străbătut ținuturile Moldovei, a trecut Milcovul și Carpații. Poporul român își striga bucuria și speranța. Evocînd măreția momentului pe care-l trăiau locuitorii Iașilor și, odată cu ei, ai întregii țări, N. Gane nota: „Toată lumea plîngea în tribune... Afară vîzduhul cloceea de sunetul clopotelor tuturor bisericilor din oraș și de bubuitul a 101 lovituri de tun”. În curtea Palatului și împrejurimi, „o mare de oameni” aștepta nerăbdătoare să afle alesul. Un porumbel alb s-a așezat pe frontonul edificiului; se ridica, descria citeva cercuri și se reazea. „Venise porumbelul — va spune A.D. Xenopol — să aducă românilor știrea că se apropiase [ră] de limanul mîntuirii”.

Manifestările de entuziasm și bucurie ale maselor populare au continuat și în zilele următoare: „Trei zile, iată, de-a rîndu și manifestările nu se sfîrșesc. Și ce înseamnă mulțimea asta de lume și strigările aceste entuziaste? Ele sînt simțămîntul unanim care transportă țara în zile de bucurie, în zilele de

(Continuare în p. 30)

București, 24 ianuarie 1859

SINGURA SOLUȚIE — DUBLA ALEGERE

DAN BERINDEI

În București, lucrările Aduării ad-hoc începute în octombrie 1857 demonstraseră, ca și la Iași, întregii Europe voința, patriotismul și energia națiunii române. „Un om fără patrie este un copil fără mamă — spuse deputatul Grigore Ioranu la 9 octombrie 1857 — nu-i auzim decât strigățul disperării sale... Tratatul de la Paris [din 1856] ne-a deschis calea cea mult închisă — subliniase el —, calea progresului și a civilizației. Tratatul de la Paris a lăsat loc liber drepturilor României, ca să se arate în lumina europeană...” Prin unanimitatea voturilor, programul unionist al Partidei naționale fusese, în aceea zi, adoptat. În fața lumii, la București

— ca și la Iași cu două zile mai înainte — reprezentanții românilor afirmaseră hotărârea lor ireversibilă de a făuri statul lor național, de a înlăura nefireștile și artificialele hotare dintre cele două țări ale lor și de a crea statul-nucleu în jurul căruia aveau să se strângă mai apoi, în etapa istorică următoare, toate provinciile românești, întreaga națiune, stat care urma să fie totodată înzestrat cu structuri moderne. La rândul lor, reprezentanții maselor țărănești, deputații țărani, își exprimaseră dorința „de a se realiza”, așa cum scriau în jalba din 7 decembrie 1857 adresată Adunării ad-hoc, „unirea și fericirea obștească a tuturor stărilor de rumâni”, ară-

rile politice românești încep o vie activitate diplomatică, încercând să impună problema principatelor atenției cabinetelor europene: „Frato — scrie D. Brătianu din Manchester lui Gh. Magheru la Viena —, până va veni vremea ca să luăm viteazca și sabie, profită de frumusețea numelui și de puterea patriotismului duminică și fă ca pentru românii care te împrejoară să nu fie decât o singură idee, un singur strigăt: emancipație și unitatea României!”.

27 SEPTEMBRIE. Sprijinită de Anglia și Franța, Poarta adresează un ultimatum Rusiei fariste, cerându-i evacuarea principatelor.

4 OCTOMBRIE. În urma refuzului cabinetului rus de a-și retrage trupele din principatele române, Poarta declară război Rusiei. Începe Războiul Crimeei (1853-1856) desfășurat, inițial, între Rusia, și Turcia, cărora, ulterior, i se alătură Franța, Anglia și Regatul Sardiniei.

În cursul lunii octombrie, Barbu Știrbei și Grigore Alex. Ghica, domnitorii Munteniei și Moldovei, se retrag la Viena; se instituie regimul de ocupație, baronul rus, generalul Aleksandr Ivanovici Budberg, fiind numit președinte al oculturii pentru ambele principate.

În contextul politico-diplomatic provocat de război, forțele politice progresiste românești, alături de țară, cit și cele aflate în emigrație, desfășoară o amplă activitate pentru a impune un nou statut internațional pentru principate. În intenția de a obține concursul marilor puteri, în-deosebi al Angliei și Franței, fruntașii politicii române pre-conizează, blzându-se pe starea de spirit revoluționară ce domnește în principate, crearea unei legiuni de voluntari români sub comanda generalului Gh. Magheru, care, alături de armatele Porții și ale aliaților săi, să participe la acțiunile de eliberare a principatelor.

1854

IANUARIE. Începând încă din decembrie 1853, în Oltenia se declanșează o mișcare țărănească îndreptată împotriva asupririi sociale și a regimului de ocupație străină. În fruntea mișcării se află Nițu Magheru (nepotul generalului) și Gh. Scutulescu (fost reprezentant al țăranilor în Comisia proprietății la 1848).

5 IANUARIE. După ce trece Dunărea și ajunge la Calafat, Nițu Magheru scrie generalului Magheru aflat la Viena: „Eu sint aiel cu fratele I. Filipescu, Ioranu și Apolonie. În scurt timp sperăm să ne facem loc cu sabla în mână a pătrunde în toată România... Păcat însă că d-ta

1849-1859

n-ai venit pînă acum ca să-ți formezi legionul (legiunea) d-tale... Al scula țara și ai face pe români să se bucore odată de drepturile lor... Vino, bunul meu părinte! Patria te cheamă, frații te așteaptă..." Cete de țărani, cărora li se alătură erantieri din localitățile apropiate, trec la Vidin și cer întoarcerea în țară a fruntașilor pașoptiști aflați în exil.

MARTIE. Primul un pașopt eliberat de ambasadorul turc la Viena, generalul Magheru vine la Constanța, încercînd formarea unei legiuni de voluntari români. Atenți la evenimentele de la Dunăre, emigranții români se concentrează în Turcia, pe malul drept al Dunării. Magheru și ceilalți fruntași români solicită autorităților otomane un firman prin care să se probeze crearea legiunii de voluntari, să se permită întoarcerea în țară a fruntașilor pașoptiști și unirea celor două principate.

15 ȘI 16 MARTIE. Franța și Anglia declară război Rusiei țariste.

24 MARTIE. N. Goleacu către vărul său Al. G. Goleacu (Arăplă): „Aci [la Constanța] am găsit pe Magheru care mi-a zis că firmanul pentru recunoașterea drepturilor noastre... peste puțin timp va ieși... Articolul cel dintîi al acestui firman este unirea Moldo-Valahiei...”

APRILIE. Începe retragerea trupelor țariste din principate, operațiune încheiată la sfîrșitul lui septembrie. Ocupația militară rusă este înlocuită cu aceea a trupelor otomane și apoi austriece, conform convenției de la Bolacköy, încheiată la 2 Iunie între Turcia și Austria. În schimbul neutralității sale în războiul Crimeei, Austria cere împiedicarea formării legiunii de voluntari români, temîndu-se de ecoul acestei acțiuni în rîndul românilor din Imperiul habsburgic.

30 APRILIE. Gh. Magheru adresează o scrisoare ambasadorului britanic la Constanța, lordul Stratford de Redcliffe, protestînd împotriva politicii Imperiului habsburgic, care împiedică pe toate căile crearea legiunii române. Scrisoarea este susținută de un memoriu privind doloanele românilor. La punctul 1 memoriul cere: „Unirea celor două principate moldo-valahie cu beneficiul dreptului lor la autonomie și sub un singur principat”.

3 Iunie. C.A. Rosetti scrie lui I.C. Brătianu că în cluda intervențiilor lui Magheru pe lîngă ambasadorii francez și britanic, precum și pe lîngă diverși demnitari turci, acesta nu reușește să obțină firmanul de anulare a exilului foștilor fruntași de la 1848 și permisiunea de a crea legiunea. Firmanul care iese în sfîrșit li numește pe Magheru „pașă cu 50 000 lei pe lună și comandant civil și militar al

tîndu-se „gata a jerti orice interes... pentru păstrarea cu înțelegime a sfîntelor drepturi strămoșești ale țării noastre a tuturor”. Națiunea, prin reprezentanții ei, exprimate atunci, în 1857, simțămintele ei de dăruire către România ce trebuia să fie.

Puterile garante dezbătuseră, în vara anului 1858, problema viitorului celor două principate, avînd în față atît hotărîrile Adunărilor ad-hoc, cît și încheierile Comisiei de informare pe care ele o însărcinaseră a cerceta și analiza la fața locului problemele ce se puneau în legătură cu reorganizarea vieții social-politice a românilor.

Censul electoral stabilit într-o anexă a Convenției de la Paris din 1858 era extrem de restrictiv. Puterile nu încredințaseră poporului român alegerea noilor domnitori, ci doar reprezentanților unor mici pături privilegiate. Dar, cu toate acestea, marile entuziasm al anului 1857 nu pierise. Națiunea se considera mobilizată în ansamblul ei. În preajma celor cîteva mii de alegători, națiunea a fost prezentă, vigilentă și stăruitoare, prezentă, chiar și atunci cînd un statut electoral limitativ căutase a o înlătura. Cei cu drept de vot, atunci cînd n-au reprezentat pozițiile progresului, au fost supuși neconținut presiunii publice, au fost constrînși să țină seama de dorința ardentă a națiunii. S-a mai adăugat la aceasta și faptul că în problema fundamentală a unirii, de fapt, nu existau divergențe între români, lucru pe care-l demonstraseră din plin lucrările Adunărilor ad-hoc. În Muntenia toți erau slujitorii ideii unirii; divergențele se constatau doar în privința căilor ce trebuiau urmate în procesul de constituire a noului stat și în ceea ce privea candidații la domnie. Progresiști, reprezentanți de Partida națională, și conservatori se înfruntau în privința dimensiunilor procesului de înnoire, a măsurii în care statul avea să fie, în continuare, în minile unei clase privilegiate sau ale unei evantai mai larg de forțe social-politice corespunzătoare statului modern.

Pregătiri febrile

Societatea românească trăia febril momentele decisive prin care ea trecea. Întreaga nație

vibra ca un singur om. Cauza Unirii era departe de a fi pierdută, îngropată în deciziile ambigue ale unor mari puteri. Ea era vie în inimile românilor; în mintea majorității acestora programul înnoitor constituia, de asemenea, un obiectiv ferm. „Scumpi ne sînt părinții, scumpi frații, scumpi copii noștri, rudenile și prietenii — scria un colaborator ocazional al gazetei *Românul*, la 25 septembrie 1858 —, dar mai scumpă decît toate ne este patria; a venit timpul ca să ieșim și noi, românii, din amorțirea din care am lîncezit. Ridică-ți dar, române, fruntea umilită și cată mîndru în sus...”

Între Partida națională din Moldova și cea din Valahia legăturile s-au intensificat. O succesiune de vizite, scrisori și telegrame a asigurat, pînă la 24 ianuarie 1859, contactul neîntrerupt al celor două țări și a stimulat simțămintele unioniste ale poporului, întreținute, de asemenea, printr-o susținută și neîntreruptă campanie a presei înaintate din principatele române. Cînd la 5 ianuarie a fost ales la Iași colonelul Alexandru Ioan Cuza ca domn al Moldovei, acela căruia Kogălniceanu i-a cerut în aceeași zi cu însuflețire patriotică să fie „omul epocii”, entuziasmul sfîrșit la sud de Milcov n-a fost cu nimic mai prejos nestăvilitei bucurii a moldovenilor. Alegătorii din Focșanii Munteniei au telegrafiat la Iași: „Glorie vouă, fraților de peste Milcov! Trăiască România unită!” Erau cuvinte prevestitoare și, mai înainte de toate, dezvăluitoare ale simțămîntelor unei întregi națiuni.

Alegerile pentru Adunarea electorală din Muntenia, care trebuia să desemneze pe noul domn, au fost patronate de o căimăcămie interimară în majoritatea ei reacționară. Scrutiniul s-a desfășurat între 8 și 12 ianuarie, dar majoritatea nu a putut fi asigurată, în condițiile existente, Partidei naționale, ci conservatorilor, susținători ai unuia sau altuia dintre foștii domni — Gheorghe Bibescu sau Barbu Știrbei. Poporul era însă departe de a fi capitulat; mai mult ca orînd el era hotărît să-și împlinească obiectivele și se arăta activ și dornic de acțiune. Alegerile se încheiaseră, dar nu și bătălia politică pentru desemnarea noului domnitor muntean. Bibescu și Știrbei nu erau adversari ai ideii

unirii, mai ales dacă ar fi putut s-o realizeze în propriul lor folos, dar alegerea unuia dintre ei ar fi însemnat realizarea unei uniri trunchiate, lipsite de valențele progresului, ceea ce majoritatea națiunii nu putea accepta.

Trăcarea deputăției trimise de noul domnitor al Moldovei la Constantinopol pentru a-i obține investitura a provocat o puternică reacție patriotică în București și a dat ocazie unor manifestări semnificative. Celor trei delegați moldoveni (printre ei era și Costache Negri) li s-a oferit un banchet, cu care ocazie mai multe dintre toasturi au fost închinute unirii principatelor. Relatînd desfășurarea acestui banchet, *Românul* din 17 ianuarie scria: „Ne este peste puțină a da cititorilor noștri o idee despre sinceritatea și frumoasa veselie ce domnea în toate inimile și pe toate fețele: tot ce putem zice este că am fi dorit să fi fost [de] față agenții acelor puteri cari au arătat că se îndoiesc despre dorința principatelor de a se contopi unul în altul; căci ar fi avut ieri dovada cea mai pipăită că nici o putere omenască nu va mai putea, în viitor, despărți”, ceea ce e „unit pentru eternitate”. La finele banchetului, toți aveau „lacrimile în ochi și... credință în inimă”. La rîndul lor, cei trei delegați moldoveni îi raportau lui Cuza: „Într-un cuvînt, am fost copleșiți fără întrerupere cu cnoruri, cu atenții, cu prietenie și entuziasm pentru ceea ce se întîmplase în Moldova”.

În această atmosferă, este sigur că ideea dublei alegeri trebuie să fi cunoscut o circulație intensificată. Dimitrie Bolintineanu susține chiar — este drept mulți ani mai târziu — că delegația moldoveană trimisă la Constantinopol avusese și misiunea de „a trece prin București și a scruta ideea dacă este putîntă a veni la unirea țărilor, cel puțin prin alegerea domnului Moldovei [ca] domn al Țării Românești”. El mai adăuga: „Această idee murgă deja în toate inimile românilor cîți nu purtau liveaua unui cap de fracțiuni și cîți ei înșiși nu visaseră a se urca pe tronul țării”. Dubla alegere nu era totuși în acele zile decît una din variante; mulți mai persistau în gîndul de a „forța” evenimentele, de a intruni Adunările electivă din cele două țări și de a chema prințul străin preconizat în programul

Adunărilor ad-hoc din 1857, soluție care, în împrejurările date, ar fi putut fi deosebit de primejdioasă, provocând o intervenție a imperiilor limitrofe.

Oricum, dacă la Iași cucerirea majorității mandatelor de deputați de către reprezentanții Partidei naționale înlesnise izbînda acesteia și impunerea candidatului pe care ea îl desemnase, la București, datorită majorității conservatoare a Adunării electivă, situația se prezenta într-un mod evident mai complicat. Apelel la sprijinul direct al maselor s-a impus în consecință Partidei naționale și mai ales grupării radicale — elementul cel mai dinamic din cadrul acestei coaliții patriotice. Presiunea populară exercitată asupra deputaților conservatori urma să ducă la o răsturnare a situației politice în favoarea minorității înaintea pătrunsă în Adunare. Prin „tribuni”, tineri patrioți care cutreierau orașul pentru a ridica masele, s-a trecut la o intensă propagandă, dusă îndeosebi în cuprinsul Capitalei, dar care apoi a fost extinsă și în regiunile rurale din apropierea orașului București. Unul dintre acești „tribuni” a fost Nicolae Orășanu, remarcabil luptător, om de condei și bun cunoscător al Bucureștilor, care ne-a lăsat o vie descriere a celor petrecute în acele zile. „Într-acei ajun memorabil — povestește el — după ce străbătui o mare parte a ulițelor și a mahalalelor (alți junii făceau tot ca mine, printr-alte părți), după ce intrai succesiv în mai multe prăvălii de neguțători, în case de cunoscuți, în tunturerii, în băcăni, în circiumi chiar..., după ce făcui o cursă prin mahalaua vestită a tabacilor..., întinzînd propaganda în contra guvernului, mă înturai obosit acasă”. Efectele intensei propagande n-au întîrziat. Zeci de mii de orășeni și mii de țărani s-au strîns în jurul Adunării electivă în ziua de 22 ianuarie. „Cu toată asprimea guvernului — scria un martor ocular, referindu-se la măsurile represive ale căimăcămiei intermare — locuitorii sătene, în mici cete, se strecură și vin în Capitală, se vorbește că au să vie de prin toate județele, să ceară de la Adunare ca să aleagă pe Goleșcu domn [candidatul radicalilor] pînă în seara zilei de 23 ianuarie], căci le-a intrat în inimă că, de nu se va face el [domn]

României Mici (Olteniei). Nici un cuvânt despre drepturile noastre... Magheru le zice că el nu poate primi nici leafă, nici titlul de pașă și că Turcia trebuie să facă pomenire și de drepturile românilor".

2 DECEMBRIE. La Viena este semnat un tratat de alianță anglo-franco-austriac împotriva Rusiei. Printre altele tratatul prevede obligația Austriei de a apăra principatele (ocupate de trupele sale încă din aprilie) împotriva unei eventuale invazii țariste; se hotărăște crearea unei comisii compusă din reprezentanți ai Angliei, Franței, Austriei și Turciei pentru a discuta problemele privind situația Moldovei și a Munteniei etc.

1855

La Paris apare cunoscuta lucrare a lui Elias Regnault Histoire politique et sociale des Principautés danubiennes (tradusă în 1856 în limba română la Iași), prima expunere sistematizată străină a luptelor revoluționare din cele trei țări române, lucrare utilizată și de K. Marx.

1 IANUARIE. Vasile Alecsandri începe să editeze la Iași revista istorică, științifică și literară România literară, a cărei apariție încheiază la 3 decembrie același an; între altele, în paginile revistei apare o variantă a Cântării Româncii. Colaboratori: C. Negri, C. Negruzzu, Gh. Sion, C. Stamati, A. Donicel, Gr. Alexandrescu, D. Bolintineanu, G. Crețeanu, A.I. Odobescu, A. Russo.

23 IANUARIE. Apare la Iași (pînă în iulie 1856) Foiletonul Zimbrului, supliment literar al ziarului Zimbrul. Gazeta își pune paginile în slujba idealului unionist, publicînd poezii, proză, articole politice semnate de T. Codrescu, Gh. Sion, A.N. Scriban, N. Voinov, C.D. Aricescu, St. Sihleanu.

3 MARTIE. Se deschid la Viena lucrările unei conferințe internaționale reunind reprezentanți ai Angliei, Franței, Turciei și Austriei cu misiunea de a discuta viitoarea organizare a Moldovei și Valahiei; divergențele de poziții duc la esuarea reuniunii.

1 OCTOMBRIE. Apare la Iași, sub conducerea lui M. Kogălniceanu, ziarul unionist *Steaua Dunării* (până în 11 septembrie 1856; reapare între 1 noiembrie 1858 și 5 noiembrie 1860; de la 4 decembrie 1856 până la 1 mai 1858 se tipărește în limba franceză la Bruxelles, cu titlul *L'Étoile du Danube*).

țărării or să ajungă robi ai ciocilor”.

„În spiritul tuturor”

28 IANUARIE. Stăruia Du-nării publică un articol de Ștefan Șihleanu, din care spieum: „Unirea Principatelor într-adevăr este dorința acumpă a fiecărui român, și totți răspund cu mulțumire la apelul ce li se face de frații de dincolo de Mîlcoș. Să sperăm dar în realizarea acestor dorințe frumoase și lucrînd conform cu frații noștri de aici să ne pregătăm pentru treburile, deci ceea ce dorește mulțimea întruagă a unui popu-l de mai multe milioane, cîrînd sau mai tîrziu trebuia să se împlinescă”.

29 IANUARIE. D. Brătianu din Londra către M. Kogălniceanu: „Domnule și frate Kogălniceanu. Nu ne cunoaștem; dar socot că, fără să-l fie cunoscut Kogălniceanu, un român are dreptul și datorită să-l scrie ca să-l vorbească de un interes public în orice timp, cu atât mai cu seamă la o epocă așa de critică ca cea de acum, astăzi în ajunul transformății politice și sociale ce au să primească principatele române”.

30 IANUARIE. Conferința reprezentanților Angliei, Franței, Turciei și Austriei reunită la Constantinopol în vederea discutării viitoare organizării a principatelor în incheia lucrărilor printr-o rezoluție sugerată de ambasadorul britanic Stratford de Redcliff prin care se hotărăște menținerea separării celor două țări române sub suzeranitatea Porții.

6 FEBRUARIE. Gr. Peretz, din Ruscuk, către Gh. Măgheru la Constantinopol: „Acum sau niciodată este timpul Unirii... Acum este timpul a uneii urechile oamenilor de stat străini cum că „Unirea Principatelor este dorința comună a tuturor românilor și că asta-l singura măsură care să poată regenera poporul român. Să ne dea Unirea și alt nimic. Cu Unirea nația va înflori... Am scris și în țară pentru întinderea ideii acestei și m-am înleș cu cîțiva tineri ca îndată ce pacea s-ar părea că este un adevăr, să le inițiativă și să înlească cartile (memorii) către aliați prin care să ceră Unirea, ca singurul dor al românilor”.

13 FEBRUARIE-18 MARTIE. La Paris, sub președinția contelui Walewski, ministrul de externe francez, se desfășoară lucrările Congresului de pace care pune capăt războiului Crimeei. Tratatul semnat la 18 martie prevede înălțarea protectoratului țarist asupra principatelor, menținerea suzeranității Porții, dar și garanția celor 7 puteri semnatare (Anglia, Franța, Austria, Rusia, Turcia, Prusia și Sardinia); se prevede convocarea Adunărilor ad-hoc în Muntenia și Moldova care să fie consultate

de mii de oameni, reprezentînd voința unei națiuni și cîteva zeci de deputați sovăitori, ei înșiși favorabili ideii unirii, voină însă să-și păstreze cel puțin în parte privilegiile. Dacă ținem seama că populația Capitalei în acea vreme însuma în jurul a 120 000 locuitori, cei 30 000-40 000 luptători de pe dealul Mitropoliei reprezentau peste un sfert din populația orașului și aceasta în zile de iarnă. Țărani, care pătrunseseră în oraș îndrumați de foștii deputați în Divanul ad-hoc (între care și Mircea Mălaeru), n-au părăsit în acele zile locurile din preajma Adunării, dormind în cojoacele lor și hrînindu-se cu puținul ce-l aduseseră în traistă. Poporul își dezvăluia din plin dorința de unire. De altfel, autoritățile căimăcămești nici nu îndrăzniseră a mai schița vreun gest de a împiedica accesul maselor în curtea Mitropoliei. Refuzul comandantului armatei, Barbu Vlădoianu, de a trece la represiuni, a fost, în această privință, decisiv. Armata era pasivă, dacă nu trecea chiar la acțiuni de fraternizare cu mulțimea.

Bucureștii se găseau într-o situație revoluționară. Dezbaterile în Adunare erau furtunoase, dar deputații conservatori erau în fapt neputincioși, intervențiile repetate ale mulțimii determinîndu-i să adopte, potrivit mărturiei consulului general al Austriei, o atitudine din ce în ce „mai blîndă” și „mai conciliantă”. Cînd, la un moment dat, s-a încercat să se aducă unități militare (de altfel, acestea nici nu erau dispuse la acțiuni represive), Orășanu a pătruns în sala de ședințe strigînd: „Goniți oștirea... sau nu mai răspundem de viața dumneavoastră”, iar mulțimea striga: „Alară oștirea, jos tiranii, trăiască libertatea!”.

La încheierea lucrărilor din cea de-a doua zi a sesiunii, poporul — condus de Orășanu — s-a îndreptat spre bariera Colentina, la marginea orașului. Aici a dezarmat cîteva zeci de dorobanți (aceștia, mai bine-zis, au fraternizat cu mulțimea), dînd cale liberă cetelor de țărani să pătrundă în oraș. În timp ce pe străzi, cetele de oameni continuau să manifesteze, reprezentanții majorității conservatoare s-au întrunit în casa lui I. Oteleșeanu, unul dintre conducătorii ei, discutînd eventualitatea abținerii lor de la lucrări sau chiar

În ziua de 22 ianuarie 1859, Adunarea electivă și-a început lucrările; în jurul clădirii acesteia s-au strîns de dimineață mii de oameni. Datorită abilității lui N.T. Orășanu, masele au reușit să pătrundă în curtea Mitropoliei. În amintirile sale, N.T. Orășanu nota că poporul a năvălit „cu strigări asurzitoare de ură” și că „școlarii și calfele de cizmari fură cei ce luăra partea cea mai activă la deschiderea porților”. Cînd caimacamii au părăsit incinta Adunării, după deschiderea lucrărilor, ei s-au văzut nevoiți să treacă prin mijlocul maselor populare, care nu s-au sfîșit să-și manifeste adîncă ostilitate; de teamă, Emanuel Băleanu, unul dintre caimacamii, a mers pînă acolo încît să-și cerut iertare de la mulțime! Un contemporan descria atmosfera de-a dreptul revoluționară a acelor zile: „Liberalii deputați aveau semnuri de panglici roșii la ghe-roile lor, de a fi cunoscuți de popo. Toată Capitala era în focul mare. Prăvăliile se închiseseră, lumea fierbea, poporul descult striga: «Jos ciocii, morți aristocrații!»”.

De la început, lucrările Adunării electivă s-au desfășurat sub impactul presiunii populare. Cînd stînga a cerut anularea mandatelor unor deputați susținuți de căimăcămie și care fuseseră aleși înălîcîndu-se normativele în vigoare, reprezentanții dreptei au fost constrînși să cedeze, deoarece poporul strîns în jurul Adunării era acum, după plastica apreciere a lui Orășanu, „o mare vie ale cărei valori abia se putea mișca și care amenința să năvălească pe uși și pe ferestre în Cameră ca să-și susție drepturile și principiul său”. Noaptea, în timp ce pe dealul Mitropoliei se aprinseseră 1 000 lampioane, „se purtasera prin oraș tot trupe, grupe de cîte 50-100 oameni”, poporul demonstrînd că avea inițiativă și că nu înțelegea s-o piardă.

În ziua de 23 ianuarie 1859 stăteau față în față majoritatea conservatoare a Adunării electivă și masele populare sprijinite active ale minorității înaintate din sinul Adunării; zeci

MOLDOVA SI VALAHIA

EL DOLLAIO D'UN'EZELE SLAVONIA NAZIONALE

DOMN MOLDOVI SI A TERII ROMANESTI.

La toti de fald si viitori sanatale!

Konsistorie-Winspielgen

[illegible]

A circular library stamp from the University of Michigan Library. The text "UNIVERSITY OF MICHIGAN" is curved along the top inner edge, and "LIBRARY" is curved along the bottom inner edge. In the center is a crest featuring a book and a lamp. Below the crest, the year "1857" is printed. The stamp is partially obscured by a diagonal line and handwritten text.

Decretul domnesc pentru înființarea Comisiei centrale de la Focșani. Pe document se vede pecetea de stat și semnătura lui Alexandru Ioan Cuza

a mutării Adunării în afara Bucureştilor. În acelaşi timp, la hotelul Concordia, pe strada Germană (viitoarea stradă Smirdan), s-au întrunit reprezentanţii Partidei naţionale. Aici, la această întrunire, s-a ajuns la formularea propunerii dublei alegeri; ideea, într-o formulă sau alta, existase şi mai înainte, dar acum ea s-a impus *ca singura soluţie*. Propunerea privind alegerea lui Cuza, domnul Moldovei, ca domn al Munteniei, a fost formulată de Dimitrie Ghica. Potrivit aserţiunii îndrituite a lui Vasile Boerescu, această idee „se afla... în spiritul tuturor”, deşi mulţi o priviseră pînă atunci, cum scrie un observator al epocii, „ca himerică”. Dar cînd se ajunsese la încordarea maximă a spiritelor, atît în Adunare cît mai ales în afara ei, cînd presiunea populară era nestăvilită şi nici cel puţin frunzaşi Partidei naţionale nu se mai simteau în stare a domina

evenimentele, dubla alegere a
devenit fiirec *soluția-cheie*.

Noaptea tirziu, deputații Partidei naționale au adoptat hotărârea de a susține candidatura lui Alexandru Ioan Cuza, decizie ce a fost comunicată „tribunilor” în dimineața următoare, cînd, dealtfel, a fost încheiată și o înțelegere cu prefectul de poliție, potrivit căreia atît organele polițienești cît și masele să stea la o oarecare distanță de Adunare, așteptînd deciziile ei. Astfel, în cazul votului favorabil ce era așteptat, puterile europene ostile Unirii n-ar fi putut invoca un vot smuls sub presiune populară. În același timp, au fost adoptate și măsurile cuvenite de către conducătorii Partidei naționale pentru ca masele populare să poată interveni în cazul în care deputații conservatori n-ar fi acceptat soluția ce urma a li se oferi.

În problema viitoarei organiza-
 ții a principatelor.

8 MARTIE. Românii din Paris înmănează un memoriu reprezentanţilor marilor puteri întruniţi în congres: „Îndrăznim să spunem că problema Unirii este o problemă de o importanţă capitală pentru principate nu numai din punct de vedere guvernamental şi din punct de vedere economic, dar fără Unire ele nu pot niciodată să speră că vor dobîndi forţa de apărare pe care o reclamă independenţa lor“.

25 MAI. La Socola, lângă Iași, la ființă societatea „Unirea”, în scopul organizării luptei pentru unirea Moldovei cu Muntenia.

13 IULIE. L' Indépendance Belge: „În toate orașele provinciei [Moldovei] se țin întruniri, se semnează documente numite acte naționale, sînt desemnate comitete. Bolerii, clerul, persoanele însărcinate cu instrucțiunea publică, comerțul se pronunță deschis pentru unirea celor două țări“.

17 IULIE. În locul celor doi domnitori — Barbu Știrbei și Grigore Alex. Ghica — sînt numiți caimacami: Alex. D. Ghica, în Muntenia, și boierul reacționar Toderiță Bals, în Moldova.

19 IULIE. Printr-o notă circulară, Poarta se pronunță împotriva dreptului viltoarelor Adunări ad-hoc de a discuta chestiunea Unirii.

25 IULIE. Din Paris, Ștefan Golescu scrie lui D. Brătianu: „Alecui Negru [AL. G. Golescu] mi-a scris de la Turin că a văzut pe Cavour și pe comisarul sard... Cavour i-a zis că acum speră mai mult pentru unirea principatelor, căci guvernul englez s-a înțeles desăvârșit asupra a cestei chestii cu guvernul francez. Unirea principatelor cere neapărat un prinț străin, și prințul atrage după sine independența noului stat — iată pentru ce până acum guvernul englez n-a fost hotărât asupra Unirii¹⁴.”

6 OCTOMBRIE. În oraşul englez Brighton este anunţată: „O întrunire publică în favoarea unirii principatelor dunărene Moldova şi Valahia [ce] va avea loc în localul Primăriei din Brighton luni, 6 octombrie 1856, la ora 8 seara. Dl. W. Hallett, primarul oraşului

Brighton a binevoit să consimțea la prezidenție. Alteia sa Ghica (fostul gospodar al Moldovei) urmează să asiste la întrunire. Vor vorbi d-nii A. Otway, J. Forster și W. Scholefield, membri ai Parlamentului, dl. D. Brătianu, fost membru al guvernului valah și alți domni de seamă”.

1857

1 IANUARIE. Poarta emană firmanul pentru convocarea Adunărilor ad-hoc (este aprobat de sultan la 14 ianuarie).

FEBRUARIE. Se creează Comitetul electoral al Unirii la Iași.

6 FEBRUARIE. La București, apare Concordia, jurnal politic și literar bisăptăminal; redactor-șef C.A. Crețulescu. Publicația este pusă în slujba Unirii, în paginile ei colaborând scriitori și ziariști din cele două principate: V. Alecsandri, Gr. Alexandrescu, D. Bolintineanu, D. Ralet, G. Crețeanu, G. Baronz, Al. Sibileanu.

10 FEBRUARIE. Amédée de Césène, directorul ziarului parizian Le Constitutionnel, într-un articol preluat și de alte publicații franceze: „Ideea unirii Valahiei și a Moldovei sub autoritatea unui singur princip este foarte veche... În diferite epoci, bărbați energici și puternici, care au ieșit din sinul acestor populații s-au străduit să constituie Valahia și Moldova într-un singur și același stat. Am amintit cea mai serioasă dintre aceste tentative, aceea a lui Mihai Viteazul, care ar fi reușit, poate, să formeze un regat din toată România, dacă nu ar fi pierit înalte de vreme sub pumnalul unui asasin”.

22 FEBRUARIE. Thouvenel, ambasadorul Franței la Constantinopol, notează „Cămbiul austriac este decis să facă totul pentru a preveni această eventualitate [Unirea]. Dacă Europa, spune contele Buol [ministrul austriac de externe], ar fi căzut de acord la Congres și ar fi stabilit la București un prinț european,

Cu cea mai bună

orinduială

Dezbaterile Adunării electivă din a treia zi s-au deschis la orele 11. Vasile Boerescu a propus ținerea unei ședințe secrete, ceea ce conservatorii au acceptat. Îndată după deschiderea acesteia, Boerescu a făcut propunerea dublei alegeri a lui Cuza, remarcând că astfel se realiza unirea, „aspirațiunea generoasă a tuturor generațiilor”, fără a se călca dispozițiile Convenției de la Paris, ai cărei alcătuitori, neprevăzând o astfel de inițiativă a reprezentanților românilor, n-o interzisese! Deputații dreptei au primit propunerea. Ei nu erau ostili Unirii și se temuseră mai mult de o eventuală alegere ca domn a generalului Goleacu, candidatul radical, decît de aceea a lui Cuza, domnitorul Moldovei. În cuvîntul său, V. Boerescu spunea: „A ne uni asupra principiului unirii este a ne uni și asupra persoanei ce reprezintă acest principiu. Astă persoană este Alexandru Ioan Cuza, domnul Moldovei! Să ne unim... asupra acestui nume și posteritatea ne va binecuvînta, țara ne va întinde minile și conștiința noastră va fi împăcată, că ne-am împlinit... o datorie sfîntă”. Bucuria tuturor era de nedescris. Pentru toți era soluția miraculoasă a unei situații tensionate. Aparent era un compromis, dar în fapt era o mare victorie a purtătorilor de cuvînt ai ideilor progresului. În același timp, unirea dorită de toți se putuse realiza pe această cale ingenioasă a dublei alegeri a aceluiași domnitor la Iași și la București. Printr-un „jurămint”, concretizat și în scris, deputații s-au angajat cu toții a alege pe Cuza. Theodor Aman a păstrat imaginea acestei ședințe, în momentele ei culminante, într-un minunat tablou. Ședința publică n-a mai reprezentat decît o formalitate, dar în ochii Europei ea urma să aibă o deosebită însemnătate. Ca și la Iași, toți deputații prezenți l-au ales pe Alexandru Ioan Cuza, proclamat la orele șase și jumătate după-amiază, într-o atmosferă de nestăvilit entuziasm, domnitor al Munteniei. Prin dubla sa alegere, românii înșiși rezolvaseră problema unirii prin-

cipatelor. Se încheia ceea ce Ion Ghica denumise în aceeași zi, într-o telegramă către Vasile Alecsandri, drept „una dintre cele mai frumoase pagini ale istoriei noastre”. Nodul gordian fusese tăiat de națiunea română însăși și puterile garante fuseseră puse în fața unui act istoric *dejinitiv și ireversibil*.

„Entuziasmu au fost mare — scria un martor al acelor clipe, N. Opran, lui Christian Tell, în ziua următoare evenimentului, făcîndu-i bilanțul — toți deputații s-or îmbrățișată, lacrimi de bucurie s-or vărsată. De popor nu mai întreba. Și toate se petrecută cu cea mai bună orinduială; asemenea și oștirea au fost plină de veselie, căci au scăpat de o mare răspundere, fiind alfel pusă într-o tristă și îndoiioasă poziție”. „Nu se mai auzea în toată Capitala decît cele mai vii demonstrații de bucurie — consemna, la rîndul său, scriitorul progresist Ioan M. Bujoreanu. Să trăiască Cuza! Să trăiască viitorul nostru stăpînitor!, zbura din gură în gură, din inimă în inimă; îmbrățișările cele mai cordiale, sărutările cele mai înfocate, expresia celei mai entuziastice bucurii a ochilor, erau singurul spectacol ce se vedea pe toate ulițele, pe toate respîntiile, pe toate locurile publice ale Bucureștilor”. Tot el descria nestăvilita bucurie a sătenilor: „Frații noștri țărani, care intraseră pe toate barierele Capitalei de la deschiderea Adunării obștești și cari asistaseră pe timpul lungilor ei seante în curtea și împrejurul sf. Mitropoliei, lip-sindu-se de hrană zile întregi, în așteptarea realizării dorințelor nației, strigau acum din toată puterea energetică a sufletului lor: Să trăiască Cuza! Să trăiască domnul nostru! Se aruncau în brațele unor altora, fără deosebire de condiție [socială], ca [și] cum toți în general ar fi scăpat de jugul cel mai apăsător, atît de mare era entuziasmul public”.

Foia *Dimbovița* condusă de D. Bolintineanu, unul dintre viitorii sfetnici credincioși ai domnului Unirii, relata și ea bucuria populară: „În seara alegerii domnitorului, îndată după aclamare, poporul a plecat cu muzicile militare, masalele și flori prin tot orașul; case iluminate străluceau din toate părțile și

toate ulițele răsunau de strigătele entuziasmate: Ura! Ura! Trăiască Principatele Unite! Trăiască prințul Cuza! Trăiască Adu-narea!". „Până în ziua alegerii domnului Moldovei — comenta mai tirziu evenimentul tot Bolintineanu — de la 1848 nu se mai văzuse atît de entuziasm su-blim“.

Românii înșiși își deschisera prin dubla alegere drum larg către viitor. Statul național fu-se creat. Europa era pusă în fața unui fapt împlinit, iar în istoria veșnică a națiunii se în-scrisesă cu litere de aur unul din-tre momentele cele mai mari ale patriotismului și dăruirii de sine a poporului român.

„ROMÂNII DIN TRANSILVANIA NUMAI LA PRINCIPATE PRIVESC“

IOANA URSU, VALERIU BUDURU

În vremea în care la Iași și București se înfăptuia, prin vo-înța poporului și prin actul isto-ric al aleșilor săi, unirea Mun-

teniei cu Moldova, românii din Transilvania — cea de-a treia țară românească — continuau să îndure regimul tot mai apăsător

noi, cu mîinile noastre. I-am fi aruncat în mare“.

MARTIE. Sosea la Bucu-rești comisarul marilor puteri în-sărcinați cu supravegherea alegerilor pentru Adunările ad-hoc și informarea guverne-lor lor asupra dorințelor po-popului român.

1 MARTIE. Comitetul elec-toral al Unirii din Iași își fixează programul politic pre-conizînd unirea principatelor, neutralitatea și autonomia noului stat, prinț străin, adu-nare reprezentativă, garanția colectivă a puterilor europene.

3 MARTIE. Ia flință Comi-tetul Central al Unirii din București, care adoptă un program asemănător cu al celui din Iași.

10 MARTIE. La Paris, Cezar Bolliac scoate revista Buciumul, care poartă pe frontispiciu devisa „Autono-mia, Unirea și principe străin“. Colaborează J.A. Vaillant, Radu Ionescu, Iosafat Snago-veanu ș.a.

10-11 MARTIE. La Bucu-rești și Iași are loc solemnita-atea citirii firmanului pentru convocarea Adunărilor ad-hoc.

2 APRILIE. La București, apare (pînă în octombrie 1857) gazeta România, scoasă de un comitet din care fac parte C. Bozianu, Gh. Sion, C. Bol-liac, G. Crețeanu, M. Cos-tiescu, G.D. Vernescu. Gazeta face cunoscute și peste hotare, prin articole publicate în limba franceză, acțiunile ce se desfășurau în Muntenia în vederea realizării Unirii.

13 MAI. Ziarul L' Indé-pendence Belge, comentînd atitudinea Austriei față de problema unirii principatelor, scrie: „[Aceasta] vede în agi-tațiile care se fac în prin-ci-pate, pentru înfăptuirea Unirii, tendințe revoluționare...; ea se teme deoarece întuiește în acestea un element dizol-vant pentru dominația sa asupra românilor din Transil-vania, din Timișoara, Banat și Bucovina. Austria nu-și va pune niciodată semnătura pe o convenție în virtutea căreia Moldova și Țara Romă-nească ar constitui un singur stat“.

20 Iunie. Patrioții moldoveni redactează un protest împotriva călmăcâimii care împiedică alegerea unioniștilor în Adunarea ad-hoc.

Iunie-Iulie. Emigranții pașoptiști se întorc în țară, contribuind la dezvoltarea mișcării unioniste.

7 Iulie. Încep alegerile pentru Adunarea ad-hoc din Moldova; alegerile sînt falsificate de Nicolae Conachi-Vogoride (caimacam de la 17 februarie 1857).

23 Iulie. În urma repetatelor proteste ale românilor fa de stărl de spirit favorabile ce domnește în sinul opiniei publice europene, Franța, Rusia, Prusia și Regatul Sardiniei decid ruperea legăturilor diplomatice cu Poarta, care refuzase anularea alegerilor falsificate de Vogoride.

25 Iulie. În cadrul întrevederii de la Osborne, Napoleon III și regina Victoria a Angliei ajung la un compromis: Anglia acceptă anularea alegerilor, iar Franța se declară de acord cu unirea parțială a principatelor, care urmează să aibe instituții similare.

9 August. C.A. Rosetti scoate la București ziarul Românul. Din primele sale numere publică desfășoară o susținută campanie de presă în favoarea Unirii.

12 August. Sub presiunea celorlalte puteri, Poarta anulează alegerile din Moldova, noul scrutin soldându-se cu victoria forțelor unioniste.

7 Septembrie. Alegerile pentru Adunarea ad-hoc din Muntenia dau o unanimitate unionistă.

22 Septembrie-21 Decembrie. Sub președinția formală a mitropolitului și cea efectivă a vicepreședintelui Costache Negri (din blorul Adunării face parte și M. Kogălniceanu) se desfășoară lucrările Adunării ad-hoc a Moldovei.

30 Septembrie-10 Decembrie. Sub președinția mitropolitului și cea efectivă a vicepreședintelui Nicolae Go-

al asupririi habsburgice. După înăbușirea revoluției de la 1848, care zguduise din temelii șubredu Imperiu habsburgic, acest anacronic conglomerat de națiuni, autoritățile de la Viena luaseră o serie de măsuri de intensificare a asupririi naționale. În ceea ce privește Transilvania, conducerea ei fusese încredințată unor guvernatori militari, se adoptaseră legi excepționale și se introduseseră tribunale militare, menite, alături de alte forme de oprimare, să reprime cu brutalitate orice manifestare de emancipare națională. Prigoana împotriva frunțașilor români fusese înăsprită. În același timp se introduseseră o severă cenzură a presei, autoritățile urmărind cu multă stăruință înlăturarea oricărei exprimări a sentimentelor naționale ale românilor, inclusiv de solidaritate și simpatie cu frații lor din cele două țări române. Era o perioadă în care, cum spunea directorul ziarului *Gazeta Transilvaniei*, George Bariț, referindu-se la redactorii care militau pentru apărarea intereselor românești, cel ce se angaja în această luptă „se juca cu viața”.

Dar în pofida acțiunilor represive și administrative întreprinse de autorități, lupta maselor românești din Transilvania pentru apărarea drepturilor lor sociale și naționale nu încetează, ci se intensifică. Dorința care-și găsisse o exprimare atât de pregnantă în strigătul „Vrem să ne unim cu țara”, rostit de 40 000 oameni, pe Cîmpia Libertății de la Blaj, la 3 mai 1848, este mereu vie în inima fiecărui român. Dorința care se transformă în numeroase acțiuni, ilustrînd ceea ce directorul *Gazetei Transilvaniei* releva atât de convingător, într-un articol apărut în decembrie 1849: „Lupta e viață și nouă viață ne place; repaosul, apatia, timiditatea e moarte; moară cei care se tem de luptă, noi ne vom lupta, fiindcă noi avem un viitor pe care nici o putere și nici o silă [forță] nu mai e în stare a-l abnega sau denega”.

Pentru triumful acestui viitor acționează toate energiile românești din întreg spațiul locuit de români. Lui își consacră puterile, alături de forțele progresiste din Muntenia și Moldova, frunțașii transilvăneni care după înăbușirea revoluției de la 1848 se stabiliseră în principate și care iau parte directă la eveni-

mentele ce pregătesc unirea de la 1859. Simion Bărnuțiu, în cursurile pe care le predă ca profesor de drept național public și privat la Facultatea juridică din Iași, în 1855, susține ideea unei republici române, cu cîrmuitor ales dintre băștinași. Alexandru Papiu-Ilarian, în articolele publicate în presa munteană și moldoveană, ca și în lecțiile sale de la Facultatea juridică ieșeană, desfășoară o intensă activitate în favoarea Unirii. Aaron Florian, în lucrarea sa *Patria, patriotul și patriotismul*, publicată în 1857, în perioada cînd activează ca profesor la Academia „Sf. Sava” din București, preconizează o patrie republicană și democratică, generalizînd noțiunea de patrie asupra întregului teritoriu locuit de români.

Un singur stat românesc

Cînd, în 1848, George Bariț scria în *Gazeta Transilvaniei* că „soarta națiunii române se va hotări în București și Iași, iar nu în Cluj, nici în Buda”, el releva nu numai un gînd al tuturor românilor transilvăneni, ci, deopotrivă, un fapt istoric, o realitate cu adînci temeiuri în trecutul românilor. O realitate ce avea să capete noi confirmări în perioada unirii de la 1859, prin preocupările și interesul pe care transilvănenii le-au manifestat față de acest mare moment al istoriei românești. N-a existat nici un eveniment important legat de unirea Munteniei cu Moldova care — în ciuda măsurilor excepționale introduse de regimul absolutist habsburgic — să nu se oglindească și în presa transilvăneană a vremii și care să nu aibă largi ecouri și în conștiința românilor din această țară românească. Înțelegînd că problemele emancipării și dezvoltării poporului român nu pot fi apreciate prin prisma situației dintr-o singură țară românească, George Bariț scria în *Gazeta Transilvaniei* încă în 1849: „Ne interesează și ne doare foarte de soarta și de starea... Principatelor danubiene și le-am dori din suflet uniunea”.

În mod constant, în anii 1855-1858, zările transilvănene au urmărit îndeaproape și au făcut cunoscute pe larg cititorilor lor dezbaterile conferințelor internaționale care au abordat pro-

blemele țărilor române ca și lucrările Adunărilor ad-hoc desfășurate în cele două principate, publicând informații și comentarii care subliniau necesitatea unirii. Astfel *Gazeta Transilvaniei*, din mai 1855, scria că „principatelor li se cuvine și le trebuie înălțării o neatințare cu totul suverană, proprie, națională a lor... și să se unească într-un singur stat românesc”. Anunțând apariția publicației unioniste a lui M. Kogălniceanu, *Steaua Dunării*, gazeta brașoveană arăta, într-o formulare care să evite intervenția brutală a cenzurii habsburgice, că *Steaua Dunării* „se declară pe sine a fi jurnalul unirii principatelor, care zice că ar fi politica seculară a românilor”. În numărul din 19 ianuarie 1856, *Gazeta Transilvaniei* releva din nou „dorința cea mai de pe urmă a tuturor valahilor și moldovenilor... ca într-o unire să formeze un stat neatințat”.

La rîndul său, *Telegraful român* de la Sibiu relata, și el, despre lupta pentru „împreunarea principatelor”, care a ajuns să fie „cuvîntul de parolă al moldovenilor”, menționînd că „în toate orașele se țin adunări și se scriu protocoale numite acte naționale”.

Răspunzînd interesului cu care opinia publică transilvăneană urmărea acțiunile legate de unirea celor două țări române, ziarele care apăreau în limbile maghiară și germană au scris, de asemenea, despre aceste acțiuni. Săptămînalul clujean *Kolozsvári Közlöny*, de exemplu, scria, în numărul din 15 mai 1856, că „toate nădejdiile românilor cu privire la dezvoltarea unei națiuni române viabile au la bază ideea unirii celor două principate”.

Din cauza existenței cenzurii, care se concretiza în intervenții brutale în cuprinsul publicațiilor, în procese de presă, ziarele transilvănene n-au putut publica relatări și comentarii care să exprime direct voința și gândurile românilor. Ele au trebuit să recurgă la forme ocolite și la exprimări voalate. O formă larg folosită a fost reproducerea de articole și documente din presa din Moldova și Muntenia citînd din diferite țări europene. Opinia publică din Transilvania a receptat însă cu viu interes fiecare relatare și informație, o dovadă în această privință fiind și recunoașterile din rapoartele făcute

de autoritățile transilvănene ale timpului, în care se menționează că lupta pentru unire ce se desfășoară peste-Carpați are o puternică influență asupra populației din această provincie. Într-un astfel de document, din aprilie 1857, se atrăgea atenția Cîrții din Viena că nu se poate ca problema unirii, care a stîrnit atîtea frămîntări în cele două țări române, să nu aibă repercusiuni asupra românilor de același neam, de aceeași limbă și, în parte, de aceeași religie, care locuiesc în provinciile austriace vecine, cu deosebire în Transilvania. Deosebit de semnificativ este un raport trimis de la Orăștie, la 31 martie 1858, de către șeful serviciului administrativ local, Thiemann, în care erau examinate argumentele ce pleדau pentru unirea românilor din principate cu cei de peste munți, pentru a se forma o Daco-romanie. „Principatele Moldova și Țara Românească — se arăta în documentul menționat — nu pot exista fără Transilvania. Cine vrea să stăpînească principatele trebuie înainte de toate să cucerască Transilvania”.

Cauza comună

În 1859, cînd unirea celor două principate a început să capete forme concrete, autoritățile habsburgice au introdus un control și mai sever al presei, între măsurile luate înscriindu-se și interzicerea difuzării în Transilvania, începînd de la 5 mai 1859, a ziarului *Steaua Dunării*. Ziarele, atît cele în limba română, cit și cele în limbile germană și maghiară au continuat însă să scrie pe larg despre faptele petrecute în acele zile în cele două țări române. Relatînd alegerea din 5 ianuarie 1859, *Gazeta Transilvaniei*, cu data de 15 ianuarie, a prezentat „persoana și calitățile nou alesului domn al Moldovei”, scriînd, între altele, că „toți Cuziștii au fost patrioți buni și iubitori de științe. Domnul Alexandru Cuza este bărbat în vîrstă cam de 40 ani..., soldat din creștet pînă-n tălpi, totodată însă trecut prin un curs sistematic de științe”.

În legătură cu votul din Adunarea electivă, ziarul relata că „din 49 voturi a cîștigat Alexandru Cuza 48, a lipsit adică numai votul său propriu”. În numărul

lescu, se desfășoară lucrările Adunării ad-hoc din Muntenia.

5 OCTOMBRIE. J. Poumay, consulul general al Belgiei la București, despre deschiderea lucrărilor Adunării ad-hoc de la București: „Seara, orașul și edificiile publice au fost strălucitor luminate; în multe locuri, pancearte purtau următoarele inscripții: Trăiască Unirea! Trăiască Unirea cu un principe străin! Muntenia și Moldova unite într-un singur stat cu un principe străin. Iar altele: Unirea Valahiei și a Moldovei sub o singură ocîrmuire; Unirea principatelor Munteniei și a Moldovei cu un prinț străin ereditar; Unirea cu garanția autonomiei noastre etc. etc. Cea mai perfectă ordine a domnit pretutindeni, cu toate aceste arzătoare manifestații”.

7 OCTOMBRIE. M. Kogălniceanu prezintă în Adunarea ad-hoc proiectul de rezoluție cuprinzînd, „dorințele fundamentale” ale moldovenilor: „Unirea principatelor într-un singur stat, o unire, care este firească, legitimă și neapărată, pentru că în Moldova și în Valahia sîntem același popor, omogen, identici ca nici unul altul, pentru că avem același început, același nume, aceeași limbă, aceeași religie, aceeași istorie, aceeași civilizație, aceeași instituții, aceeași legi și obiceiuri, aceeași temeluri și aceeași speranțe, aceeași trebuințe de îndestulată, aceeași hotare de pămînt, aceeași dureri în trecut, același viitor de asigurat și, în sfîrșit, aceeași misle de împlinit”.

Rezoluția (votată cu 81 voturi contra 2) cere autonomia și neutralitatea celor două principate, unirea lor într-un singur stat cu numele de România, prinț străin dintr-o familie domnitoare europeană, guvern reprezentativ și constituțional, garanția colectivă a celor șapte puteri.

8 OCTOMBRIE. În cadrul Adunării ad-hoc a Munteniei, A. Krepulescu prezintă rezoluția (votată a doua zi în unanimitate) cuprinzînd cereri asemănătoare celor din Moldova.

16 NOIEMBRIE. V. Alecsandri din Paris către C.

Negri: „Dorințele exprimate de divanurile Moldovei și al Valahiei au fost mult apreciate alce și pot zice că au dobândit aprobarea desăvârșită a guvernului [francez]... Am auzit pe mulți din oamenii cei mai importanți din lande nesfârșite deputaților divanurilor pentru tactul, moderația și dignitatea ce au arătat într-o împrejurare atât de solennă. Coraj dară, fraților, convicția mea este că vom câștiga tot ce dorim...”

5 DECEMBRIE. Vasile Borescu secoate la București Naționalul, organ de presă unionist ce apare bisăptăminal.

1858

1 APRILIE. Comisarul puterilor europene încheie și înaintează Conferinței de la Paris raportul privitor la analiza rezoluțiilor celor două Adunări ad-hoc.

10 MAI-7 AUGUST. Conferința de la Paris a reprezentanților celor șapte puteri (Anglia, Franța, Rusia, Prusia, Austria, Turcia, Sardinia) privind organizarea principatelor române la sfârșit prin semnarea Convenției de la Paris care stabilește noul statut politic, social și administrativ al țărilor române.

OCTOMBRIE. Sint numiți cîte trei calcamani în fiecare principat (Moldova: Ștefan Catargiu — înlocuit apoi cu Ioan A. Cantacuzino, Vasile Sturdza și Anastase Panu; Muntenia: Emanoil Băleanu, Ion Manu și Ioan Al. Filipeșcu).

11 OCTOMBRIE. Apare în București săptămînalul Dimbovița, publicație politică și literară; redactor D. Bolineanu. În programul ei, publicația înscrie sprijinirea campaniei pentru Unire, „a sprijini nația și ideile progresiste potrivit cu trebuințele țărilor”. Cu intermitențe, Dimbovița apare pînă în 1866, fiind alături de Al. I. Cuza în toate reformele întreprinse de acesta.

18 NOIEMBRIE. La Iași apare (pînă în ianuarie 1859)

din 22 ianuarie, gazeta brașoveană scria că „istoria alegerii domnului Cuza [la Iași] este după mai multe detaieri sosită în urmă cu atît mai interesantă, cu cît acum aflăm că vreo doi bărbați, cari își aveau și ei partidele lor, se arătară foarte generosi abdicînd din capul locului și provocînd pe partizanii lor ca să dea toate voturile numai lui Al. Cuza...”

Deosebit de entuziaște sînt relatările apărute în ziarele transilvănene despre alegerea lui Cuza și ca domn al Munteniei. Într-un comentariu consacrat acestui moment, corespondentul *Foii pentru minte, inimă și literatură* scrie: „Adevărul decurge din evenimentelor însemnate trebuie privit ca o proprietate a istoriei, pe care dacă-i sustragem substratul real al lucrului, așa după cum s-a aflat el în timp și spațiu, o despoiem de ceea ce trebuie ea să fiă în realitate”. În corespondența sa, reprezentantul gazetei amintite relevă rolul maselor populare în înfăptuirea acestui „lucru grandios cum fu alegerea aceasta”. „Peste noapte, tot orașul e în mișcare. Poporul în cete mari se poartă pe uliță. Patrulele se preumblă și nu cutează să atace pe nimeni”. „Iată — exclamă, plin de entuziasm, corespondentul gazetei — e a treia zi și poporul e tot în picioare! Dumnezeu, ce popor este poporul român! Cînd se inspiră de vreo idee, cînd are vreo bănuială, uită toate interesele private și se consacră numai pentru [triumful] cauzei comune”. La 13 februarie, corespondentul publicației amintite, care, după o serie de date, pare a fi fost însuși George Bariț, despre care se știe că la 24 ianuarie 1859 și în zilele următoare se afla împreună cu Laurian la București, de unde trimitea relatări celor două publicații, *Gazeta Transilvaniei* și *Foia pentru minte, inimă și literatură*, scria că „faptul este atît de mare, bucuria atît de mare încît pana tremură în mîna mea și o lăs”.

Prin corespondențe primite din București, *Gazeta Transilvaniei* relata, de asemenea, atmosfera sărbătorească din acele zile: „După alegerea domnului Alexandru Ioan Cuza se prefăcu capitala României într-o mare de făclii și lumini... O generație entuziasmă cuprinsă tot orașul, care răsună

de urări: să trăiască prințul României Al.I. Cuza”. Iar în numărul cu data de 5 februarie 1859, relevînd speranțele românilor determinate de mărețul act înfăptuit prin dubla alegere a lui Cuza, corespondentul aceleiași publicații releva: „După celebra zi de 24 ianuarie, zi solemnă și care s-a [hîrtărit de Adunare a fi o eternă sărbătoare națională, nu mai este dreaptă, nu mai este stîngă în Adunare; în alte cuvinte nu mai este partidă, căci toți sînt partida națiunii... Astăzi, că toți deputații formează un singur corp, rezultatul va fi binele pentru toți și pentru fiecare. Dar pentru ca aceasta să se realizeze este de dorit ca acest acord să nu piară, să urmeze și în viitor cînd va veni rîndul chestiunilor de reforme”.

Cuvinte calde, entuziaște, despre evenimentele istorice din ianuarie 1859, reflectînd sentimentele și bucuria pe care le trăiau românii transilvăneni, deopotrivă cu frații lor din Muntenia și Moldova, găsim și în *Telegraful român* din Sibiu. Referindu-se la rezultatul votului din 24 ianuarie, corespondentul acestei publicații relata că el a fost anunțat „în aplauzele publicului ce asista în tribună și a poporului ce umplea dealul și curtea Mitropoliei”.

Din generație în generație

Ca și evenimentele de pînă atunci, actul de la 24 ianuarie 1859 și-a găsit o largă reflectare și în presa germană și maghiară din Transilvania. Publicația germană *Kronstädter Zeitung*, ce se tipărește la Brașov, scrie în numerele sale din 7 și 9 februarie 1859: „Ziua de 24 ianuarie este ziua de eliberare a României, este o zi memorabilă din generație în generație a poporului român. Prin alegerea unanimă și liberă a tuturor deputaților din Moldova și Muntenia s-a realizat unirea în persoana lui Alexandru Ioan Cuza. Puține popoare de pe globul pămîntesc au realizat cu sacrificii mai mari o operă patriotică atît de măreață: «Unire... Unire... în persoana prințului Alexandru Ioan Cuza». Aceași publicație, de astă dată în numărul din 4 martie 1859, relevă marea popu-

laritate de care se bucură Cuza la București: „Popularitatea prințului Ioan I crește zilnic, deoarece este preocupat mai ales să îmbunătățească situația maselor populare, combatând energic încălcările de legi ale ultraaristocraților...”

Relevante pentru ecoul pe care l-a avut unirea sint și relatările ziarului ce apare la Timișoara, *Temesvarer Zeitung*, care deseori se arătase ostil cauzei românilor. Publicația a avut corespondenți atât la Iași, cit și la București. Prin urmare, cele descrise provin de la martori direcți ai evenimentelor respective. La 15 ianuarie 1859, deci cu cîteva zile înainte de dubla alegere a lui Cuza, corespondentul din Iași al ziarului transmite știrea că „se zvoneste din București că acolo circulă ideea ca să-l propună pe Alexandru Ioan I pentru alegere”, informație ce arată că ideea dublei alegeri exista încă înainte de această dată la București.

În relatările sale, corespondentul din București al ziarului timișorean transmite și o serie de informații prețioase despre rolul pe care masele populare l-au avut în zilele alegerii domnului în Valahia, despre felul în care mulțimea de bucureșteni a urmărit desfășurarea alegerilor. În corespondența sa din 25 ianuarie, referindu-se la alegerea lui Cuza, consemnează: „Să trăiască prințul Alexandru Cuza era erii strigătul scos de mii de voci”. Descriind entuziasmul din Adunarea electivă, el scrie: „Ovațiile și strigătele de ura nu mai luau sfîrșit. La început, Boerescu a ținut o cuvîntare, prin care scoate în evidență cu cită abnegație s-a purtat fiecare partidă, că într-adevăr, conform convenției, vor fi două domnii, însă ambele vor fi unite într-o persoană, și cit de folositor va fi aceasta pentru ambele țări”. „Seara a fost o iluminare generală... și s-a aranjat o retragere cu torțe care a parcurs tot orașul, însoțită de muzica militară. Această demonstrație s-a desfășurat fără excese și cu mare animație, cu absența oricărei poliții, cu toate că o imensă mulțime de oameni lua parte la aceasta”.

Temesvarer Zeitung din 12 februarie 1859 reproduce o cores-

pondență din Iași pentru ziarul *Ostdeutsche Post*, care reliefează entuziasmul cu care populația Iașului a primit vestea alegerii lui Al. I. Cuza și în Muntenia. La 25 ianuarie, la ora 7 seara, au loc la Iași retrageri cu torțe, iluminări, festivități. „Pînă dimineața au parcurs străzile muzicanți, lume jubiland, torțe și cercuri cu smoolă ridicară întrecime noapții și pretutindeni, în lumina roșie a noapții, filiiu victorioase steagurile naționale ale Principatelor Unite”.

Presa maghiară a împărțit și ea cititorilor, pe larg, informații despre marile evenimente petrecute în Moldova și Muntenia. *Kolozsvári Közlöny*, care apare la Cluj, apreciază, în numărul său din 27 februarie 1859, actul unirii drept „o demonstrație care face cinste poporului român, o victorie rar înfîlînită în istorie”. Și ziarul *Magyar Földér* tot din Cluj, deși cu rezerve și uneori cu ostilitate, a scris despre unire. În numărul său din 10 februarie 1859 evidențiază „exemplul atît de minunat” de care au dat dovadă muntenii și moldovenii, aceasta constituind „garanția temeinică a unui viitor fericit”. Aceiași ziar, din 20 februarie 1859, apreciază că „românii au dat în momentele crizei de curînd desfășurate un exemplu atît de grăitor de patriotice — cînd renunțînd la orice interese personale și făcînd abstracție de concurența oligarhică — și-au adunat voturile în jurul unui patriot”.

Astfel de ecouri s-au perpetuat și peste ani. Referindu-se la momentul istoric ce s-a desfășurat la București la 24 ianuarie 1859, revoluționarul maghiar Lajos Kossuth scria într-o carte publicată în 1880: „Strigătele de bucurie cutremurau văzduhul. Însuflețirea era de nedescris. Un astfel de spirit e necesar ca un popor să întemeieze o patrie sau, dacă a pierdut-o, să și-o recîștige”.

Entuziasm, bucurie, încredere. Solidaritate frățească de ambele versante ale Carpaților. Pe bună dreptate, Alexandru Papiu-Ilarian scria că „românii din Transilvania numai la principate privesc... Iar cînd s-a ales Cuza domn, entuziasmul la românii din Transilvania era poate mai mare decît în principate”.

săptămînalul România, seos de B.P. Hasdeu, în paginile căruii scriitorul și istoricul desfoară o vie campanie pronounistă.

DECEMBRIE. Încep alegerile pentru Adunările electivă din Moldova și Muntenia care urmează să desemneze pe noul domnitori.

1859

5 IANUARIE. Adunarea electivă a Moldovei alege în unanimitate ca domn pe colonelul Alexandru Ioan Cuza.

6 IANUARIE. Ziarul Românul publică articolul Principatele Unite: „România de peste Milcov a numit în sfîrșit pe domnul ei și, precum era de sigur, numele alesului a fost aclamat în toată România ca un singur vîrș: să trăiască Alexandru Cuza, alesul românilor!...Românii din București au otărit a serba această frumousă alegere printr-un banchet ce se va da miercuri sau joi. Subscrierea pentru acest banchet se face la librăria C.A. Rosetti”.

24 IANUARIE. Adunarea electivă din București se pronunță pentru alegerea ca domn al Munteniei tot a colonelului Alexandru Ioan Cuza.

26 IANUARIE. V. Alecsandri, din Iași, către I. Alecsandri la Paris: „Alegerea lui Cuza în Valahia a produs în cele două țări un mare entuziasm... Toate sfînturile i-au trimis felicitări. Cămăcămia valahă i-a înmînat pterile și armata a făcut act de devotament față de persoana sa. Călmul cel mai perfect domnește peste tot. O deputație a plecat din București pentru a veni să fclctce po prinț la Iași”.

26 MARTIE-25 AUGUST. Conferință la Paris a reprezentanților pterilor garante: Franța, Rusia, Anglia, Prusia și Sardinia recunosc, la 1 aprilie, dubla alegere a lui Al. I. Cuza; la 25 august recunosc dubla alegere și guvernele Austriei și Turciei.

Marian ȘTEFAN

1849-1859

Consulii străini raportează:

„ALEGEREA LUI CUZA —

O MANIFESTARE

CU ADEVĂRAT

NAȚIONALĂ”

SERBAN RĂDULESCU-ZONER, VALERIU STAN

O semnificativă relatare a evenimentelor istorice, care au culminat cu alegerea lui Al. I. Cuza ca domnitor în ambele principate, găsim în rapoartele diplomatice, din perioada ianuarie-martie 1859, ale consulilor Franței, Austriei și Angliei, precum și ale comisarului Porții, la București. În mare majoritate inedite, documentele, aflate la Arhivele statului din București, și publicate — parțial sau în întregime — în paginile ce urmează, aduc informații și date noi, cu atât mai valoroase cu cât ele aparțin reprezentanților unor puteri având puncte de vedere diametral opuse asupra unirii principatelor. Dar fie că priveau cu simpatie cauza românilor, fie că manifestau ostilitate față de voința lor națională, corespondența diplomaților acreditați la București relevă, în pofida viziunii lor diferite, rolul decisiv jucat de masele populare în înfăptuirea unirii, și, în același timp, hotărârea neștrămutată a românilor de a-și apăra, cu orice sacrificiu, unitatea recent înfăptuită.

Rapoartele subliniază, de asemenea, abila și îndrăzneța acțiune politică, menită să pună în concordanță stipulațiile contradictorii ale Convenției din 1858 cu dorința de unire a națiunii, acțiune prin care marile puteri au fost puse în fața faptului împlinit, apreciat lucid de către unii diplomați drept o victorie a forțelor progresiste, a spiritului înaintat al epocii.

Pentru a nu stînjini cursivitatea lecturii, nu am marcat întreprinderile în text. Explicațiile cuprinse între paranteze drepte și notele ne aparțin.

6/18 ianuarie. R.G. Colquhoun, consulul general al Angliei la București, către sir Henry L. Bulwer, ambasadorul Marii Britanii la Constantinopol: Știri care primită aseară despre re-

zultatul alegerii în principatul Moldovei a produs o surpriză generală și a ridicat moralul acelui partid¹ din care

¹⁻² Este vorba de Partida națională din Muntenia.

face parte colonelul Cuza. Am auzit păreri foarte favorabile despre noul domnitor, de la persoane care îl cunosc bine.

8/20 ianuarie. Karl von Eder, consulul general al Austriei la București, către contele Karl Ferdinand von Buol-Schauenstein, ministrul afacerilor externe al Imperiului habsburgic: Știrea referitoare la alegerea domnitorului, ce s-a desfășurat în Moldova în ziua de 17 a lunii, a produs aici o puternică impresie. Se crede că un partid² va propune pe Alexandru Cuza și pentru domnie în Valahia.

17/23 ianuarie. R.G. Colquhoun către lordul Malmesbury, ministrul de externe al Marii Britanii: Mi s-a raportat despre o mișcare plănuită de partidul roșu³ prin adunarea unui grup de țărani din satele din jurul Capitalei. Aceștia urmează să se strângă în piața

³ Denumirea sub care erau cunoscuți în epocă liberali-radicali.

Alexandru Ioan Cuza și deputatul clăcaș Ioan Roata

Mitropoliei în ziua deschiderii [Adunării] și să proclame [domn] prin aclamații pe unul din candidații acestui partid, fie Nicolae Golescu, fie chiar Dumitru Brătianu.

20 ianuarie/1 februarie. R.G. Colquhoun către sir Henry Bulwer: Cei patru conducători¹ ai partidului revoluționar² au îndemnat aseară pe negustori și pe cetățeni să se prezinte în masă și să adopte ca deviză „Jos cu cei doi caimacamii” [I. Manu și Em. Băleanu], proclamînd un șef al statului. În momentul de față, Dumitru Brătianu ar fi alesul.

20 ianuarie/1 februarie. R.G. Colquhoun către sir Henry Bulwer: Azi-noapte am avut o lungă conversație cu dl. Manu [unul din cei doi caimacamii

reacționari], care pare să aprecieze situația drept mai serioasă decît am considerat-o noi la început. Caimacamii au trimis pe administratorii și subprefecții județelor în diferite sate să culegă informații. Rezultatul cercetărilor a fost descoperirea faptului că unul din deputații Divanului ad-hoc, Mircea Mălăeru, capul țăranilor din județ [Ilfov]³, partizan devotat al fruntașilor Partidei naționale, [C.A.] Rosetti, [N.] Golescu ș.a., a întreprins un turneu prin diferite sate și a angajat fiecare sat să trimită între 10 și 15 săteni, să se adune pe cîmpia de la Colentina, apoi, la 3 curent, să intre în grupuri mici în oraș și să se adune în jurul Mitropoliei, cerînd prin

vociferări ca N. Golescu sau D. Brătianu să fie ales domnitor. Dl. Manu spune că prefecții și subprefecții au multe dovezi despre acest fapt și că se vor lua măsuri să se întemnițeze conducătorul [țăraniilor] și să fie interogată.

S-au dat, de asemenea, ordine să se refuze bilete de călătorie țăranilor care aparțin satelor suspectate. De fapt, luînd toate precauțiunile pentru a împiedica orice ciocnire în acea zi și în cele următoare, căimăcămia se bizuie pe armată și pe poliție; dar, sigur este că, în momentul de față, aceste forțe nu îndreptățesc încrederea ce li se acordă.

21 ianuarie/2 februarie. Eder către Buol: Mîine se va deschide Adunarea. Partidul revoluționar este în minoritate. El caută să-și alcătuiască o majoritate din plebea străzilor și să proclame domn pe Golescu. Acest partid s-a unit cu cel al principelui [Dimitrie] Ghica⁴ și cheamă țăranii din județe pentru a lua parte la demonstrații.

22 ianuarie/3 februarie. R.G. Colquhoun către sir Henry Bulwer: În cursul zilei de ieri, guvernul a fost ocupat cu luarea unor măsuri foarte stricte care să împiedice intrarea în Capitală a unor mari mase de țărani. Azi dimineață, ceremonia [deschiderii Adunării] a început cu obișnuitul Te Deum. Membrii [Camerei] și publicul au fost admiși, pe bază de tichete, în piața Mitropoliei, ale cărei porți erau păzite de o puternică gardă a oștirii și poliției. Cînd caimacamii au părăsit sala, ei au fost puternic huiduiți de populație. Mai tîrziu, în cursul zilei, țăranii au umplut curtea, pătrunzînd acolo în grupuri mici; aceștia aplaudau sau își exprimau aversiunea pe măsură ce deputații apăreau.

În zilele următoare, pînă cînd culoarea Camerei va fi bine definită, dezbaterile vor fi, fără îndoială, extrem de furtunoase.

⁴ Partizanii lui Alexandru D. Ghica, fostul domn reglementar (1834-1842) și caimacam (1856-1858) și al nepotului acestuia, Dimitrie Ghica („beizadea Mitică”), care urmăreau alegerea ca domn a celui dintîi. Constatînd că nu au nici o șansă de a-și atinge țelul, s-au unit cu radicalii în cadrul Partidei naționale, sprijinind apoi candidatura lui Cuza.

³ În zilele de 22-24 ianuarie 1859, în Capitală s-au aflat și numeroși țărani din județul Dimbovița.

¹ C.A. Rosetti, Nicolae Golescu, Ion C. Brătianu și Dumitru Brătianu.
² Consulul britanic numea gruparea liberal-radicală, partidul revoluționar.

23 ianuarie/4 februarie. Daud effendi, comisarul Sublimei Porți la București, către Fuad pașa, ministrul de externe: Se spunea că astăzi de dimineață, poporul urmează să năvălească la Mitropolie; încă de ieri fuseseră afișate proclamații care îndemneau oamenii: „Alergați mline la Mitropolie, situația e gravă, tiranii vor să calce în picioare toate drepturile noastre“. Mă duc totuși în sală (de ședințe) ca să văd ce se petrece; acolo, îi întâlnesc pe consuli Franței, Rusiei și Prusiei.

Căimăcămia dăduse ordin ca poporul să nu fie lăsat să vină la Mitropolie; dar prințul Dimitrie Ghica deschisese poarta și un mare număr de țărani și lucrători se aflau deja în curte când am traversat-o pentru a intra în sală. Aflu că, la bariera orașului, numeroși țărani au dezarmat o companie de dorobanți și, după ce l-au maltrat¹, au pătruns în oraș.

23 ianuarie/4 februarie. Eder către Buol: În cursul zilei de ieri a avut loc deschiderea Adunării electiv. Ca urmare a măsurilor luate de Căimăcămie, țărani n-au putut ajunge aici. Autoritățile au folosit toate mijloacele pentru a-i retrimite în satele lor pe cei ce se aflau în drum și a-i ține pe loc pe cei ce se pregăteau să vină la București. În dimineața deschiderii Adunării, minoritatea a adunat în jurul Mitropoliei un mare număr de mojiici care, după ce au forțat poarta curții Mitropoliei, au înconjurat clădirea Adunării și au stat acolo de la 10 dimineața pînă la 5 după-amiază, cît a ținut ședința. Cînd, după deschiderea Adunării, căimăcamii au părăsit sala de ședințe, însoțiți de o gardă de onoare destul de numeroasă, ei au fost întâmpinați în curte cu fluierături și huiduieli.

24 ianuarie/5 februarie. R.G. Colquhoun către lordul Malmesbury: În ciuda încercărilor puterii executive de a împiedica mari grupuri de țărani să se adune în oraș, ei reușesc să pătrundă și așeară puteau fi văzute multe pîlcuri pe străzi, fiecare avînd șeful lui, care le vorbea vehement,

informîndu-i că puterile europene le-au garantat posibilitatea de a-și alege domnitorul, dar că boierii se opun și deci este nevoie ca ei să intre în Adunare și să proclame pe [N.] Golescu sau [D.] Brătianu. Presupun deci că va fi o ședință foarte furtunoasă.

25 ianuarie/6 februarie. R.G. Colquhoun către lordul Malmesbury: De la depeșa mea de ieri a avut loc un eveniment grav, despre care lunga mea telegramă de astă noapte va fi informat pe Excelența Voastră. Cu risul de a o obosi pe Excelența Voastră, voi reveni adăugînd toate informațiile pe care le-am putut culege.

Gvernul a trimis detașamente puternice de dorobanți [poliție] să îndeplinească masele de țărani. În multe cazuri, poliția și subprefecții au reușit să-i aducă la realitate pe acești oameni care doreau să vină la București ca să-și aleagă domnitorul și unii s-au întors pe la casele lor. Totuși, alții și-au continuat drumul. Unul dintre aceste grupuri, adunat la Colentina, i-a dezarmat pe polițiști, în număr de circa 25, și după ce i-a legat, i-a adus în oraș. După cum am menționat mai înainte, în acea noapte domnea multă îngrijorare. Partidul progresist a lansat ideea numirii lui Alexandru Cuza, lăsînd astfel de-o parte simțămintele de partid. S-a căzut de acord că aceasta era singura soluție posibilă. Știu că propunerea a fost comunicată la doi, dacă nu trei dintre colegii mei. Unul a avertizat asupra unei noi complicații, care era pe cale să se creeze, celălalt, cu toate că aparent dezaproba, de asemenea, planul, trebuia să fi văzut în el primul pas spre ducerea la bun sfîrșit a principiului pe care l-a susținut întotdeauna, acela al unirii².

Ieri în zori, progresiștii comandau o masă de țărani în fierbere, cărora li se alăturase populația mahalalelor, o mulțime turbulentă și zgomotoasă formată, mai ales, din măcelari și tăbăcari, muncitori în marile fabrici de seau și abatoare; aceste mase se ridi-

cau (după raportul făcut de spătar³ guvernului) la circa 15.000 de oameni.

După ce fusese hotărît planul de a-l alege pe Cuza și întrucît partidul mai moderat⁴ nu ar fi autorizat prezența maselor în preajma Adunării, acestea au fost ținute la oarecare distanță de centru. Prin urmare, se poate spune că „dezbaterile s-au desfășurat fără apariția unei presiuni din afară“. Dl. [V.] Boerescu (un tânăr cu mari calități de orator) [a spus] Adunării că singurul mijloc care le rămăse era să-și întoarcă privirile către Moldova, să aleagă pe Alexandru Cuza, fiind incredincînt că Poarta și puterile vor putea fi determinate să consimtă la această soluție propusă într-un spirit de conciliere.

Spătarul, care este, de asemenea, membru al Camerei, i-a relatat informatorului meu despre poziția țărănimii și a armatei și tot el i-a rugat pe acei miniștri care erau deputați să sprijine acest plan care ar fi înălțurat posibilitatea unei răzmerițe.

Deși Partidul conservator a fost luat prin surprindere de propunerea adversarilor săi, am auzit că nici unul nu s-a ridicat să-și apere drepturile. Mitropolitul [Nifon], cîzînd în genunchi în mijlocul încăperii, a invocat cerul să binecuvînteze Adunarea și actele sale. Angajamentul a fost semnat de toți.

Rezultatul a fost comunicat puținilor persoane adunate în piață și primit cu puternice aclamații; marile porți au fost date în lături, iar mulțimea s-a îmbulzit înăuntru (în curtea Mitropoliei). Procesiuni prin oraș la lumina torțelor, cu muzica în frunte, au încheiat această zi plină de evenimente.

Nu pot afirma cu precizie dacă această lovitură nu a fost premeditată. Prezența aici a delegației de moldoveni⁵, după cum am menționat, tre-

¹ Informație eronată; în realitate, soldații, fraternizînd cu mulțimea, s-au lăsat dezarmați.

² Se referă, probabil, la consulul francez Louis Bédard, favorabil unirii principatelor.

³ Generalul Barbu Vlădolanu, comandantul oștrii Munteniei.

⁴ Denumire folosită de consulul englez pentru conservatori.

⁵ Delegația moldovenească trimisă la Constantinopol să anunțe alegerea lui Cuza ca domn al Moldovei și să obțină recunoașterea; a stat la București între 14/26 și 18/30 ianuarie 1859.

buie să fi influențat direct ideile Partidului progresist și cred că acum pot să întrezăresc oarecum motivul care a decis Partidul conservator să accepte o soluție atât de extraordinară.

Fără doar și poate, Partidul național a realizat o mare victorie; a fost învățată o lecție pe care, în mod sigur, o vor pune din nou în practică atunci când vor mai dori să obțină ceva.

26 ianuarie/7 februarie. *Louis Bédard, consulul general al Franței la București, către Alexandru Joseph Colonna, conte Walewski, ministrul francez al afacerilor externe:* Înainte de a relata faptele care au dus la alegerea principelui Alexandru Cuza ca domn al Valahiei, țin să subliniez un lucru esențial și anume că nici eu și nici altul dintre colegii mei n-am exercitat cea mai mică influență asupra acestui rezultat. Alegerea lui Alexandru Cuza a fost o manifestare cu adevărat națională. Ea poate fi considerată în dezacord cu spiritul și cu termenii Convenției din 19 august [1858], dar nu i se poate contesta sinceritatea. A-da — și pot ușor să dovedesc — că această manifestare devenise necesară. De asemenea ea a fost unanimă.

4/16 februarie. *Bédard către Walewski:* Când prima diligență, după alegerea lui Cuza, a sosit în Brașov, venind de la București, se pare că relațiile călătorilor au provocat o mare emoție în acest oraș, a cărei populație, ca, dealtfel, a întregii Transilvanii, este aproape întru totul românească. Seara Brașovul a fost iluminat precum fusese Bucureștiul în ziua alegerii. Autoritățile austriace s-au grăbit să pedepsească cu asprime pe autorii acestor manifestații. S-au luat, de asemenea, măsuri ca diligențele românești să nu mai intre în Brașov, din acel moment să fie oprite la o distanță de 12 km de frontieră. Imediat domnul Goleșcu [ministrul de interne] a dat ordin ca diligențele austriace, venind de la Brașov, să nu mai fie admise pe teritoriul valah.

6/18 februarie. *Eder către Buol:* După cum am avut

Marele entuziasm

Alegerea lui Al. I. Cuza ca domn al Principatelor Unite a fost primită cu deosebită satisfacție și bucurie de masele populare. O manifestație caldă, de bun sois au făcut locuitorii Bucureștilor cu prilejul intrării domnitorului în oraș, la 7 februarie 1859. Kogălniceanu, sosit mai înainte în București, îl scria lui Cuza: „Situația este magnifică. Poporul e beat de entuziasm. Încă de azi orașul e în sărbătoare. Toată lumea a ieșit în stradă”.

În ziua venirii domnitorului în oraș, bucureștenii l-au ieșit în întâmpinare dincolo de pădurea Băneasa. Ziarul Naționalul, din 12 februarie, descria astfel primirea lui Cuza: „Mai este trebuință a vorbi despre marele entuziasm ce fu duminică 1... Paza nu poate descrie acel entuziasm. Numai acela ce au văzut acele zecimi [zeci] de mii de oameni ce împlinea cea de împieșca de la barieră până la Mitropolie și mai multe poște înainte de București, acele foreste și veselii... acele arcuri de triumf ce se zăreau din distanță în distanță... trebuie, zic, să se fi văzut toate acestea pentru ca să poată cineva simți bine toată mărimea acestor sărbători”.

Manifestările de simpatie față de domnul Unirii au continuat în localitățile țării și cu alte prilejuri. Astfel, la 5 ianuarie 1860, cu ocazia aniversării unui an de la Unire, au avut loc la Iași impresonante serbări, în prezența domnitorului. Revista Tribuna română, care a apărut la Iași, cu intermitențe, între 10 mai 1859 și 4 martie 1867, publica, în numărul său din 18 ianuarie 1860, un reportaj din această manifestare. „Serbarea națională”, scrie gazeta, a început duminică, la „10 oare”, în prezența domnitorului Al. I. Cuza, precum și a „excelențelor lor minștrilor guvernului, înalșilor ofițeri și ai armiei, corpului diplomatic, notabilăților de prin toate corpurile statului și [a unei] mulțimi nenumărate, compusă din toate clasele societății” cu o slujbă la Mitropolie. După aceasta, vodă Cuza „au trecut în revistă corpul de cavalerie și de infanterie; și în astă întrunire cu totul națională se recunoștea că fiecare serba, cu o vie bucurie, serbarea țării”.

După revista militară, a avut loc la Palatul administrativ primirea de către domnitor a oficialităților. A luat cuvântul Al. I. Cuza. Seara, înnoeză publică, orașul a fost iluminat. „Palatul administrativ era armat cu embleme ale gloriei, între care se observau armele întrunite ale principatelor”.

A doua zi, 6 ianuarie, festivitățile au continuat. În sala tronului, Al. I. Cuza a primit, din nou, toate notabilățile țării. „Acolo înălțimea Sa, după ce s-au așezat pe tron și au invitat pe toți să șadă în jurul salonului, au ridicat un toast spre propagarea patriei”.

Ofițerii, la rândul lor, au organizat „o serbare militară”. Au participat membri ai guvernului și ofițeri superiori. Președintele Consiliului de Minștri, Emanoil Costache Epureanu, a toastat pentru „toți acei care poartă uniforma română, de la Orșova până la Marea Neagră”.

Seara, a avut loc o reprezentație teatrală de gală. „Sala, investită cu pavilion, amestecată cu ramuri de brad, au întrunit o societate numeroasă. Înălțimea Sa a onorat reprezentația aceasta solemnă cu prezența sa și a fost primit la venire de către șefii armiei, directorul teatrelor și alte notabilăți”. Trupa a intonat imnul național. La ridicarea cortinei, pe scenă se află un arc de triumf, iar sub acesta, pe un pedestal, bustul lui Al. I. Cuza, înconjurat de „persoane ce reprezentau pe domnii Ștefan vodă, Petru Rareș, Mihail Viteazul și Mircea, cu costumele lor”. În acel moment — notează Tribuna română — „tobele au început a bate și detașamente de soldați din toate armele, cu muzica în frunte, au defilat pe dinaintea înălțimii Sale și-i înclinau steagurile lor, în mijlocul aclamațiilor generale”.

Întreaga manifestație, ca dealtfel toate serbările organizate în acele zile, conchide revista amintită, „au reînnoit între țară și domn pactul regenerației naționale”.

Ilie CIUTESCU

onoarea de a vă raporta telegrafic, Cuza este așteptat aici la 20 sau 21 ale lunii [8 sau 9 februarie s.v.]. Pentru primirea sa sînt pregătite arcuri de triumf și diferite festivități.

După afirmațiile ziarelor bucureștene, întreaga țară ar fi gata să facă toate sacrificiile; fiecare bărbat să-și verse ultima picătură de singe pentru apărarea Unirii și a alegerii [lui Al. I. Cuza] din 24 ianuarie/5 februarie. După cum stau azi lucrurile, fără ocuparea [militară a] Principatelor Unite, vechea căimăcămie, in-

stalată conform art. 49¹, nu ar putea prelua conducerea, nici noi alegeri n-ar putea avea loc și nici un domnitor, numit de sus, nu ar putea fi înscăunat.

Din convorbirea avută cu Daud effendi, care împărtășește această opinie, am înțeles că acesta se teme că ocupația [Principatelor Unite] ar putea cădea în sarcina Porții. Am dedus că, după părerea sa, o asemenea misiune ar trebui încredințată unei alte pu-

¹ Al Convenției de la Paris, din 1858.

teri pentru a feri Poarta de a-și pierde, datorită unei ocupații militare, ultimele urme de simpatie de care se bucură aici.

10/22 februarie. Eder către Buol: La 8/20 ale lunii, în sunetele clopotelor, a avut loc intrarea lui Cuza în București. Moldovenii prezenți aici declară că Țeseni sunt hotărâți să renunțe, în favoarea Unirii, la capitala lor, și să recunoască Bucureștii drept capitală a Principatelor Unite și reședință a domnului.

15/27 februarie. R.G. Colquhoun către sir Henry Bulwer: Nu l-am văzut pe domnitor decât în dimineața zilei de 26 [februarie], deoarece nu se simțea prea bine când m-am dus prima dată în vizită. Am fost încântat de multe din cele declarate în probleme de politică internă și administrație. El a ascultat cu atenție ceea ce am crezut că este de datoria mea să-i comunic și părea că a înțeles pe deplin dificultatea poziției sale; mi-a vorbit despre propunerea făcută puterilor de a demisiona, în cazul în care Europa ar aproba dorința națiunii și i-ar da un prinț străin. În ceea ce privește unirea sub domnia lui, se va înclina cu respect în fața deciziei puterilor, exprimată în Conferință. Curînd după aceea s-a însuflețit și mi-a spus: „D-le Colquhoun trebuie să vă declar că dacă Turcia își pierde vremea să vină cu o forță armată în Muntenia pentru a ne împiedica să ne împlătim voința, eu nu ezit să vă spun că mă voi așeza în fruntea poporului meu și, dacă va trebui să cădem, voi fi primul în care se va trage, dar va curge sînge”.

Citez cuvintele sale pentru că, spre surprinderea mea, le-a repetat de trei ori în cursul întrevederii. A adăugat că are 20 000 oameni în Valahia și 10 000 în Moldova, și cu ajutorul acestora ar putea

ține piept Turciei. Cînd mi-am luat rămas bun, mi-a repetat frazele de mai înainte.

18 februarie/1 martie. Louis Béclard către Walewski: Domnul Goleescu, ministrul de interne [muntean], a făcut mari preparative pentru a-l primi cum se cuvine [la București] pe alesul națiunii române. Fuseseră ridicați stilpi ornați cu ghirlande, construite arcade, arborate placarde, embleme, steaguri fluturau pe toate străzile ce urmau să fie parcurse de cortegiul. În cîteva zile, la intrarea în oraș fusese improvisat un arc de triumf. Masate în jurul acestui monument, toate forțele militare, se compuneau garnizoana din București, îl așteptau pe colonelul Cuza. Dar această mică trupă părea înecată în marea mulțime care, de cu ziuă, se puseseră în mișcare. Către ora două după-amiază, aclamații îndepărtate au anunțat sosirea principelui, al cărui nume, deodată ieșit din obscuritate, și a cărui persoană, încă necunoscută, suscitase atîtea speranțe și provocase un asemenea entuziasm. Cu excepția consulului Austriei, toți colegii mei și-au dat întâlnire la mine pentru a vedea cortegiul trecînd.

Încă de-a doua zi, colegul meu din Rusia, domnul de Giers, a solicitat și a obținut o audiență la principe. Am comunicat ministrului rezultatul acestei întrevederi. În ziua următoare m-am prezentat la Palat și m-am fost primit cu deosebită atenție. Impresia mea, după cum am mai afirmat, a fost excelentă. În cazul în care dubla alegere va fi recunoscută [de puterile garante] cred că se pot pune mari speranțe în colonelul Cuza. El a rămas azi ceea ce fusese în trecut: un om cinstit, cu totul atașat țării sale, fără să-și fi pierdut ciuși de puțin capul din pricina succesului neașteptat, foarte decise de a-și pune în practică ideile de reforme și progres.

DORINȚA CEA MAI GENERALĂ

(Urmare din p. 14)

mărire ale unui popor întreg”. Ce sînt necontenitele hore în care s-a prins poporul? Hora „este o scumpă moștenire strămoșească, ea este simbolul vieții noastre naționale, căci ea închipuiește Unirea!” Alegerea lui A.I.I. Cuza — scria Steaua Dunării din 8 ianuarie 1859 — „este astăzi în ochii tuturor românilor, în ochii Europei și ai lumii întregi, dovada supremă că unirea principatelor este singura viață cu care românii trăiesc”.

Victor Place n-a întîrziat să facă cunoscută „curățenia morală” a marelui act: alegerea „s-a făcut fără să se cheltuiască un galben... Alegerea colonelului Cuza este izbînda deplină a ideilor înaintate și liberale”. Aflînd ce s-a petrecut la Iași, Buol, ministrul de externe al Imperiului habsburgic, a exclamat: „aceasta înseamnă Unirea, surprinzînd astfel exact semnificația istorică a zilei de 5 ianuarie 1859. Ștafeta va fi preluată de Adunarea electivă din București, care amina alegerea domnului, așteptînd rezultatul de la Iași, pentru a-și da și ea voturile aceluiași ales — A.I.I. Cuza.

Rememorînd acele clipe istorice, același Nicolae Gane avea să transmită, în cuvinte de perfectă sinceritate și cuprindere, simțămintele întregului popor român: „Eu unul mărturisesc că niciodată n-am avut o mai puternică strîngere de inimă ca în fața acestui mare act care era prima piatră așezată în temeliele statului român. În acel moment, am simțit individualitatea mea de român sporită, neamul meu înălțat; am văzut dintre negurile trecutului răsărind un soare nou care avea să ne încălzească și să ne lumineze calea spre un viitor și mai frumos... Desigur că mulți din generația actuală, care vor ceti aceste rînduri..., vor sta la îndoială dacă cumva am alunecat în exagerări sentimentale. Cuvintele mele, oricît de vii, nu vor fi niciodată la înălțimea faptelor săvîrșite”.

Unde s-a născut

Cuza vodă?

VASILE PALADE,
Muzeul de istorie, Birlad

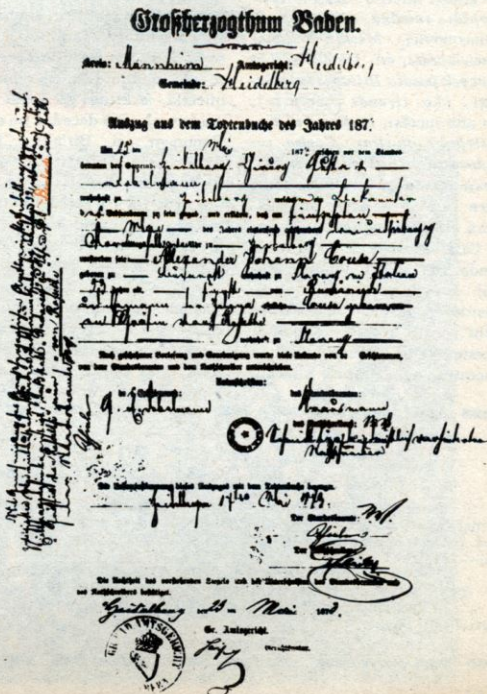
Viața și opera lui Alexandru Ioan Cuza au făcut obiectul multor studii și articole, apărute în țară și peste hotare, încă de pe timpul, cînd domnitorul se afla pe tronul României și pînă în zilele noastre.

Puține dintre lucrări s-au ocupat însă de copilăria și adolescența viitorului domn. Iar autorii acestor lucrări au indicat, aproape fiecare dintre ei, o altă localitate ca loc de naștere a domnitorului Cuza. Acest fapt s-a datorat pe de o parte absenței documentelor, arhiva personală a domnului fiind, cum se știe, sechestrată după 1866; pe de altă parte, marea personalitate a domnitorului sub care s-a realizat unirea de la 1859 a determinat acel curent de mîndrie ce a făcut ca trei localități diferite — Birlad, Galați și Huși — să se prezinte ca loc de naștere al domnului.

Orașul Birlad și-a afirmat acest drept pe baza amplei lucrări monografice datorită istoricului A.D. Xenopol, apărută în 1903, „operă vrednică

Două documente probatorii pentru locul de naștere al domnului Unirii: diploma de bacalaureat al Facultății de litere de la Universitatea din Paris, din 21 noiembrie 1836...

...și certificatul de deces eliberat la Heidelberg, la 15 mai 1873; pe marginea documentului se vede o adnotare făcută la cererea doamnei Elena Cuza, în care Birladul este menționat ca localitate natală a domnitorului

de faptele cirmuitorului și ale sfetnicilor lui", cum a fost caracterizată. Pentru orașul Galați, ca loc de naștere a lui Alexandru Ioan Cuza, s-au pronunțat Moise I. Pacu, încă din anul 1893, în lucrarea *Cartea judefului Covurlui* și, cîțiva ani mai tîrziu, I.G. Valentinianu în lucrarea *Aleceea, detronarea și înmormîntarea lui Cuza Vodă*. Părerea că domnitorul Cuza s-ar fi născut la Huși a fost acreditată de Lucia Borș, în lucrarea monografică închinată soției domnitorului și intitulată *Doamna Elena Cuza*. La muzeul din Huși s-a păstrat pînă nu de mult un leagăn în care, așa cum afirmă unii dintre localnici, și-ar fi odihnit pruncia domnul Unirii.

În aceste condiții nu este de mirare că în diferite dicționare și enciclopedii sînt indicate localități diferite: Huși (*Enciclopedia română*, editată de C. Diaconovici, *Micul dicționar enciclopedic*, ed. II, 1978, *The Encyclopaedia Britannica*), Galați (*Le Grande Larousse*). În alte lucrări, *Dicționarul Enciclopedic ilustrat „Cartea românească”, Dicționarul enciclopedic român* în 4 volume nu se face nici o precizare în legătură cu locul nașterii lui Cuza.

Care este deci localitatea unde s-a născut domnul unirii? Există mai multe documente ce ne îndeamnă să optăm pentru Birlad. Două din acestea sînt menționate în lucrarea monografică a acad.

Constantin C. Giurescu, ediția revizuită și adăugită din anul 1970. Este vorba de diploma de bacalaureat obținută de viitorul domn în anul 1836 la Paris (al cărui facsimil este prezentat și de A.D. Xenopol în *Istoria românilor din Dacia Traiană*) și pe care în dreptul localității de naștere stă scris „né à Berlad, Moldavie”, (Arh. Cuza, vol. 46, doc. 69). Al doilea document, care confirmă același oraș ca loc de naștere al lui Cuza Vodă, este actul de deces aflat în arhiva primăriei din Heidelberg (R.F.G.), unde domnitorul și-a trăit ultimele clipe. Completînd actul de deces, medicul curant al lui Cuza a menționat că cel decedat s-ar fi născut la București. Pentru a restabili legalitatea în vederea rezolvării problemelor legate de succesiune, doamna Elena Cuza a fost nevoită să rectifice înscrisul sub prestare de jurămint. Așa se face că pe actul respectiv se află o adnotare marginală, oficială, arătînd că locul de naștere al celui decedat nu este București, ci Birlad: „Das Stadt «Bucharest» zu lesen ist «Berlad»”.

Afirmația își găsește confirmarea și în unele acte ce țin de familia domnitorului. Dintr-un astfel de act, pus în circulație de D. Ivănescu și Virginia Isac reiese că în anul 1828, cînd s-a făcut un recensămint, tatăl lui Alexandru Ioan Cuza își avea casele „în

mahalava mijlocului din tîrgul Birladului”. Deci la numai 8-10 ani după nașterea fiului său, Alexandru, postelnicul Ioan Cuza își avea încă domiciliul stabil la Birlad. Dealtfel, în cartierul Podeni din Birlad, acea mahala de mijloc de altă dată, se păstrează vie în memorie amintirea locului unde se aflau casele în care viitorul domn a văzut pentru întia oară lumina zilei.

De menționat și un alt document ce datează din timpul funeraliilor organizate domnitorului, ce au avut loc la Ruginoasa și la care a luat parte și o delegație a orașului Birlad. Oficialitățile din această localitate au trimis și un mesaj de compasiune. În numărul din 17 iunie 1873 al ziarului *Semăntorul* a apărut telegrama de răspuns a doamnei Elena Cuza: „Aș fi dorit să răspund mai curînd telegramei ce mi-ați adresat. Fiți încredințați că am fost mișcată de sentimentele pioase ce v-au inspirat gîndirea de a face rugăciuni pentru suflarea scumpului Prinț defunct. Oricît de uimită sînt de manifestarea unanimă de iubire și de recunoștință care onorează memoria Prințului Cuza, vreau a ști că sînt mai deosebit simțitoare pentru suvenirile orașului Birlad, patria neuitată a iubitului meu soțiu [subl.ns.]”

PLANSELE NOASTRE

Ianuarie 1859 a adus o măreață împlinire în istoria românilor cu puternic ecou și în conștiința europeană. Dovadă și modul în care istoricul eveniment s-a reflectat în presa străină. Revistele franceze *L'Illustration* și *Le Monde Illustré* au publicat imaginile reproduse în planșele noastre:

- ① Portretul domnitorului Unirii și Divanul ad-hoc din Muntenia
- ② 1860 și 1864: vizitele domnitorului Unirii la Constantinopol
- ③ Vedere generală a Bucureștilor (sus); poporul Capitalei îl aclamă pe domnitorul Alexandru Ioan Cuza

ABONNEMENTS POUR L'ÉTRANGER :
Par an, 20 fr. ; plus les droits de poste, qui varient de 1 fr. 50 à 10 fr. 50, par an, suivant les indications données au n° 73.

de Galati; au demea re nota amplasarea sa pe tot de r-
le, dand la vedere a tota l'importanta d'ua ministru-
Cunosc magistru si comu administrativu, Geras in con-

elles sont les conditions, la condition première, selon l'usage du terme, de la possibilité d'un tel développement. Or, dans ce cas, nous ne voyons pas, dans les conditions de la possibilité d'un tel développement, la possibilité d'un tel développement. C'est la condition de la possibilité d'un tel développement, la condition de la possibilité d'un tel développement, la condition de la possibilité d'un tel développement.

...the ... of ...

de la Unión de los Países
españoles.

Leopoldo de Sarmiento
de Pardo, de 19 août 1884.

Es gibt bei Kindern eine noch
nicht voll entwickelte Fähigkeit
den Schmerz zu empfinden.

de l'Union des peuples qui se
font les gouvernements, l'Union
des villes de la région à l'Union.

Journal of Management Education, 20(6), 709-728.

General Laing, is listed on that date as retired, even though he should have been.

[illegible]

Un tel "pacte" est-il possible ?

just before the remarkably
strong & easy to define
a "definition" to "define"

1920, le titre de prince de Moldavie.

Le présent travail, en
résumé, est le suivant :

Copyright © 2004 by John Wiley & Sons, Inc.

Trappe de l'Université de
Michigan et l'ensemble de
son équipe de recherche.

...and the ...

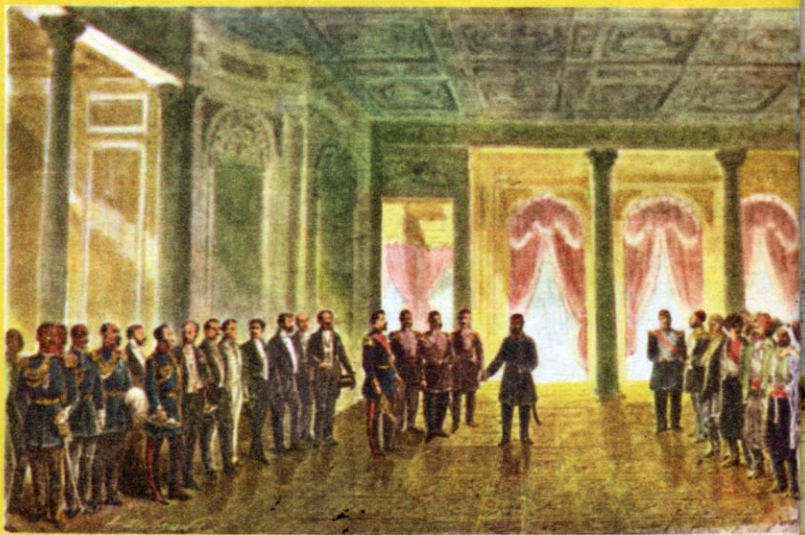
Illegale - alle 10.00

Source: *Environmental Science and Technology*, 1997, 31, 10, 1003-1008.

© 1997 Blackwell Science Ltd
Journal of Internal Medicine 241: 395-401

estudo, para um nível de 5% de significância, para os testes de hipóteses de que:

LE MONDE ILLUSTRÉ

JOURNAL HEBDOMADAIRE

ABONNEMENTS POUR PARIS ET LES DÉPARTEMENTS :
21 francs ; — Six mois, 11 francs ; — Trois mois, 6 francs.
Souscr. : 25 c. à Paris ; — 40 c. dans les départements.
On demande quatre semaines après son apparition, sans rendre 40 c.
au semestriel : 11 fr. broché, — 16 fr. relié et doré sur tranches.
LE COLLECTEUR DES 11 VALEURS : 500 FRANCS.

8e Année, N° 380. — 23 Juillet 1864

DIRECTION ET ADMINISTRATION : 15, rue DROUOT.

REDACTEUR : P. DE W. S.

BUREAU DE VENTE ET D'ABONNEMENT : 24, boulevard DES ITALIENS.

Toutes les communications relatives aux Abonnés, à la Rédaction ou à l'Administration doivent être adressées au Directeur, 15, rue Drouot.

Toute réclamation, toute demande de changement d'adresse doit être accompagnée d'un bon de réimpression et adressée à l'Administration, 15, rue Drouot.

Toute demande d'abonnement non accompagnée d'un bon sur Paris ou sur la poste, toute commande de numéros à livrer ne sera pas prise en considération si elle n'est pas, sans retarder, remise sans avertissement.

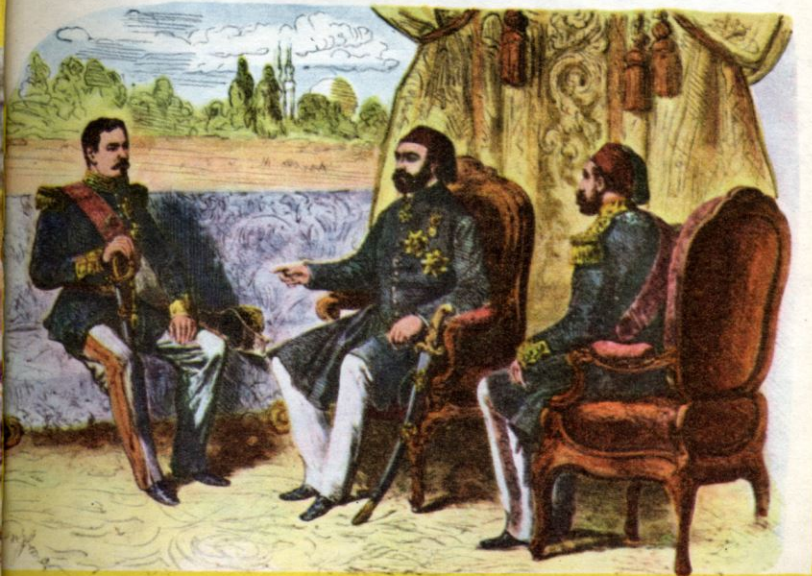
SOMMAIRE

Courrier de Paris, par Heuser. — Le roi de Wurtemberg. — Entrevue du sultan et du prince de Coblenz. — Guerre du Danemark, par Georges Deane. — Ce à Lyon sur la balle, par M. V. — Banquet offert à la 1re batterie d'artillerie de la garde, à son retour de la 1re bataille de Mexico, par A. H.

Un amour romantique (suite), par Fulgence Obard. — Les grandes joutes, par Pierre Véron. — Une visite aux salons de M. O'Connell, à Nantes, par Emile Bourdelle. — Courrier de l'Alsace, par Paul-Jean. — Chronique musicale, par Albert de Lamoignon. — Schœn, par Paul Jourdain. — Pénitence : Modestine Fournier, par Jules Verne.

Chronique : Entrevue du sultan Abd-ul-Aziz et du prince

Alexandre Jean. — Le roi de Wurtemberg — Guerre du Danemark. — Catastrophe arrivée à Lyon. — Banquet offert à la 1re batterie d'artillerie de la garde, à son retour de la 1re bataille de Mexico. — Mexique : l'attaque de Mathews. — Grandes industries françaises : l'acier et le fer principal de la raffinerie de guerre de M. Gérard, à Nantes. — Plan topographique de la bataille de Mathews. — Nantes.

O PROBLEMĂ DE INTERES ȘI DE ONOARE PENTRU EUROPA

Prof. univ. dr. GH. PLATON,
Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași

Constituirea statului național român, prin unirea celor două principate, la 24 ianuarie 1859, reprezintă expresia particulară a unui fenomen general, european, a tendinței națiunilor de pe continent de a se afirma în cuprinsul unor organisme statale unitere și independente. Pentru a fi înțeleasă și apreciată în semnificațiile sale, unirea principatelor, care, după expresia unor contemporani, a reprezentat, la un moment dat, „cheia de boltă a echilibrului european”, „nodul gordian al relațiilor dintre puteri”, trebuie situată în contextul general în care s-a desfășurat, identificându-i interfețele cu mișcările similare și implicațiile asupra istoriei Europei. Mai mult decît atît. Pentru poporul nostru și dezvoltarea sa istorică în ultimele cinci sferturi de secol, Unirea de la 1859 joacă un rol deosebit de important. Definindu-i sensurile adînci, președintele Nicolae Ceaușescu spunea: „Realizarea Unirii Principatelor a constituit un moment crucial în istoria României. Aceasta a pus bazele statului național român, dezvolt-

ării națiunii române și a marcat trecerea țării noastre pe calea progresului economico-social. Realizarea Unirii, în 1859, a stat la baza tuturor evenimentelor ulterioare — mă refer la războiul pentru independență, la realizarea statului național unitar, la dezvoltarea forțelor de producție, a științei și culturii, la ridicarea bunăstării poporului. S-ar putea spune că există o strînsă legătură între realizarea Unirii Principatelor și înfăptuirea insurjecției naționale armate antifasciste și antiimperialiste, în 1944, care a dus la răsturnarea dictaturii fasciste, la eliberarea țării de sub dominația hitleristă și trecerea României pe calea dezvoltării noi. Progresele realizate în anii construcției socialiste, care au transformat România dintr-o țară agrară cu o industrie înapoiată într-o țară industrial-agrară în plină dezvoltare, au deschis posibilitatea ridicării bunăstării materiale și spirituale a întregului nostru popor, afirmării națiunii noastre pe plan internațional ca o națiune liberă și independentă”.

Teama de regatul daco-român

În sec. XVIII, ca urmare a declinului continuu al Imperiului otoman, a sporirii forței militare și politice a Austriei și a Rusiei țariste, echilibrul european s-a modificat. Problema orientală a intrat într-o nouă fază, determinată îndeosebi de expansiunea continuă a Rusiei țariste. În evoluția diverselor etape ale problemei orientale — care și-au găsit expresia în numeroase

războaie — țările române, prin poziția lor geopolitică, s-au aflat în centrul disputelor dintre marile imperii. Ele au fost teatrul unor numeroase și pustiitoare conflicte, iar părți din teritoriul lor au fost anexate puterilor limitrofe. Țările române reprezentau, după cum nota diplomatul francez A. Billecocq, „nu numai prada, dar și moneda de schimb pentru învingători”.

În aceste împrejurări, marile puteri erau interesate fiecare din diferite motive în crearea unui stat național

român, înfăptuirea acestuia fiind, firește, determinată de complexul proces de transformări care avea loc în principatele române, încadrate organic ciclului de dezvoltare spre capitalism a întregului continent. În cadrul acestor uriașe prefaceri interne și internaționale, s-a consolidat națiunea română, s-a cristalizat conștiința națională, s-a inițiat lupta politică cu obiective și finalitate naționale. În cadrul problemei orientale, s-a conturat, astfel, și s-a detașat problema românească, care se impune, treptat, în

relațiile dintre puteri și în conștiința europeană.

Lupta națională a românilor din Transilvania și din principate, în mod deosebit răscăla lui Horea și revoluția lui Tudor Vladimirescu, propulsaseră și mai puternic în ultimele trei sferturi de veac problema românească pe plan internațional. În deceniile premergătoare anului 1848, în centrul acțiunilor politice românești s-a situat, în mod constant, unitatea națională. Acțiunea politică temerară întreprinsă de I. Cimpineanu, în 1838, vizând unirea principatelor sub o domnie ereditară, programul Partidei naționale cuprins în *Actul pentru unire și independență* sînt semnificative pentru obiectivele urmărite de români.

Conducătorii politici ai românilor nu-și ascundeau, totodată, îngrijorarea cu privire la politica puterilor europene față de principate. Ei știau, după cum observa în 1835 Cochelet, consulul Franței, că „soarta lor [românilor] este de a fi sacrificați întotdeauna exigențelor și împrejurărilor politice și că, niciodată, dorințele lor nu vor fi luate în seamă”. Cît de reale erau aceste temeri și aprecieri s-a putut verifica în timpul revoluției românilor din 1848. Voinței de unitate, afirmată atît de general și de puternic în timpul revoluției, marile imperii limitrofe — amenințate în integritatea lor de opțiunea românească pentru unitate — i-au răspuns cu agresiunea armată. Rusia țaristă, pentru a-și justifica intervenția militară în principate, semnală și reprobă în fața celorlalte puteri, într-o notă a ministrului său de externe din 19/31 iulie 1848, obiectivele revoluționarilor români, ei urmîrind „să constituie, sub numele de regat daco-român, un nou stat, osebit și neatînat, la a cărui formațiune cheamă pe frații lor”.

În acest raport de forțe pe plan internațional, la 1848, lupta, românilor pentru unitate nu se putea materializa politic. Abia Războiul Crimeii (1853-1856), care a opus Rusia țaristă puterilor europene (Franța, Anglia și Sardinia) aliatele Turciei, a mo-

dificat radical acest raport de forțe, creînd noi împrejurări, favorabile, pentru desfășurarea luptei popoarelor în vederea constituirii statelor naționale. Românii au beneficiat și ei și au știut să folosească avantajele noii situații. Renunțînd la calea insurjecțională — în condițiile în care revoluția „simphonă și sincronă”, preconizată de forțele progresiste de pe continent se dovedea irealizabilă — românii au adoptat calea organizării largi, din interior, și a apelului la masele populare concomitent cu desfășurarea unor complexe acțiuni în afară, pentru cîștigarea sprijinului politic și diplomatic al puterilor europene, precum și al opiniei publice. Acțiunile românilor pentru unire, desfășurate larg, cu inteligență și patriotism, urmărite cu simpatie și interes de opinia publică progresistă, sprijinite de puterile favorabile principiului unității naționale, au avut un excepțional răsunet. Documente diplomatice, broșuri oficiale sau oficioase, articole de presă au dat expresie obiectivelor naționale românești, au reliefat implicațiile complexe ale unirii principatelor.

Aceste documente abordînd problematica românească, o analizau în cadrul noilor realități politice create după Congresul de pace de la Paris (februarie-martie 1856); discuția largă și contradictorie a conferit o mare popularitate problemei românești pe plan european și a sporit ponderea unirii principatelor în relațiile internaționale.

Centrul de gravitate

Problema unirii principatelor române s-a impus treptat, printr-o îndelungată evoluție, în cursul căreia românii au fost aceia care i-au definit sensul și dimensiunile. Un stat care a fi rezultat doar dintr-o conjunctură externă favorabilă nu ar fi avut trîncianța și vitalitatea statului român, sprijinit pe istoria și pe voința poporului său.

După Războiul Crimeii, în raport cu interesele divergente

ale puterilor, ca urmare a obiectivelor deosebite ale acestora în politica continentală, problema românească a devenit un adevărat „măr al discordiei”, în raport de care se defineau relațiile dintre state și, practic, s-au stabilit noua ordine și noul echilibru european. Astfel, falsificarea alegerilor pentru Adunarea ad-hoc a Moldovei, în vara anului 1857, a generat o înăsprire extremă a relațiilor politice pe continent. Ed. Thouvenel, ambasador al Franței la Constantinopol, considera că originile războiului franco-sardo-austriac din 1859 pornesc din aceste împrejurări: „Nu a fost reliefată încă — aprecia el — măsura în care problema Principatelor dunărene a întretinut iritarea între cele două cabinete de la Paris și Viena. Pentru noi — conchidea diplomatul francez — lupta din 1859 a început în 1857”. Un alt document diplomatic francez, dat publicității în vara anului 1858, readucea în memoria contemporanilor aprecierea formulată de Talleyrand la începutul secolului: „Centrul de gravitate al lumii nu este nici pe Elba, nici pe Adige [fluviu în nordul Italiei], el este acolo, la frontierele Europei, pe Dunăre”.

Începută la Conferința de la Viena, din primăvara anului 1855, disputa diplomatică directă în jurul unirii principatelor a fost continuată în timpul dezbaterilor Tratatului de pace de la Paris și a luat proporții în anii în care au fost aplicate practic dispozițiile acestuia cu privire la consultarea populară, prin intermediul Adunărilor ad-hoc. Sprijinită cu fermitate de Franța, condiționat și cu rezerve de Rusia, din interese politice proprii de Prusia și Sardinia, Unirea a fost combătută, încă de la început, cu înverșunare, de către Turcia și Austria.

Poarta vedea în unirea principatelor un act care trebuia să preceadă independenței și să contribuie, inevitabil, prin consecințele și exemplul său, la prăbușirea Imperiului otoman. Austria, potrivit expresiei ministrului de externe Buol de Schauenstein, aprecia Unirea drept un

pericol de moarte, „un pumnal înfipt în pîntecele monarhiei”. Apărînd interesele Porții, Austria, nota un diplomat belgian, își „apără, fără nici o îndoială, propriile sale interese”.

Aceste poziții divergente, la care s-a adăugat și ostilitatea Angliei față de Unire, îngrijorată și ea de politica Rusiei țariste, și-au găsit o complexă și variată formă de expresie în relațiile diplomatice ale vremii.

Disputa în jurul problemei românești nu s-a limitat însă numai la cadrul relațiilor celor șapte puteri semnatare ale Tratatului de la Paris. Au fost antrenate și au luat atitudine împotriva sau în favoarea Unirii și „puteri de al doilea rang”. J. Jooris, în sarcinatul cu afaceri al Belgiei la Constantinopol, aprecia în rîndul legațiilor din capitala otomană, considerate favorabile Unirii, pe cele ale Greciei, Spaniei și Statelor Unite ale Americii. În primăvara anului 1857, Carol Spence, reprezentantul diplomatic al S.U.A. la Constantinopol, se afla în pîncipate, cu intenția de a scrie o carte despre acestea. Singura țară care a îmbrățișat cauza antiunionistă — date fiind relațiile care o legau de Austria — a fost Regatul Neapolului.

În favoarea Unirii se manifestă și Belgia. O' Sullivan de Grass, ministrul belgian la Viena, consemna interesul țării sale în constituirea unui stat românesc menit să păstreze echilibrul în Orient. J. Poumay, consulul Belgiei de la București, sublinia marea importanță a principatelor, „al căror destin politic trebuie să exercite o mare influență asupra relațiilor și a comerțului european”. La rîndul său, Blondel van Cuelbroeck, ministrul belgian la Constantinopol, aflat în călătorie la București și Iași, la începutul anului 1857, reliefa și el importanța celor două capitale românești pentru desfășurarea politicii europene. Grăvul conflict diplomatic dezlănțuit de acuzația că, în timpul călătoriei sale, s-ar fi pronunțat în favoarea Unirii și ar fi pregătit terenul pentru instalarea pe tronul Principatelor Unite a

contelui de Flandra — conflict care s-a soldat cu demiterea diplomatului belgian —, probează nu numai poziția Belgiei, ci atestă și acuitatea și greutatea politică a problemei românești în relațiile internaționale.

Cauza democratică și națională

Dacă implicarea cercurilor politice străine și reacția acestora au fost dictate, mai mult, de interese economice, politice sau strategice, care, adesea, depășeau cadrul strict al problemei românești, reacția favorabilă a opiniei publice europene a fost determinată, direct, de simpatia față de cauza românească, una din cauzele nobile ale timpului. În acest sens, comentatorul politic al ziarului francez *Messager du Midi*, referindu-se la necesitatea politică și morală de a se transforma principiile într-un stat neutru și suveran, nota la 24 aprilie 1856: „În această privință, fiecare își face propriile sale calcule: Rusia, este posibil, vede în Unire începutul rupțurii cu Turcia, care trebuie exploatată, în timp ce noi vedem în aceasta o garanție a independenței care va avea drept urmare că românii, deveniți un popor stăpîn la ei acasă, să fie mai puțin înclinați să asculte de străini. Cine calculează mai bine?”

În timp ce interesul cercurilor politice favorabile a fost întreținut prin elaborarea de documente, memorii și acte explicative, simpatia și sprijinul opiniei publice au fost captate prin organizarea și întreprinderea unor vaste campanii de presă, prin cîștigarea pentru cauza românească a unor personalități proeminente ale vieții politice și culturale, prin întruniri, mitinguri, intervenții în parlamente ș.a. dar, mai cu seamă, prin unanimitatea și forța cu care, mereu, a fost mărturisită dorința și voința de unitate. Drept urmare, sufragiile întrunite au avut o mare pondere în obținerea victoriei.

Materialul istoric documentar relevă, în primul rînd,

interesul european pentru cauza românească, respectul și admirația pe care opinia publică le-au manifestat față de felul în care poporul român a știut, în acele cruciale împrejurări ale existenței sale, să-și legitimeze și să-și apere dreptul la viață liberă și independentă. Oamenii politici englezi — am aminti, de exemplu, pe A.H. Layard, H. Verney, W.L. Birbeck — s-au pronunțat în favoarea cauzei naționale a românilor. În rîndul acestora, printre parlamentarii britanici, lordul Dudley Stewart era considerat drept „cel mai vechi și cel mai ferm avocat al românilor”. Împotriva poziției ambigue sau ostile a guvernului britanic, publicații ca *Examiner*, *Morning Chronicle*, *Morning Advertiser*, ș.a. au inserat în paginile lor articole pline de simpatie pentru cauza națională a poporului român. Ziarul *Times* însuși, care reprezenta interesele oficiale, constata că a sprijini Turcia echivalează cu „galvanizarea unui cadavru”.

Karl Marx, în afara numeroaselor referiri la diversele aspecte ale problemei românești, la solicitarea ziarului american *New-York Daily Tribune*, a scris trei articole² în care reliefa importanța și rolul națiunii române în estul Europei și susținea „cauza democratică și națională a unirii țărilor române”.

Personalități politice sau oameni de cultură de pe continent, prin glasul lor, au dat curs sentimentelor de admirație și prețuire pentru lupta românilor. În rîndul acestora, se cuvine să-i amintim pe Vegezzi Ruscalla, prieten sincer al românilor, pe Cernîșevski sau pe Dobroliubov și pe mulți alții. Nicăieri însă ca în Franța, atitudinea în favoarea românilor nu s-a manifestat cu atîta unanimitate, în forme atît de variate și de înalte ca expresie. Zilnic, în anii care au urmat Congresului de pace de la Paris, presa franceză — nu numai cea pariziană, ci din întreaga țară — a

¹⁻² Magazin istoric, nr. 6/1971, 4/1974, 1, 4/1978; 1/1967.

consacrat pagini întregi românilor. Cine parcurge acest material înțelege exact măsura în care acțiunile poporului român și cele ale reprezentanților acestuia au făcut din problema românească o componentă a conștiinței europene.

În 1856, în lucrarea *Les Roumains...*, care înmănunchea articolele inserate în revista de largă circulație *La Revue des Deux Mondes*, Edgar Quinet își exprima în următorii termeni prețuirea pentru lupta și aspirațiile românilor: „Întregul Occident este mișcat de soarta voastră... Dorițele voastre, nevoile voastre, drepturile voastre, fac de acum înainte parte din dorițele, drepturile societății europene. Problema voastră a devenit o problemă de interes și de onoare pentru Europa. Va fi o Românie sau nu vor fi nici onoare, nici libertate, nici garanții, nici un fel de credință în Europa”. J.A. Vaillant, statornic prieten al românilor, într-un apel care a avut largă circulație în principate și în Franța, subliniind dreptul românilor de a se organiza în cuprinsul unui stat suveran, încheia astfel: „Prin unanimitatea voastră în favoarea unirii principatelor justifică simpatiile cu care vă înconjoară în Occident toți aceia care, ca domnii F. Colson, St. Marc-Girardin, Elias Regnault, Edgar Quinet și Jules Michelet văd în voi mlađița unui popor care a fost mare, rădăcina unei națiuni care, dacă voi o vreți, poate deveni mare, la rîndul său. Cu această speranță, Curaj! Unire! Mintuire!”

În presă, gazetari de prestigiu, își exprimă încrederea în triumful cauzei românești. „Nu credem că ne înșelăm — declară în acest sens S. de Sacy, în *Le Journal des Débats* —, atunci cînd afirmăm că acest moment al Unirii va însemna un mare progres în civilizația Europei”. Amédée de Céséna, directorul politic al ziarului *Le Constitutionnel*, într-un amplu articol, subliniind temerile istorice ale unirii principatelor, remarcă faptul că Franța nu a inventat această idee, a regăsit-o, considerînd-o ca „fiind mai conformă cu

învățămintele istoriei”. La rîndul său, publicistul Léon Plée, în paginile ziarului *Le Siècle*, exprimînd comuniunea națională și de interese care există între români, își exprima încrederea fermă în Unire și speranța că Europa va ști să apere România. Saint Marc-Girardin, eminent publicist, „unul din cei mai vechi apărători ai României”, cum îl considera ziarul *Messenger du Midi*, își exprima în paginile cotidianului *Le Journal des Débats*, deplina încredere în triumful cauzei Unirii: „utilă principatelor, asigurînd prosperitatea și liniștea acestora, ea este, pe de altă parte, utilă Europei și soluționării problemei orientale”.

Surpriză și admirație

Actul de voință al românilor săvîrșit prin dubla alegere a lui Al. I. Cuza a pus diplomația europeană în fața unui *fait implinit*. El a stîrnit o uriașă reacție în lumea politică. În timp ce la Viena — după cum consemnează rapoartele diplomaților — a generat „surpriză”, „cea mai mare uimire”, fiind apreciat drept „un serios eșec al politicii austriace în principate”, la Constantinopol, în cercurile oficiale, a produs o impresie „dintre cele mai profunde”, a provocat „stupefacție și uimire”, accelerînd deruta. În egală măsură, această puternică „expresie a doriței naționale” a stîrnit „surpriză și admirație” la Paris. Același surpriză a fost manifestată și în capitala Imperiului britanic, cu atît mai mult cu cît agenții englezi asiguraseră că Unirea nu mai avea nici o șansă de succes. La Petersburg, la început, dubla alegere a produs „o destul de mare surpriză”; nimeni nu se aștepta la formularea unanimă a unei dorițe contrare principiilor apărute cu atîtă energie de Austria și Turcia. În capitala Prusiei, se considera că dubla alegere echivalează cu unirea principatelor, iar unirea reprezintă, în fond, un însemnat pas spre independență. Aceasta era, dealtfel

și „ordinea ideilor la Viena și la Constantinopol”, potrivit informațiilor transmise de ministrul Belgiei la Berlin, baronul Nothomb. Marchizul de Moustier, ministrul Franței la Berlin, referindu-se la o posibilă agresiune a Austriei împotriva principatelor, sublinia poziția oficială a țării sale într-un asemenea caz: „În eventualitatea în care Austria ar face uz de forță pe Deunăre, nu avem nevoie să întreprindem o expediție îndepărtată. Austria se află în vecinătatea noastră”.

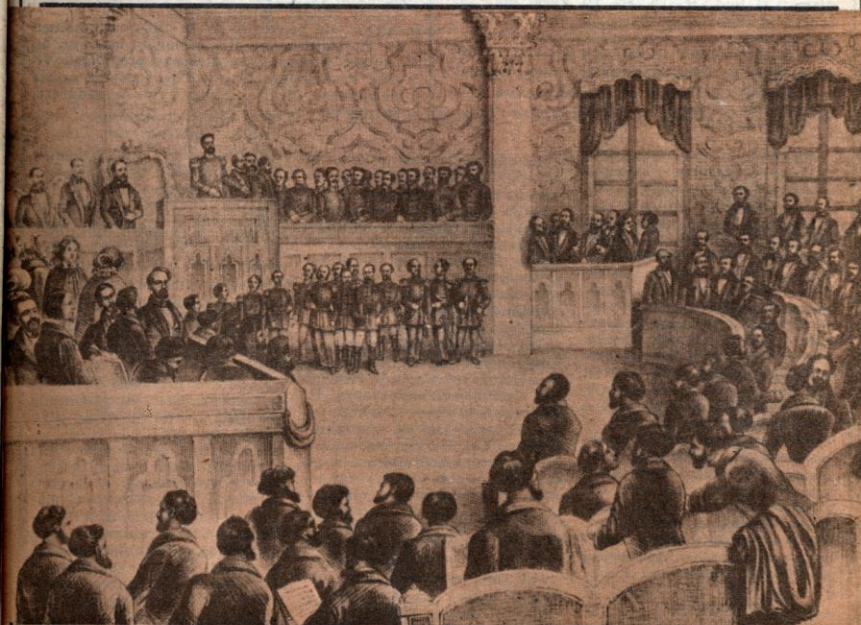
Salutînd cu căldură unirea românilor, Saint Marc-Girardin constata că ea reprezintă „instinctul cel mai caracteristic și cel mai popular al românilor”. Actul de la 24 ianuarie, aprecia el, constituie „un mare pas către unitate, un strălucit protest împotriva diviziunii, o mărturie solemnă a perseverenței românilor în dorița lor națională. Nu mai este necesar — continua publicistul — să fie demonstrată necesitatea Unirii. Ea este făcută, așa cum trebuie să fie pentru a fi traicnică; nu de diplomație, nu în afara României, ci printr-o acțiune liberă și spontană a moldo-valahilor. Pentru popoare sînt bune și durabile doar faptele care se împlinesc pe pămîntul și prin sentimentul național. Astfel a fost făcută unirea României”.

Ziarul *Le Constitutionnel*, reliefind sensul și valoarea actului săvîrșit de români scria: „Mai mult decît în orice altă împrejurare, românii au dat expresie, cu strălucire, tendinței irezistibile care-i împinge spre unitate politică”. Această „manifestare izbitoare a voinței naționale”, după expresia contelui Walewski, ministrul de externe francez, confirmînd încrederea pe care Europa o acordase românilor, a sporit admirația opiniei publice de pe cîntinent. Actul a fost apreciat unanim drept „o strălucită probă a voinței românilor” (*Messenger du Midi*), care dă expresie „forței irezistibile care apropie cele două principate”, „forțelor morale ale țării” (*Le Constitutionnel*).

UN SINGUR GÎND: UNIREA DEPLINĂ

Dr. DUMITRU ZAHARIA,

directorul filialei Arhivelor statului, Bacău

În anii ce au urmat actului istoric din 24 ianuarie 1859, domnitorul, oamenii politici români, au desfășurat o susținută și complexă activitate politică și diplomatică în vederea definitivării și consolidării Unirii. Recunoașterea dublei alegeri de către puterile garante, încheierea unor acorduri și convenții internaționale, organizarea structurilor statale centrale au constituit pași importanți pe calea consolidării statului român, a înfăptuirii deplinei uniri.

Relevind consecințele luptei pentru unitate „care a culminat cu împlinirea visului secular al unirii Moldovei și Munteniei într-un singur stat”, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia: „Crearea statului național român, dezvoltarea forțelor de producție și a noulor relații sociale, precum și situația politică internațională au pus la ordinea zilei, în modul cel mai imperios, lichidarea oricăror relații de dependență față

de Poartă și abolirea prevederilor Tratatului de la Paris, ce stabilea dreptul de garant al marilor puteri europene față de România”.

Începind cu sfârșitul anului 1860, problema fuzionării celor două guverne și adunări de la Iași și București a fost pusă cu fermitate de Al. I. Cuza și Costache Negri, agentul român la Constantinopol, în fața guvernului otoman și a reprezentanților puterilor garante pe lângă Poartă. În decembrie 1860, a avut loc remiterea oficială a memoriului domnitorului român prin care se cerea recunoașterea unirii depline. La 30 decembrie 1860, C. Negri îi scria lui Cuza: „S-au dat dispoziții la Sublima Poartă să fie tradus în turcește memoriul pe care l-am prezentat, pentru a fi supus în sfârșit hotărârii Marelui Consiliu. Această grabă a Porții de a se ocupa imediat de această afacere dovedește că e dornică de a găsi o soluție favorabilă nouă”. Reprezentanții puterilor garante, la rîndul lor, erau de acord, în principiu, cu realizarea deplinei uniri, urmă-

În imagine: deschiderea Adunării Munteniei, în prezența lui Al. I. Cuza, la 29 februarie 1860.

rind totodată apărarea intereselor politice ale statelor lor.

În aprilie 1861, guvernul otoman a adresat o circulară către puterile garante prin care a propus organizarea unei conferințe care urma să dezbată problemele privind organizarea Principatelor Unite. Conferința s-a deschis în toamna lui 1861, la Constantinopol. După discuții și tergiversări care au durat pînă la începutul lunii decembrie, sultanul a emis firmanul prin care Poarta recunoștea Unirea (4 decembrie 1861). Odată cu recunoașterea acesteia și de către puterile garante, Unirea era desăvîrșită. Într-o proclamație către români, la 23 decembrie 1861, Alexandru Ioan

La 10 aprilie 1861, generalul Giacomo Durando, ministrul plenipotențiar al Sardiniei la Constantinopol, îi scria lui Cavour: „În cursul lunii ianuarie, Alteța Sa prințul Al.I. Cuza a adresat Porții și reprezentanților puterilor semnatare ale Tratatului de la Paris un memorandum în vederea obținerii aprobării reuniunii guvernelor și camerelor din Principatele Unite și a legii electorale. La momentul potrivit eu am primit instrucțiunile Excelenței Voastre să acord sprijin deplin rezolvării favorabile a acestor cereri. Poarta nu s-a ocupat niciodată în mod serios de rezolvarea problemei [unirii] care, de fapt, era împotriva curentului politic promovat de diplomația otomană. Ea n-a permis deloc transformarea principatelor într-o mare forță politică”.

Cîteva luni mai tîrziu, M. Cerrutti, ministrul plenipotențiar al Italiei la Constantinopol, îi scria (7 august 1861), primului ministru Bettino Ricasoli, succesorul lui Cavour după moartea acestuia (iunie 1861): „În ceea ce-l privește pe prințul Cuza, se apreciază că acesta este exclusiv preocupat de realizarea proiectului său privitor la unirea definitivă a celor două principate. Dacă nu va obține acest lucru curînd din partea guvernului otoman și fără nici o restricție, s-ar părea că nu este dispus să ne acorde nici un sprijin în favoarea intereselor noastre”.

La 18 septembrie 1861, același Cerrutti îi scria lui Ricasoli: „Nu trebuie să vă scape

din vedere întreaga importanță a problemei de a nu-l indispuce pe prințul Cuza, deoarece avem nevoie absolută de cooperarea cu el în favoarea amicilor noștri [e vorba de revoluționarii maghiari refugiați în principate] sau, în cel mai rău caz, să-l determinăm să nu fie adversarul nostru”.

Comentînd ecoul pe care-l aveau în capitala otomană propunerile lui Cuza de a se constitui o singură cameră legislativă a Principatelor, diplomatul italian îi comunica lui Ricasoli, la 16 octombrie 1861: „Chestiunile referitoare la Principatele dunărene n-au mai făcut nici un pas, iar eu aștept instrucțiunile dumneavoastră, pentru ca, atunci cînd voi fi chemat la viitoarele ședințe să discut asupra acestor probleme, să-mi pot spune părerea asupra lor. Între timp, prințul Cuza a adresat agenților său de aici, Costache Negri, două scrisori prin care el crede că ar putea determina participanții la conferință să-și modifice părerile și să adopte noi măsuri”. În prima scrisoare, continuă Cerrutti, „Cuza propune ca în locul camerei superioare să fie constituit un consiliu de stat pentru a pregăti proiectele de lege, pe care să le prezinte și să le susțină în camera unică legislativă, să facă regulamentele și să organizeze justiția, asemănător consiliului de stat francez”.

Referindu-se la ceaaltă propunere a lui Cuza, ministrul italian notează: „Prin cea de a

Cuza putea să declare cu deplină satisfacție a realizării unui mare act istoric: „Unirea este indeplinită, naționalitatea română este întemeiată. Acest fapt mărește, dorit de generațiile trecute, aclamat de Corpurile legiuitoare, chemat cu căldură de noi, s-a recunoscut de înalta Poartă și de puterile garante și s-a înscris în datinile națiunilor”.

Investigații recente în arhive din Roma, Torino, Napoli mi-au permis depistarea unor documente provenite de la diplomații italieni la Constantinopol din perioada în care, în capitala otomană, se discutau problemele vizînd desăvîrșirea Unirii. Cîteva dintre aceste documente, inedite, le publicăm, în traducere, în paginile revistei Magazin istoric.

doua scrisoare [Cuza] susține că în momentul de față poporul român este preocupat și animat de un singur gînd și anume acela al unirii imediate [a celor două Camere]. Acționînd în așa fel încît unirea să precedă oricărui proiect de reformă electorală, s-ar ajunge ca aceasta să fie discutată în comun de cele două adunări unite la București”.

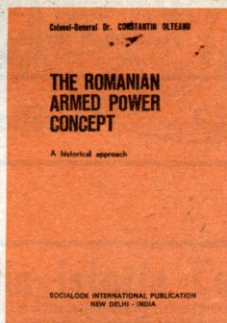
Sesizînd intențiile Porții de a accepta — la presiunile Austriei — unirea doar ca o stare de fapt provizorie — în care sens erau speculate și agitațiile unor boieri conservatori anti-unioniști — Cerrutti continuă: „Mi se pare că memoriul Porții prezentat la ultimele noastre reuniuni... nu a mulțumit decît în mică măsură pe prinț. În acest memoriu se exprima hotărîrea ca unirea celor două principate să fie recunoscută numai pe timpul vieții prințului actual, urmînd ca la moartea, ori eventuala sa demisie, să se revină la vechea stare de lucruri și țările să fie separate din nou... Există situația reală că boierimea română s-a obișnuit de secole să considere scaunele domnești ca un beneficiu al castei sale, că fiecare familie puternică și bogată trebuie să conducă pe rînd cîteva ani și să se rînduiască una după alta în acest loc... Acesta este pericolul care trebuie să dispară pentru totdeauna prin declararea Unirii Principatelor fără condiția domniei pe viață a prințului”. (subl. în original).

Aceeași necesitate a unirii imediate era subliniată și de Durando, în scrisoarea din 13 noiembrie 1861 către Ricasoli: „Nu există nici o îndoială că mai urgentă este unirea acestor țări, decât reforma în cauză... După părerea mea, conferințele noastre trebuie să se pronunțe favorabil în problema Unirii și să-l însărcineze pe prințul Cuza să propună adunărilor reunite reforma electorală”.

La 20 noiembrie 1861, Cerruti își informa superiorul asupra consensului la care ajunseseră reprezentanții puterilor garante în privința propunerilor românești privind desăvîșirea Unirii: „Cu prilejul mai multor conversații pe care le-am avut separat cu reprezentanții puterilor garante, am căzut mai mult sau mai puțin de acord să cerem guvernului otoman să accepte cîteva modificări în proiectul de firmam... Eu am purtat mai multe discutii cu Henry Bulwer [ambasadorul Angliei], contele Goltz [ministru Prusiei] și contele Lallemand [ambasadorul Franței] și mi-au promis că vor obține fără dificultăți modificările propuse de mine... Probabil nu va fi discordanță între noi, iar prințul Cuza nu va avea motive serioase să fie nesatisfăcut de pașii în favoarea principatelor”.

Într-adevăr, la 4 decembrie, Poarta emitea firmanul de recunoaștere a Unirii. Negri îi scria, atunci, lui Cuza: „Am cîștigat încă din toate aceste un lucru însemnat — trădarea [înmînarea] firmanului drept în minile noastre... Trimiteți cu firmanul pe domnul Calimach [Teodor Calimachi, secretarul agenției] cu cel întîi vapor. Nu am putut veni eu însumi, fiindcă trebuie să merg pe la toate ambasadele ca să mulțumesc pentru ajutorul ce ne-au dat în chestia Unirii”...

La 15 decembrie 1861, în mesajul adresat Camerelor, la deschiderea lor, A.I. Cuza arăta: „Înalta Poartă, precum și toate puterile garante au aderat la Unirea Principatelor”. Subliniind că actul de la 24 ianuarie era expresia voinței întregului popor, în același mesaj, Cuza asigura reprezentanții națiunii: „Unirea va fi așa precum România o va simți și o va dori”.

În volumul de față, care se întemeiază pe ani de cercetări, general-colonel dr. Constantin Olteanu urmărește minuțios conceptul de putere armată la români, în strînsă legătură cu dezvoltarea societății și a statului de-a lungul istoriei. Autorul subliniază că românii nu au dus niciodată un război de cucerire, ei au purtat războaie de apărare a propriilor țări, acestea fiind privite ca parte a luptei politice. În evul mediu, armata română constituia o putere militară considerabilă. Revoluția de la 1848 la români a avut și ea în vedere o serie de măsuri menite să aducă modificări calitative profunde în instituția armatei, amintește autorul.

Înființarea statului național român în 1859 a fost un moment cu profunde implicații în istoria României. Au urmat transformări radicale în toate domeniile, inclusiv în armată, care a căpătat o structură în care au fost cuprinse aproape toate armele obișnuite pe atunci. Evident, subliniază autorul, în definirea conceptului de forță armată un loc important l-au avut dezbaterile teoretice, care au clarificat treptat ideea înființării unui corp militar mixt, cuprinzînd, pe lângă armata regulată, diverse formațiuni neregulate, ca milițiile, gărzile naționale etc.

Războiul de Independență din 1877-1878 și învățămintele desprinse din el au dat un puternic impuls dezvoltării artei militare românești.

Înainte de Războiul de Independență, domnitorul Alexandru Ioan Cuza crease o armată de

nădejde în România. Considerînd că oastea țării „este forța națiunii noastre”, acest domnitor, ajutat de bărbai de stat patrioți și progresiști, reușise să formeze o armată omogenă, cu o bună organizare, înzestrare, înzestrare și educație, o armată gata să se sacrifice la chemarea patriei.

În timpul primului război mondial, armata română a devenit un organism complex, cu experiență de luptă, devotată misiunii de apărare a integrității și independenței statului național unitar român.

General-colonel dr. Constantin Olteanu evidențiază faptul că între cele două războaie mondiale s-au cristallizat în România o serie de idei noi și s-a născut un nou climat socio-economic și politic.

Înființarea Partidului Comunist Român, în 1921, a fost un alt moment hotărîtor în istoria armatei române, activitatea teoretică și practică a partidului determinînd schimbări calitative în conceptul de forță militară, de putere armată, dîndu-le o interpretare științifică.

Eliberarea României a modificat complet fața țării. Numeroase schimbări importante s-au produs și în conceptul de forță armată. După cel de-al doilea război mondial, traducînd în fapt ideea că misiunea ei este și de a contribui la dezvoltarea economiei naționale a României, armata a participat activ la construirea unor importante obiective industriale și socio-culturale, șosele și căi ferate, la realizarea sistemelor energetice și de irigații ale țării, la campaniile agricole și la alte activități economice.

Conducerea Partidului Comunist Român, în frunte cu secretarul general, Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii Socialiste România, a elaborat o nouă doctrină militară, de o deosebită semnificație pentru apărarea țării.

Bizundu-se pe tezele materialismului dialectic și pe documentele Partidului Comunist Român, autorul oferă cititorului un bogat și interesant material de studiu și de meditație.

B. C. GUPTA,
director al Editurii Sociolook
International

(Din prefața la lucrarea The Romanian Armed Power Concept, de general-colonel dr. Constantin Olteanu, apărută la New Delhi - India)

Acad. prof. dr. ALEXANDER GIEYSZTOR

Președintele Biroului Comitetului internațional de
științe istorice

Educație prin istorie

— Cum vedeți corelația național-universal în științele istorice contemporane?

— Pana a unui mare poet polonez, dotat cu un acut simț al istoriei, Cyprien-Camille Norwid, a definit, acum mai bine de o sută de ani, relația între ceea ce este național și universal: „fericirea patriei nu este altceva decât un procentaj din fericirea umanității”. Această frază se aplică perfect corelării istoriei unei țări cu aceea a unei mari arii culturale, ba chiar a întregii lumi. Plecând de la noțiunea de patrie, oamenii au început să înțeleagă lumea care ne înconjură și, invers, prin prisma marilor probleme la scară astăzi de dimensiuni planetare, oamenii sesizează mai precis realitatea națională. Desigur că evoluția umanității, care a debutat prin civilizația paleolitică, uimitor de universală în toate continentele, s-a diversificat în zone, regiuni și țări, ele luând cunoștință în epoca modernă și contemporană de necesitatea de a coexistă împreună, de obligativitatea de a găsi soluții viabile de colaborare, de pace, de ajutor reciproc, devenite indispensabile supraviețuirii speciei umane. Or, tocmai prin această evoluție, istoricul își găsește locul atât în contextul național, unde se simte înrădăcinat, precum și în cel al istoriei universale.

— Cum percepeți rolul românilor în istoria universală?

— Poporul român și istoriografia lui s-au arătat pe scena istoriei și cea a științelor istorice ca parteneri de dialog deosebit de apreciați: sud-estul

European, placă turnantă a civilizațiilor diversificate și care îmbogățește patrimoniul nu numai al țărilor din spațiul geografic respectiv, ci la scara întregii Europe, a avut astfel șansa de a conserva și de a vedea dezvoltându-se o civilizație națională în care elementele latine, în mod conștient redate și reînsoțite după unificarea politică a României de acum 65 ani, când s-a făcut statul național unitar, se conjugă cu alte elemente, din cele mai interesante. Istoria politică și artistică a acestei țări demonstrează, fiecărui istoric care urmărește rolul jucat de România în istoria Europei, creșterea ponderii și autorității națiunii române în lumea contemporană.

Ca medievist, mă interesează în mod deosebit problema originilor națiunilor europene; originile poporului român sînt unul din subiectele cele mai pasionante, atât prin amploarea cronologică a problemei, cât și prin conținutul său cultural. Pe de altă parte, ca polonez, sînt sensibil la relațiile polono-române de-a lungul secolelor. Convorbirile pe care le-am avut la București, cât și aspectul cu adevărat impunător al producției istoriografice românești mi-au consolidat înalta mea opinie despre școala română de istorie.

Dealtfel, alegerea orașului București pentru cel de-al XV-lea Congres internațional de științe istorice se înscrie într-o linie ușor de descifrat: congresele noastre sînt foarte interesate de schimbarea cadrului cultural care facilitează înțelegerea marilor tendințe ale

geoistoriei și, în același timp, oferă participanților un contact direct cu o istoriografie importantă. Este cazul congresului din 1980, cu ocazia căruia am vizitat o țară frumoasă la răspîntia civilizațiilor și înzestrată ea însăși cu o cultură proprie de mare valoare, am cunoscut istorici români a căror poziție internațională se bucură de o înaltă și binecunoscută apreciere.

— Ce credeți despre interesul contemporanilor noștri pentru istorie?

— Odinioară se vorbea despre criza istoriei care, în plus, era acuzată de greșeli condamnabile, dintre care aceea de a fi otrăvit spiritele era dintre cele ușoare. Este de ajuns să aruncăm astăzi o privire asupra popularității temelor istorice în creația culturală a diferitelor țări pentru a ne convinge că acum se poate vorbi de un avînt al conștiinței istorice. Umanitatea și părțile ei componente, deci națiunile care au o istorie străveche, precum și acelea la care știința trecutului se naște sub ochii noștri, toate consideră că timpul care s-a scurs din existența lor este un element al structurii integrale a timpului prezent și viitor. Nu mai este vorba despre o nostalgie conservatoare față de mitica epocă de aur, ci dimpotrivă, foamea de istorie înseamnă dorința oamenilor de a înțelege mai bine evoluția în desfășurarea ei, de a-și găsi locul, deci de a se înțelege și a se identifica cu valorile reale ce fac parte din moștenirea istorică. Este de la sine înțeles că rolul unei

(Continuare în p. 57)

File din istoria Cubei

RĂZBOIUL DE ZECE ANI

CONSTANTIN BUȘE

Timp de aproape patru secole, începînd din anul 1511, cînd conchistadorul spaniol Diego Velasquez începea cucerirea Cubei — cea mai mare insulă din grupul celor care aveau să capete numele de Indiile Occidentale — și pînă în 1898, la sfîrșitul războiului antispaniol de eliberare, Cuba s-a aflat sub dominația economică și politică a Spaniei. Perioada a fost marcată de o neîntreruptă suită de războaie, insurecții, înăbușite cu mare cruzime de metropola.

În sec. XIX, sistemul colonial spaniol a suferit o breșă adîncă. În urma marelui război de independență a popoarelor asuprite din America Latină, desfășurat între anii 1810-

1826, imperiul colonial al Spaniei s-a prăbușit. Pe cea mai mare parte a teritoriului latino-american, jugul metropolei de la Madrid a fost lichidat. Cuba și Porto Rico constituiau singurele enclave spaniole în America Latină independentă. De aceea, încercînd o compensare a imenselor bogății și pierderi teritoriale, Madrid

a supus unei disperate exploatare ultimele rezerve coloniale de care dispunea: Cuba și Porto Rico, Filipinele, în Asia, și cele cîteva posesiuni din Africa. A sporit aparatul de represii, a adoptat măsuri severe împotriva patrioților, ceea ce nu a putut însă zăgăzui lupta lor de eliberare și emancipare națională.

Speranțe spulberate

În Cuba, țară de plantații tropicale, cu o societate tipic sclavagistă, spaniolii controlau comerțul și administrația, iar creolii (cubanezii bogăți) stăpîneau pămîntul și sclavii.

În imaginile de mai sus: principalii protagoniști ai războiului de eliberare națională din anii 1868-1878 și Manuel de Cespedes chemînd la luptă pentru independență în provincia Oriente (octombrie 1869).

Constrîngerile coloniale împiedicau dezvoltarea economică a insulei și frînau ascensiunea la puterea politică a creolilor. Ei nu puteau însă renunța ușor la forța militară a metropolei, necesară menținerii sclaviei în rîndul populației de culoare. Cu toate acestea, la mijlocul sec. XIX, numeroși cubanezi bogăți — nemulțumiți de încorsetările puse de administrația civilă și militară a insulei — aspirau la alunga-

rea spaniolilor și la dezvoltarea liberă a țării lor.

Primele acțiuni anticoloniale s-au înregistrat în anii 1809-1810 și au îmbrăcat forma conspirațiilor, fiind repede anihilate de administrația spaniolă. Unul dintre fruntașii acestor mișcări, avocatul Joaquin Infante, refugiat în Venezuela, a publicat primul proiect de constituție a Republicii independente Cuba, care reflecta interesele creolilor bogăți; deși

recunoștea dreptul sclavilor negri la libertate, actul nu prevedea abolirea sclaviei.

Un deceniu mai târziu, în Spania, în timpul revoluției burghize conduse de Rafael Riego (1820-1823), s-a instaurat un regim constituțional liberal, ceea ce s-a răsfrint pozitiv asupra realităților din Cuba. În insulă s-au publicat ziare, s-au răspândit idei revoluționare și democratice, s-au organizat alegeri pentru Cortsurile de la Madrid, candidind și partizani ai independenței — între care preotul filozof Felix Varela (1787-1853) —, s-au creat asociații și societăți cu caracter revoluționar, care au condus manifestatii în sprijinul independenței. În decembrie 1822, pe străzile Havanei se putea auzi: „Moarte spaniolilor! Trăiască independența!“. Prin profesorul Felix Varela, deputații cubanezi în Parlamentul spaniol au cerut recunoașterea „autonomiei provinciilor de peste mări“ și desființarea sclaviei.

Odată cu anul 1823, speranțele cubanezilor s-au spulberat însă. În Spania a intervenit Franța, care a reinstaurat absolutismul regelui Ferdinand VII. Madridul a transformat Cuba în bază militară pentru atacarea republicilor libere din America Latină. Răspunsul imediat al cubanezilor: organizarea de conspirații, toate însă eșuate sau reprimite de spanioli. În 1824, revoluționarii cubanezi aflați în Mexic au creat, cu sprijinul președintelui mexican Guadalupe Victoria, Junta de acțiune pentru eliberarea Cubei. Doi ani mai târziu, mulatru Manuel Andres Sanchez și creolul Francisco Agüero Velasco au încercat să declanșeze o răscolă antispaniolă în provincia Camagüey, din centrul insulei. Au fost prinși și uciși.

După 1830, paralel cu mișcarea de independență, în Cuba au proliferat și unele curente politico-ideologice ostile eliberării ca, de pildă, reformismul.

Cu timpul, din cauza asprei administrații coloniale, mișcarea reformistă a slăbit. Pe prim plan a trecut curentul anexionist, susținut de marii proprietari stăpni de sclavi, care doreau includerea Cubei în

Uniunea nord-americană. Se înțelege că Statele Unite au încurajat o asemenea tendință. În 1849, ele au oferit Spaniei o sută milioane dolari contra Cubei, în 1854 și-au repetat oferta, fiind, totodată, gata oricând să cucerească insula prin război.

Exploatarea fără limite a populației de culoare (între 1840-1860 prețul unui sclav a crescut de la 400 dolari la 1000 dolari), influența evenimentelor din Haiti — devenită prima Republică independentă a negrilor —, abolirea sclaviei în teritoriile care se eliberaseră de sub dominația spaniolă au determinat, pe de o parte, izbucnirea mai multor răscoluri ale negrilor cubanezi, pe de alta, apariția și dezvoltarea unui curent abolitionist.

După 1863, cind s-a lichidat sclavia în Statele Unite, în Cuba s-a întărit curentul antisclavagist, cel anexionist intrind în umbră. A renăscut, în același timp, mișcarea reformistă, organizată într-un veritabil partid politic, care cerea desființarea treptată a sclaviei. Pentru a stăvili protestele creolilor și a le da iluzia că sint ascultați, la 30 octombrie 1866 spaniolii au creat așa-numita Juntă de informare, organ de centralizare a cererilor cubanezilor: era un ultim subterfugiu, pentru a cîștiga timp și a nu rezolva nimic. Toate propunerile de reforme au fost respinse. În februarie 1867, autoritățile coloniale au introdus un impozit de zece la sută pe venituri, care i-a nemulțumit profund pe latifundiarii creoli. În același an, Spania a permis insulei să trimită deputați în Cortsuri. Era cunoscuta metodă de imbinare a măsurilor represive cu cele concesive.

Or, în Cuba se petrecuseră transformări economico-sociale, care modificaseră nu numai structurile sociale, ci și mentalitatea creolilor. Există o nemulțumire generală față de dominația spaniolă. Pentru cubanezi devenise clar că metropola închinase definitiv drumul pașnic pentru cucerirea libertăților. Răminea de explorat cealaltă cale, a luptei armate.

„Odată risipit curentul anexionist, marii proprietari funciari cubanezi convingindu-se ei înșiși că sistemul sclavagist trebuia înlocuit cu forme mai moderne de producție agricolă și industrială, necesitatea reformării sistemului colonial spaniol — devenit atunci o piedică insurmontabilă în dezvoltarea viitoare a țării — s-a pus cu putere. Faptul că ea a fost refuzată cu brutalitate a împins poporul pe drumul luptei armate“, arăta Fidel Castro. Cauza imediată a izbucnirii războiului a fost criza economică din 1866 din Europa și S.U.A., care s-a repercutat violent asupra Cubei (falimentele, scăderea prețurilor la produsele de export, paralizarea activității economice etc.), și politica represivă a noului căpitan general spaniol F. Lesurdi, un reacționar obtuz și un despot.

În vara și toamna anului 1867, partizanii luptei armate au constituit comitete revoluționare în mai toate provinciile Cubei (Oriente, Camagüey, Las Villas etc.), care au stabilit contacte între ele.

La 3 august 1868, în localitatea Las Tunas are loc reuniunea reprezentanților tuturor comitetelor revoluționare. Gruparea condusă de Vicente Aguilera, din orașul Bayamo, propune ca răscola să înceapă peste un an. Se împotrivesc avocatul Carlos Manuel de Céspedes. Născut în familia unui mare plantator, în anul 1819, Céspedes absolvise Universitatea din Havana, studiasse Dreptul la universitățile din Madrid și Barcelona, iar în 1844 se întorsese în Cuba, consacru-se avocatului. La sugestia lui Céspedes, majoritatea celor întruniți la 3 august decide ca ostilitățile să înceapă mai repede: la 3 septembrie 1868. Argumentele lui Céspedes, care au ecou în rindul revoluționarilor, sint: Spania se află în plină criză politică, situație care trebuie exploatată; în Porto Rico se conspiră împotriva metropolei; Chile și Peru sint dispuse să-i ajute pe cubanezi. O altă reuniune, din 1 septembrie 1868, hotărăște însă ca revolta să înceapă

pă în 1869; era nevoie de timp pentru recoltarea trestiei de zahăr, pentru producerea și vânzarea zahărului și obținerea banilor necesari achiziționării de armament. Dar răscola flotei spaniole din Cadix, declanșată la 18 septembrie 1868 și marcând începutul revoluției burgheze din 1868-1878, modifică din nou planurile cubanezilor. La 5 octombrie 1868, partizanii lui Céspedes organizează o nouă consfătuire, care fixează data declanșării luptei antispaniolate pe 14 octombrie. Spaniolii află și trec la represiuni, arestind pe fruntașii cubanezi. În această situație, la 10 octombrie 1868, la Demajagua, în provincia Oriente, Manuel de Céspedes dă semnalul luptei: eliberează mai întâi sclavii de pe propriile sale plantații, din care face primii luptători și, rostind cuvintele „Independență sau moarte!”, pornește alături de ei. Lansează apoi un manifest către toți cetățenii Cubei, în care justifică acțiunea împotriva jugului spaniol, cere abolirea treptată și cu indemnizații a sclaviei, proclamă desființarea tuturor impozitelor și obligațiilor fixate de spanioli. De mare importanță pentru reușita momentului inițial este trecerea de partea revoluționarilor a unui detașament de luptători dominicani, în număr de trei sute, condus de Luis Marcano. Alături de cei doi conducători, Céspedes și Marcano, vin țărani albi și negri (liberi sau eliberați), mari proprietari de pământ, negustori, intelectuali, studenți. Într-o poezie patriotică, tânărul José Martí salută izbucnirea revoluției de eliberare cubaneză.

Timp de opt zile, între 12 și 20 octombrie 1868, în provincia Oriente, au loc mai multe confruntări armate între revoluționari și spanioli. În urma lor, insurgenții cuceresc orașul Bayamo. Aici se constituie guvernul revoluționar al Cubei libere, avându-l în frunte pe Carlos Manuel de Céspedes.

La 4 noiembrie 1868, încep luptele și în provincia Camagüey. Insurgenții atacă convoaiele spaniole și cuceresc câteva localități, între care și

Guaimaro, unde se înfruntă două grupări. Una, condusă de Napoleon Arango, dorește obținerea autonomiei și încetarea luptelor, cealaltă, în frunte cu tânărul avocat Ignacio Agramonte, este partizană independenței depline, deci a continuării luptelor. Învinge cea de-a doua orientare. Pentru conducerea treburilor civile se alege un comitet revoluționar, format din Ignacio Agramonte, Salvador Cisneros y Betancourt și Eduardo Agramonte; sefia operațiilor militare revine lui Augusto Arango și, ulterior, generalului Manuel de Quesada. Comitetul revoluționar se transformă în Adunarea reprezentanților Centrului, care își propune lichidarea imediată a sclaviei, proclamarea republicii, desființarea instituțiilor și legislației coloniale etc.

La 7 februarie 1869, revoluția izbucnește în provincia Las Villas, în centrul insulei, operațiile militare fiind conduse de Joaquin Morales și Carlos Roloff, un emigrant polonez. Dar, din 5 000 insurgenți, numai 200 dispun de arme. Între 4 decembrie 1868 și 20 aprilie 1869, spaniolii aduc în Cuba 18 000 soldați, concentrându-i mai ales în provincia Oriente.

În aceste condiții, se simte nevoia unirii tuturor revoluționarilor și patrioților și a creării unei autorități guvernamentale revoluționare unice. În aprilie 1869, la Guaimaro, se reunește reprezentanții tuturor forțelor insurgente, rolul conducător avându-l delegații provinciei-gazdă, Camagüey, în frunte cu radicalul Ignacio Agramonte. Adunarea de la Guaimaro adoptă prima constituție a Republicii Cuba, care proclamă libertatea și suveranitatea poporului cubanez, statornicește ca organ legislativ Camera reprezentanților, în ale cărei atribuții intră finanțele, declararea războiului și încheierea păcii, organizarea armatei și flotei etc. Puterea executivă este reprezentată de președinte și de guvernul revoluționar. Se proclamă libertatea credinței și a presei, cea de intrunire și de organizare etc. Articolul 24 statuează că toți locuitorii republicii, deci și sclavii negri, sînt liberi, iar articolul

25 prevede că toți cetățenii republicii sînt soldați ai Armatei de eliberare. Cu alte cuvinte, războiul de independență este al tuturor cubanezilor. Carlos Manuel de Céspedes este ales primul președinte al Republicii Cuba, iar generalul Manuel de Quesada — comandant al armatei.

Protestul de la Baragua

Dar unitatea deplină a forțelor revoluționare nu se realizează. Între Camera și generalul Quesada survin neînțelegeri, în urma cărora Quesada este destituit. Unii lideri ai mișcării de eliberare, cum este Céspedes, speră într-un ajutor din partea Statelor Unite. Alții — în anexarea Cubei la Statele Unite. Intervin neînțelegeri și între președintele Céspedes și Camera reprezentanților. Drept răspuns la acțiunile autonomiștilor, conșuși de Manuel Aldama, la 15 februarie 1871, Céspedes emite un decret, prin care-i declară trădători pe toți cei care propun încheierea păcii sau cer autonomie.

În tot cursul anului 1870, forțele revoluționare poartă lupte grele cu spaniolii în Las Villas și Camagüey. Succesele și eșecurile alternează. Între Thomas Jordan, numit comandant al armatei, și Ignacio Agramonte izbucnesc certuri pe motive de tactică și strategii, ceea ce duce la retragerea lui Jordan de la comandă. În provincia Oriente, forțele revoluționare rezistă eroic atacurilor spaniole. În 1871, luptele au aceeași intensitate. Cum Universitatea din Havana a devenit centrul răspîndirii ideilor revoluționare, spaniolii o închid și, la sfîrșitul lui 1871, asasinază un mare număr de studenți de la Facultatea de medicină.

Pentru a obține sprijin extern, președintele Céspedes trimite în Statele Unite pe generalul Quesada, apoi pe Aguilera, vicepreședinte al Republicii. Ei trebuie să unifice forțele emigrației cubaneze și să dobîndească ajutor politico-diplomatic și financiar pentru Cuba. În același scop, în 1872-1873, Aguilera întreprinde o călătorie în Franța, soldată cu

¹ Magazin istoric, nr. 1/1974.

un eșec. Concomitent, reizbucnesc disensiunile dintre Céspedes și Cameră, dintre președinte și șefii militari.

Anul 1872 înregistrează lupte violente, în provincia Guanatanamo, între detașamentele lui Antonio Maceo¹ și trupele spaniole. În iunie, Calixto Garcia preia comanda trupelor revoluționare din Oriente, în locul lui Gomez², destituit de Céspedes. Din păcate, între puterea executivă, pe de o parte, și Cameră și unii șefi militari, pe de alta, conflictele și disensiunile se înmulțesc și se adâncesc, degenerând într-o adevărată luptă pentru puterea supremă. Contribuie la aceasta și moartea în luptă, la 11 mai 1873, a lui Ignacio Agramonte, radical care, cu multă abilitate, temperase divergențele dintre liderii patrioți³.

La sfârșitul anului 1873, Céspedes acuză Camera reprezentanților că urmărește încheierea unui compromis cu spaniolii, pentru a obține autonomia. Camera răspunde acuzându-l pe președinte că pregătește instaurarea dictaturii personale. În deznădămintul conflictului, intervenția lui Calixto Garcia de partea Camerei este decisivă. Céspedes este demis din funcția de președinte, atribuită acum lui Salvador Cisneros y Betancourt, până atunci

președinte al Camerei. Cei care înclină spre compromis cu spaniolii fac astfel primul pas. Manuel de Céspedes se retrage la proprietatea sa din San Lorenzo, unde, la 27 februarie 1874, spaniolii îlucid. La 1 decembrie 1873, Camera reprezentanților, reunită lângă Bayamo, împarte teritoriul Republicii în două zone: Occidente și Oriente. În prima, este numit șef al trupelor revoluționare Maximo Gomez, în cea de-a doua — Calixto Garcia. În Oriente insurgenții înregistrează numeroase eșecuri, în cursul anului 1874. Calixto Garcia, singurul general capabil, prin prestigiul de care se bucura, să mențină comanda unică, este făcut prizonier, ceea ce se repercutează negativ asupra mersului războiului. În urma succeselor lui Gomez, guvernul revoluționar extinde războiul și în vestul insulei. Invația forțelor revoluționare începe în februarie 1874, prelungindu-se timp de un an, fără a se obține succese deosebite, pentru că forțele lui Gomez nu primesc întărirea necesare. În iunie 1875, generalul Vicente Garcia reușește să impună înălțarea președintelui Betancourt și înlocuirea lui cu Bautista Spottorno. Disensiunile, separatismele, regionalismul macină în continuare tabăra revoluționară. Pe fondul acestora, adversarul spaniol își modifică tactica.

În mai 1877, căpitanul-general spaniol Arsenio Martinez Campos lansează primul apel către marii proprietari de pământ cubanezi, cerându-le să înceteze operațiunile militare și să accepte tratative de pace. Le promite păstrarea averilor, amnistia, introducerea de reforme. La mijlocul lui decembrie, guvernul cubanez se declară de acord să discute condițiile de pace avansate de spanioli. Cum numai Camera reprezentanților are această prerogativă, și nu guvernul, pentru a preveni o eventuală opoziție, ea este dizolvată și înlocuită cu un Comitet al Centrului, format din șapte

membri. La 10 februarie 1878, reprezentanții acestui Centru se întâlnesc cu spaniolii la Sanjon și semnează un pact de compromis: cubanezii se angajează să înceteze lupta armată și să depună armele, iar spaniolii promet amnistie generală, eliberarea sclavilor care au luptat în armata revoluționară, introducerea unor reforme. Majoritatea șefilor militari din Camagüey și Las Villas acceptă pactul de la Sanjon și pun capăt ostilităților. Considerând acest act o capitulare, câțiva dintre ei, în frunte cu Antonio Maceo, ripostează vehement, prin așa-numitul „protest de la Baragua”. La 15 martie 1878, într-o întrevvedere cu Martinez Campos, Maceo exprimă hotărârea forțelor revoluționare de a nu recunoaște condițiile de pace dacă, în cel mai scurt timp, nu se desființează sclavia și nu se recunoaște independența Cubei. Încețarea luptei era însă un fapt împlinit. Însoțit de cinci tovarăși de arme, Antonio Maceo se retrage în Jamaica.

Războiul de independență ia sfârșit fără ca spaniolii să fi învins. Propunerea de tratative pentru pace este o dovadă a slăbiciunii metropolei, care recunoaște drept beligerant poporul cubanez. Victoria morală aparține deci Cubei. Dar Pactul de la Sanjon proba inconsecvența revoluționarilor și înclinația spre compromis a marilor proprietari de pământ, care reprezentau voința unui grup de lideri, și nu voința întregului popor.

Războiul de independență nu a cuprins decât o parte a țării și nu a antrenat decât parțial forțele poporului cubanez. Disensiunile din tabăra revoluționară, unele tendințe regionale au subminat din interior lupta pentru independență. Tocmai acești factori au provocat înfringerea. Nu armatele spaniole. Dacă, la început, războiul a fost condus

(Continuare în p. 62)

¹ Antonio Maceo (1845-1896), născut într-o familie de țărani în provincia Oriente, a luptat, încă de la începutul războiului de zece ani, în Armata de eliberare. Pentru vitejia și curajul său în luptă, a fost poreclit „Titanul de bronz”. În 1870, spaniolii l-au condamnat la moarte în contumacie.

² Născut într-o familie săracă din orașul Bari, din Republica Dominicană, Maximo Gomez Baez (1836-1905) a intrat, în 1856, în armata dominicană, luând parte la luptele împotriva unei invazii haitiene. A participat apoi (1865) la răscolul împotriva administrației spaniole, introdusă în Republica Dominicană în 1861. Plecând cu familia în Cuba, s-a stabilit în provincia Oriente. La 16 octombrie 1868, s-a înscădat în armata revoluționară, cu gradul de sergent, fiind avansat general, peste puțin timp, de către președintele Céspedes.

³ Ignacio Agramonte y Loinas (1814-1873) s-a născut la Puerto-Principe, într-o familie bogată. A făcut studii de drept în Cuba și Spania. Puternic influențat de ideile generoase ale revoluției de la 1848 din Europa, s-a manifestat ca un gânditor progresist, un mare patriot și un excelent organizator militar. Și-a dedicat scurta existență (32 ani) idealurilor de libertate și independență, devenind una dintre personalitățile cele mai respectate ale istoriei Cubei.

AVANPREMIERĂ EDITORIALĂ

ISTORIE LA ATHOS

CHARLES DIEHL

Lucrarea marelui savant francez Charles Diehl (1859-1944), En Méditerranée. Promenades d'histoire et d'art, apărută la Paris, în 1925 (a cărei versiune românească, sub titlul Călătorii de istorie și de artă, datorată lui Ion Herdan, se află în pregătire la Editura Sport-Turism, într-o suită ce reunește literatură de călătorie semnată de nume prestigioase ale culturii universale) este una dintre cele mai puțin cunoscute ale celebrului bizantinolog¹.

Cum rezultă și din titlu, volumul însumează însemnările călătoriei pe care a efectuat-o autorul în Mediterana de răsărit, zonă a cărei istorie a trimis puternice ecouri spre spațiul carpato-danubiano-pontic. Rafinat preiutor al istoriei românești, pe care a cunoscut-o foarte bine, Charles Diehl ne prezintă o civilizație cu care românii au întreținut strinse și permanente contacte, de unde și sentimentul permanent — că îi simțim tovarăși de drum.

Muntele Athos, căruia Diehl îi consacră un capitol al lucrării sale, a reușit să conserve tradițiile de cultură specifice Bizanțului, în ciuda vicisitudinilor istoriei — cruciade, ocupația otomană, desele prădăciuni ale pirailor, alături de mistuitoarele incendii — grație ajutoarelor economice, culturale și morale primite din partea popoarelor de aceeași credință — între care și cele, cu o permanență prioritară de aproape patru secole, ale țărilor române.

În continuare, revista Magazin istoric redă un fragment — cu titlul și subtitlurile ei — din versiunea românească a lucrării savantului francez, versiune prefăcută de Răzvan Theodorescu.

Florentin POPESCU

¹ Printre operele sale care au contribuit la crearea unui tablou veridic al Imperiului bizantin amintim: *L'Afrique byzantine* (1896), *Justinien et la civilisation byzantine au VIe siècle* (1901), *Ravenne* (1903), *Théodora, impératrice de Byzance* (1904), *Épures byzantines* (1906-1908), *Palermo et Syracuse* (1907), *Manuel d'art byzantin* (1910), *Une république patricienne: Venise* (1915), *Byzance, grandeur et décadence* (1919), *Salonique* (1920), *Histoire de l'Empire byzantin* (1921), *Jérusalem* (1921), *Constantinople* (1923).

„Maestrul studiilor bizantine”

Sintem în fața unor pagini redactate în plină maturitate creatoare de către Charles Diehl, detaliile istoriei mai vechi sau mai recente înscind comentarii și reacții nuanțate și savante, firește la un om de carte, cu largul orizont cultural al autorului.

Membru al Școlii franceze de la Roma în anii 1881-1883, apoi al Școlii franceze din Atena în 1883-1885 —, trăit așadar în atmosfera celor două vestite orașe ale antichității clasice —, ajuns în 1899 profesor la Universitatea din Paris, după un popas la Nancy (nu departe de Strasbourg unde văzuse lumina zilei), Charles Diehl avea îndrăgăl său, când scria cartea aceasta, o lucrare dedicată Africii bizantine și încheiase o altă închinată împăratului Justinian și civilizației bizantine a secolului VI. Cursul după aceea, în primele decenii ale veacului nostru — în acel sfârșit de „belle époque”, în care a strălucit ca o stea de primă mărime a culturii și a științei franceze, pe care savantul umanist o ilustrează de la limbă la concepții politice și la întregul mod de a privi evenimentele și oamenii din jurul —, apar rînd pe rînd cărțile lui Diehl despre Ravenna și despre împărăteasa bizantină Theodora, celebrele sale Figuri bizantine și nu mai puțin vestitul Manual de artă bizantină — o lectură profitabilă chiar și astăzi, la șaptezeci de ani după ce a fost conceput —, paginile despre cetățile siciliene din antichitate și din evul mediu, Siracusa și Palermo, cele despre „republica patriciană” a Venetiei și altele, multe altele.

Pentru istoricii, arheologii și istoricii de artă români, numele lui Charles Diehl — membru, din 1910, al Academiei de inscripții din Paris — se leagă, dincolo de cărțile sale, și de participarea lui, în primăvara anului 1924, la primul Congres de studii bizantine, ce a avut loc la București. Aici, prin strădania lui Nicolae Iorga — care amintea undeva, în cunoscuta sa autobiografie, pe „d. Diehl, maestrul studiilor bizantine și nu numai în Franța, de care era să mă lege o caldă prietenie” —, s-au adunat savanții cei mai reprezentativi ai lumii, ce-și dedicaseră viața cercetării antichității finale și a istoriei celei de „a doua Rome”, a locului acestora în istoria universală, creînd tradiția, pînă astăzi păstrată și sporită, a marilor reuniuni internaționale închinată cercetării Bizanțului.

Alături de Henri Grégoire și de Paul Henry, de J. Puig y Cadafalch și de Nikodim Pavlovici Kondakov, de George Balș și de Nicolae Bănescu, de George Brătianu, de Louis Bréhier și de Vasile Părvan — alături, firește, de cel mai mare istoric român care a și fost sufletul congresului bucureștean de acum mai bine de o jumătate de veac — participa la întîlnirea de la București și Charles Diehl, sporind cu autoritatea sa importanța conclavului bizantinologilor din capitala României.

Astăzi, la traducerea în românește a uneia dintre cărțile sale, acest omănuț trebuie poate amintit, după cum nu trebuie uitată căldura cu care savantul francez a preferat lucrări ale unor învățați români,

Înălțat de o revoluție pe tronul Bizanțului

Spre mijlocul sec. X trăia la Bizanț un general valoros numit Nikephor Phocas. Ostaș admirabil, conducător de oaste neasemuit, își petrecuse toată viața în tabere, iubindu-și profesia mai presus de orice, capabil să îndeplinească muncile cele mai istovitoare și să dea dovadă la război de mare îndrăzneală, dur față de alții ca și față de sine, venerat de trupe, pe care le înflăcăra elocința sa virilă și aspră și care, însoțite de splenda sa bărbăție, se expuneau împreună cu el tuturor primejdiilor. Dar sub aparența ostașului rece și cumpătat, sub aspectul său sumbru și tăcut, clocotea un suflet pătimaș. Din tinerețe, evla-

via sa arzătoare, exacerbată de nenorociri intime, îl înclinase către misticism; ca și alții contemporani de-ai săi, se gîndise să părăsească viața lumească și să caute uitarea și pacea în singurătatea unei mănăstiri; dorința aceasta neîmplinită îi dăduse multă vreme deprinderi de ascet: se complăcea în tovarășia călugărilor, ținea posturi vlăguitoare, dormea pe scinduri, îmbrăcat cu ciliculi (haină a vechilor pustnici și călugări) ce-l moștenise de la un unchi al său, un călugăr care murise, bucurîndu-se de reputația unui sfînt. Mai tirziu, o altă patimă, la fel de impetuoasă și arzătoare, izgonise din sufletul său tulburat și nestatornic viziunile pioase: Nikephor căzuse pradă unei iubiri nebune, vrăjit de o frumoasă împărăteasă, cea în-cîntătoare și perversă Theo-

phano¹, pe care un cronicar al vremii o califică drept „cea mai frumoasă, cea mai seducătoare, cea mai rafinată dintre toate femeile epocii sale”.

Nikephor avea atunci cincizeci de ani, era oacheș, cu obrazul tăbăcit, barba căruntă; mic de statură, ușor burtos; totuși, nu șovăi. Înălțat de o revoluție pe tronul Bizanțului, în ciuda sfaturilor și dezamăgirii călugărilor pe care îi îndrăgise atât de mult, în ciuda opunerii neînduplecate a patriarhului Constantinopolului, care își ridică glasul în numele sfintelor tradiții ale Bisericii pe care Nikephor o venerase, în ciuda canonului insultător pe care prelatul in-

¹ Văduva împăratului bizantin Roman II (959-963), mort prematur.

La moartea sa, urcă pe tron cel doi fi ai acestuia, Vasile și Constantin, în vîrstă de 6 și, respectiv, 3 ani. Regenta este exercitată de văduva Theophano, ajutată de parakimomenul Joseph Bringas. Căsătoria cu Phocas are loc la 20 septembrie 963.

La București,
în 1934,
la primul
Congres de
studii bizantine.
Printre
participanți,
N. Iorga și
Charles Diehl
(marcași cu X
și XX)

În p. 45:
în ciuda
vicisitudinilor
istoriei,
Athosul
a conservat
tradițiile de
cultură specifică
Bizanțului:
citadela Dionisie,
fondată
de împăratul
Ioan Alexie III

cea a lui Oreste Tafrali despre Saloncul bizantin sau
cea a lui I.D. Ștefănescu¹ despre pictura Moldovei
medievale.

Călătoriile pe malurile Mediteranei — în fapt, ale
Mediteranei de răsărit — făcute de Diehl în ultimii
ani ai veacului trecut, trebuie înțelese, iar impresiile

săle citite, cu mintea și cu ochii celui atent deopotrivă
la antichitatea orientală și greco-romană, la evul
mediu bizantin și islamic, la realitățile epocii moderne,
în care mari imperii își întâlneau sferile de interes și
de expansiune tocmai în regiunea pe care savantul
o traversează și o descrie din perspectiva trecutului
mai apropiat sau mai îndepărtat.

¹ Magazin istoric, nr. 4/1983.

Răzvan THEODORESCU

drăznise, în prezența poporu-
lui adunat la Sfânta Sofia,
să-i impună atotputernicului
împărat [963-969], în ciuda
virsei și a înțelepciunii sale,
Nikephor o luă de soție pe
Theophano. Care au fost ur-
mările acestei căsnicii nepo-
trivite nu mai face parte din
studiul nostru; dar m-am stră-
duit să zugrăvesc acest su-
flet complex, energic și evla-
vios, totodată mistic și în-
clinat către erotism, perfid și
pătimaș, fiindcă din veleitățile
monahale ale lui Nikephor
Phocas și din îndrăznețea sa
căsătorie s-a ivit cea mai veche
dintre marile comunități ale
Athosului.

Pe vremea când încă năznuia
la o viață călugărească, [Nike-
phor înfîlțise pe un monah
numit Athanasios, care-i de-
veni duhovnic; îl trîse după
el prin tabere, cu prilejul glo-
rioasei campanii din 961, în
cursul căreia recucerii Creta
ocupată de sarazini; după pu-

țină vreme, cu toate victoriile
reputate de el, se gîndi să
imite pilda sihastrului și să
fugă departe de lume; îl însă-
rîcină, așadar, pe prietenul său
să înalțe într-un loc pașnic o
mănăstire, unde amîndoi aveau
să-și încheie o viață pioasă.
În acea vreme, cîțiva ermiți
[pustnici] dornici de singură-
tate și atrași de aspra fru-
musea a Athosului, de co-
drii întinși și întunecoși pe
care marea parcă îi izola de res-
tul lumii, înființaseră mai multe
comunități modeste. Atha-
nasios întemeie la rîndul său
mănăstirea la care visa Nikep-
hor; datorită unei sume prele-
vate din prada cretană, pe
care generalul o puse cu
generozitate la dispoziția ce-
nobitului [călugăr care tră-
iește la un loc cu alții, spre
deosebire de anahoreți sau
pustnici, care trăiesc singuri],
foarte curînd mănăstirea La-
vra se ridică pe una din fa-

lezele povîrnite ce alcătuiesc
limba cea mai ascuțită a A-
thosului. Athanasios luase în
serios vocația penitentului său,
căruia, dealtfel, îi pregătise o
chilie; cruntă îi fu dezamăgi-
rea cînd află că prietenul său
fusesse proclamat împărat și
că avea să o ia pe Theophano
de soție. Ieșind din înșingura-
rea sa, Athanasios luă drumul
Constantinopolului, pentru a-l
mustra cu toată severitatea
pe suveranul uituc. Nikep-
hor plîns, se umili, făgădui
că avea să trăiască pe lîngă
soția sa ca un frate, pînă cînd
va veni ziua în care treburile
obștești îi vor îngădui să ab-
dice și să intre în călugărie la
Athos. Plînă atunci, drept is-
pășire a păcatelor sale, îl co-
pleși pe cenobit cu daruri și
acordă mănăstirii damii și pri-
vilegiilor; și iată cum Athosul
își datorează înființarea aven-
turilor extraordinare ale unui
mare general, unui călugăr

sfinț și unei frumoase împărătese.

Încă și astăzi, Muntele Sfânt păstrează cu evlavie amintirea vestitului pustnic, care a fost adevăratul său ctitor, primul legislator al comunității athonite, celui care a rămas ocrotitorul său venerat. În jurul mănăstirii zidite de Athanasios în 963, se ridicară în curînd și altele. Atrăși de renumele de sanctitate dobîndit de Athos încă din acea vreme, mari feudali georgieni își părăsiră îndepărtatul Caucaz și înființară, spre 980, mănăstirea Iviron; cam în aceeași vreme [cca. 972], ceva mai la nord, se ridică marea abăție Vatopedi; dîndu-și sufletul în primii ani ai veacului XI, sfîntul Athanasios avea toate motivele să se bucure de ctitoria sa; Lavra, Iviron, Vatopedi deveniseră mănăstiri populate și îmbelșugate, datorită bogatelor donații împărătești, și aveau să rămîna secole de-a rîndul, aproape pînă în zilele noastre, cele mai considerabile ale Muntelui Sfînt.

Respectat de toți

Apoi, din veac în veac, ctitoriile se înmulțiră. Comnenii și Paleologii, împărații Bizanțului și ai Trapezuntului, țarii Serbiei și ai Bulgariei se întreceau în a zidi mănăstiri și a le dota din belșug; arhivele Muntelui Sfînt păstrează cu sfințenie chrysobulele¹ cu pecete de aur și înscăltura de purpură, ce amintesc de darurile sumptuoase, moaștele prețioase, privilegiile, domeniile pe care mănăstirile le datorează cucerniciei deosebite și nesecatei generozității a basileilor. Și, din veac în veac, în tot răsăritul creștin, chemarea vieții călugărești ducea către Athos mulțimi tot mai numeroase, încovoiind capetele cele mai auguste sub aspra lege a sfîntului Athanasios, exercitîndu-și neînvinsa vrajă pînă și asupra suferitelor suveranilor. Astfel se ridicară rînd pe rînd, în vea-

cul XII, Esfigmenu, Dokiariu, Filoteu, Karakallu, Xenofon și încă altele: la sfîrșitul sec. XII, Ștefan Nemanja, primul rege al Serbiei independente, înființă frumoasa mănăstire Hilandar, unde avea să-și sfîrșească zilele în pietate, sub rasa neagră a cenobiților, împreună cu fiul său, sfîntul Sava, părintele Bisericii naționale sîrbești; cam la aceeași vreme, călugări ruși se stabileau în mănăstirea Sfîntul Pantelimon; în sec. XIII, bulgarii întemeiau Zografu; în veacul XIV, un principe sîrb ridică Simopetra, iar marele țar Ștefan Dușan vizită mănăstirile Muntelui în 1345, copleșindu-le cu daruri.

Astfel, pe lîngă greci, slavii își croiau un drum pe Muntele Sfînt și nimic nu va mai opri o înaintare sortită să aibă urmări serioase. În Apus, Athosul se bucura de un prestigiu atît de considerabil, în cît în sec. XI, călugări din orașul italian Amalfi întemeiară acolo o mănăstire, care însă avu o existență efemeră.

Foarte timpuriu, împărații Bizanțului avură grijă să înzestreze republica monahală, supusă disciplinei stabilite de sfîntul Athanasios, cu o constituție. Încă din veacul X, Ioan Tzimiskes instaură un conducător al tuturor comunităților — „protos”, „mai marile Athosului”; tot atunci, generozitatea imperială acordă mănăstirilor mult rîvnitul privilegiu de „autodespotie”, adică sustragerea lor de sub orice autoritate laică sau religioasă. Reînnoite, mărite din veac în veac, privilegiile acestea dădură Athosului o situație neasemuită în lumea creștină. În sec. XIV, pe timpul Paleologilor, prosperitatea sa era prodigioasă: Muntele cuprindea vreo 30 mănăstiri, dintre care mai multe numărau aproape 1 000 călugări; nici-cînd donațiile nu au fost mai îmbelșugate, nici strălucirea culturii intelectuale și artistice mai demnă de admirație.

Respectat de toți, de la un capăt la altul al Răsăritului, scutit de plata impozitului, ocrotit împotriva oricărei amestec străin, Muntele Sfînt — după cum îi era denumirea oficială din veacul XI — reprezenta în ochii tuturor, greci sau slavi, un locaș deo-

sebit de sfinț. Nici chiar turcii nu se atinseseră de situația privilegiată a Athosului după cucerirea Constantinopolului și continuă să o respecte și în zilele noastre.

Astăzi, republica monahală nu mai numără decît șase sau șapte mii de călugări, stabiliți în douăzeci de mănăstiri principale, avînd fiecare în dependență sa cîteva sate sau schituri (de fapt colonii industriale), precum și sihăstirii zise Kellia, care sînt mai ales întreprinderi agricole. Reforma constituțională din 1783 a încredințat conducerea generală a comunităților unei adunări compuse din douăzeci de deputați (cite unul de fiecare mănăstire), reprezentînd puterea legislativă, cea executivă aparținînd unui număr de patru episcopi [intendenți], aleși anual dintre reprezentanții mănăstirilor. Fiecare dintre ei deține una din cele patru părți ale marii peceti a comunității, înfățișînd-o pe Sfînta Fecioară cu Pruncul în brațe; pentru menținerea ordinii, dispun de o mică trupă de jandarmi creștini; reședința lor se află la Karyes, ciudatul orașel călugăresc, unde se înalță vechea biserică Protaton, unul dintre cele mai venerabile și interesante edificii sfînte ale Muntelui, unde are loc, de asemenea, marele iarmaroc ce aprovizionează mănăstirile cu cele trebuincioase.

Laicii sînt deci destul de numeroși; dar, în afara faptului că sînt constrînși să se supună rigorii legii athonite, lăsîndu-și soțiile și copiii dincolo de poarta Muntelui Sfînt, s-ar părea că sînt primiți cu o plăcere micșorată de teama că orice luare de contact cu el ar putea altera puritatea vieții monahale. O ordonanță recentă interzice laicilor deschiderea unor prăvălii permanente la Karyes, iar călugării au voie să vîndă obiectele fabricate de ei — icoane, mătănii, lucrșoare din lemn sculptat sau incrustat — numai într-o singură zi a săptămîinii: duminica. Nu a sosit încă ziua cînd bătrînul Athos se va deda unor operațiuni comerciale de amploare internațională.

¹ Chrysobul — document solemn emis de cancelaria imperială bizantină, purtînd bula de aur și semnătura împăratului în cerneală roșie, considerate atribute exclusive ale autorității supreme. În cancelaria românească termenul a pătruns sub forma *hrisov*.

INSURECȚIA ROMÂNĂ SALVEAZĂ UN GENERAL ANTIFASCIST GERMAN

GHEORGHE DARAGIU, TIBERIU P. POTĂRCĂ

În diferite rânduri, revista Magazin istoric a scris despre complotul eșuat împotriva lui Hitler, de la 20 iulie 1944. După cum se știe, în acea zi fierbinte din ultima vară a celui de-al doilea război mondial, o bombă adusă în servietă de colonelul Claus von Stauffenberg a explodat la „Vizuină lupului” (Wolfschanze), cartierul general al Führerului de la Rastenburg (astăzi localitatea poloneză Gierloz). Conferința de stat major, în cursul căreia a avut loc explozia, se ținea însă într-un adăpost improvizat din birne, astfel că efectele detonației — suflul și schije — au fost mult atenuate. Pereții de lemn ai adăpostului s-au spart și Hitler a scăpat doar cu câteva leziuni fără gravitate, dar și cu un șoc psihic de pe urma cărui nu mai avea să se restabilească pînă la sinuciderea sa, la 30 aprilie 1945.

Conspirația fusese organizată de un număr de generali și alți ofițeri superiori ai Wehrmachtului, cărora li se raliaseră și cîțiva oameni politici germani. Participanții erau departe de a împărtăși feluri de comune sau măcar apropiate, iar imaginea pe care și-o făceau

despre felul cum aveau să se desfășoare evenimentele după eventuala reușită a atentatului era destul de confuză. Mulți dintre ei ar fi dorit să păstreze mai toate teritoriile cotopte de naziști, încheind în acest scop un tirg cu aliații occidentali. Ceea ce urmăreau ei s-ar fi putut sintetiza în formula: o Germanie hitleristă aproape intactă, dar fără Hitler.

Nu este mai puțin adevărat că alți participanți la complot erau călăuziți de mobiluri mai realiste și mai oneste. Dîndu-și seama — chiar dacă în unele cazuri cu mare întîrziere — că nu numai persoana lui Hitler, ci însăși ideologia nazistă, tendințele sale agresive și acaparatoare, disprețul său față de viață, libertatea și demnitatea omului erau incompatibile cu restabilirea păcii în Europa, aceste persoane nu se mărgineau a fi niște simpli conspiratori, ci erau însuflețite de sincera dorință de a readuce Germania pe calea democrației și de a restitui continentului nostru liniștea de care avea atîta nevoie, după mai bine de unsprezece ani de dominație a zvasticii.

Înfruntînd toate riscurile

În această categorie se înscria și colonelul, avansat ulterior la gradul de general, Wolf von Gersdorff. Născut la 13 aprilie 1903, în mica localitate Bauchwitz din Pomerania (teritoriul reunit cu Polonia după cel de-al doilea război mondial, avînd

drept capitală orașul Poznan), el și-a făcut studiile juridice la cîteva mari universități: Heidelberg, Breslau (actualmente Wrocław, în Polonia), Paris și Londra. Înainte de a îmbrățișa cariera militară, s-a stabilit la Berlin, unde a înființat un birou de avocatură și notariat. În 1930, Gersdorff s-a căsătorit cu contesa Renata Yorck von Wartenburg, intrînd astfel într-o familie aristocratică de un tip cu totul neobișnuit pentru Germania acelor vremi. Spre deosebire de vîrstarele nobile prusace, care mizau în mod tradițional pe întărirea forței militare și pe războaie

expansioniste, Renata și frațele ei, Peter, descendenți îndepărtați ai regelui George I al Angliei, erau adepții unei politici de pace și colaborare cu restul țărilor europene.

Poate într-o oarecare măsură datorită influenței soției și cumnatului său, în orice caz dezgustat și indignat de teroarea dezlănțuită de Hitler imediat după acapararea puterii, Gersdorff nu a așteptat izbucnirea conflagrației pentru a intra în rîndurile opozițanilor. Încă în ultimii ani de pace, el a acționat în vederea răsturnării dictaturii naziste, încercînd să ia contact cu o serie de oameni

¹ Magazin istoric, nr. 2/1967, 6/1980. Atentatul împotriva Führerului din 20 iulie 1944 constituie și subiectul lucrării lui Maurice Baumont Marea conjurație împotriva lui Hitler, București, Editura științifică și enciclopedică, 1977.

Bulevardul Unter den Linden, locul în care trebuia să aibă loc atentatul din 21 martie 1943, împotriva lui Hitler

politici din Anglia și Franța. Din nefericire, puternicele tendințe conciliatoriste care domneau pe atunci în cercurile guvernante de la Paris și Londra au zădărnicit toate aceste tentative. Colonelul s-a putut socoti încă printre cei norocoși, neîntrind în rindul celor denunțați, cu voie sau fără voie, Gestapoului de către înalții funcționari de stat britanici și francezi, care căutau cu orice preț să câștige bunăvoința Führerului.

O trăsătură, numai în aparență formală, scoate și mai bine în evidență personalitatea tânărului colonel. În ciuda presiunilor exercitate de superiorii săi, în ciuda entuziasmului pe care îl stîrniseră proiectele agresive ale fascismului printre cei mai mulți dintre camarazii lui, Gersdorff nu a aderat niciodată la vreo organizație a așa-numitului Partid Național Socialist, înfruntînd toate riscurile care decurgeau din această atitudine.

Principala activitate de adversar al nazismului a început pentru Wolf von Gersdorff în vara anului 1942. Blitzkriegul care reușise atât

de bine Wehrmachtului în Polonia și pe diversele fronturi occidentale — subminate de sabotajele complicilor fascismului prin coloana a V-a și de incuria politicienilor și ofițerilor de stat major — capotase cu un an în urmă, atît în încercarea de a lichida Marea Britanie, cît și atunci cînd se declanșase agresiunea împotriva Uniunii Sovietice. În pofida primelor succese datorate efectului de surpriză în bătălia Angliei, în pofida imenselor teritorii invadate, în U.R.S.S. naștii nu reușiseră să îngenuncheze și, cu atît mai puțin, să nimicească armata roșie. Impotmolite în fața Moscovei, trupele germane trebuiseră, pentru prima oară de la începerea ostilităților, să dea înapoi, în cursul lunilor de iarnă, sub forța de nestăvilit a contraofensivei sovietice. Acum, la începutul verii, propaganda lui Goebbels anunța din nou „victorii hotărîtoare” și „triumfuri definitive”, dar colonelul și alți cîțiva ofițeri superiori dotați cu luciditate își dădeau seama că nazismul pierduse partida și se

îndrepta cu pași repezi spre prăbușire. Orice întîrziere a acestui final nu putea aduce decît noi și crîncene suferințe tuturor popoarelor implicate în conflict, inclusiv poporului german.

Iată de ce, Peter Yorck, care pe atunci lucra în cadrul comandamentului german pentru probleme economice, al cărui șef suprem era în teorie Reichsmarschallul Göring, l-a mobilizat pe cumnatul său pentru a stabili o serie de legături și contacte cu alți opozanți ai regimului. Printre aceștia se numărau Carl Goerdeler — unul dintre liderii fostului Partid de Centru (de nuanță catolică), Wilhelm Leuschner — fostul ministru de interne social-democrat al landului Hesse, care petrecuse un număr de ani într-un lagăr de concentrare hitlerist; Julius Leber — de asemenea social-democrat, care fusese și el deținut într-un astfel de lagăr și care acum se ocupa cu comerțul de căr-buni la Berlin; Friedrich Werner von der Schulenburg — fost ministru al Germaniei la București și la Teheran (nu-

mele lui se poate citi și astăzi, săpat într-o stîncă, în apropiere de vechea și strălucită așezare persană (Persepolis), apoi ambasador la Moscova, pînă la agresiunea din 22 iunie 1941, Helmuth James von Moltke — nepot al celebrului strateg al Germaniei Kaiserului și antinazist convins, care lucra în calitate de consilier la *Kriegsverwaltungsrat* (administratia militară pentru cetățenii străini de pe teritoriul Reichului, din cadrul Înalțului comandament al forțelor armate — O.K.W.) și alții.

Expoziție pentru un singur vizitator

Pregătirile acțiunii proiectate au mers chinuitor de încet. Mulți dintre cei solicitați s-au urnit cu greu, fie de teamă, fie din calcule de interes personal, fie pentru că nu erau încă pe deplin siguri de eșecul lui Hitler, fie dintr-o strîmță înțelegere a noțiunii de loialitate, fie, în fine, din cauza că, după eșuarea inițiativelor luate încă înainte de izbucnirea războiului, nu mai aveau încredere în capacitatea aliaților occidentali de a reacționa pozitiv față de o nouă tentativă de înlăturare a Führerului.

Una dintre puținele excepții a format-o tocmai Wolf von Gersdorff. În lucrarea sa *Grand Strategy*, considerată drept cronică oficială britanică a celui de-al doilea război mondial, John Ehrman îl definește pe colonel ca pe „un om dintr-o bucată, neîmficat, fidel concepțiilor sale și consecvent în atitudine... avînd stofă de erou”. Chiar și istoricii care au consacrat volume speciale unor protagoniști ai complotului (Yorck, Moltke, Stauffenberg), tinzînd să lase în umbră pe ceilalți, nu se pot împiedica să nu sublinieze curajul și dăruirea de sine a lui Gersdorff.

Într-adevăr, el a fost nu numai cel dintîi dintre participanții la acțiune care și-a riscat viața, ci a făcut-o cu o îndrăzneală și într-un spirit

de proprie jertfire care le întrec pînă și pe cele ale lui Stauffenberg. La 21 martie 1943, la ceremonia prîeiuită de „ziua eroilor” (*Heldengedenktag*), pe Unter den Linden, artera principală a Berlinului, a avut loc, în curtea acoperită cu sticlă a Muzeului militar, o expoziție destinată unui singur vizitator: Hitler. Înalțul comandament al Wehrmachtului a prezentat acolo Führerului o serie de arme și vehicule, capturate de la inamici, inclusiv cîteva tancuri britanice căzute în mîinile germanilor cu un an înainte, după raidul de la Dieppe¹, și un număr de tunuri autotracate americane, cucerite în cursul ultimelor lupte din Africa de Nord.

„Onorurile de gazdă” le făcea Gersdorff, care pe atunci era șeful serviciului de informații de la statul major al feldmaresalului von Kluge. Avea asupra lui două bombe cu ceasornic, pe care le purta în buzunarele mantalei și a căror explozie urma să-l coste, bineînțeles, și pe el viața (să ne amintim că, spre deosebire de el, la 20 iulie 1944, Stauffenberg avea să părăsească adăpostul de la Rastenburg înainte de detonarea bombeii pe care o adusese în servietă). Neșansa a fost că Hitler, care venise foarte prost dispus la expoziție, în loc să se însenineze la vederea capturilor efectuate, s-a posomorît și mai rău, constatînd cit de avansată era dotarea oștirilor împotriva cărora avea de luptat. În consecință, el a parcurs aproape în goană standurile improvizate și a părăsit curtea cu cîteva minute înainte de clipa cînd trebuiau să explodeze bombele din buzunarele lui Gersdorff. Colonelul abia a găsit timpul necesar să se retragă într-un colț mai ferit, unde a putut să dezamorseze focoarele.

Așa este consemnat episodul în majoritatea lucrărilor consacrate complotului împotriva lui Hitler. Am găsit însă o relatare personală, făcută ulterior de Gersdorff în-

suși, care aduce o serie de precizări și detalii deosebit de interesante. Colonelul a primit cele două bombe de la un alt ofițer superior implicat în conspirație, Fabian von Schlabrendorff. În treacăt fie spus, acesta mai încercase o dată să-l ucidă pe Führer, la 13 martie 1943, strecurînd un mecanism exploziv cu întîrziere, de proveniență britanică, în avionul care îl ducea pe Hitler la o conferință a Grupului de armate Centru, în teritoriul invadat din U.R.S.S., la Smolensk. Detonatorul se defectase însă și Schlabrendorff se văzuse nevoit să recupereze bomba, înainte ca Gestapoul să o descopere.

Gersdorff relatează că s-a întîlnit cu Schlabrendorff, în seara de 20 martie 1943, la Hotelul „Eden”, din capitala Reichului. Cele două bombe pe care le-a căpătat erau prevăzute cu un mecanism care declanșa explozia la zece minute după punerea lui în funcțiune. După fiind însă că în curtea muzeului domnea o temperatură apropiată de 0 grade, trebuia prevăzută eventualitatea ca perioada de detonare să se lungească cu alte cinci sau zece minute. „Am luat hotărîrea să mă țin cît mai aproape de Führer, povestește Gersdorff, pentru a fi sigur că va fi și el sfîrșit de explozie. De îndată ce a intrat în curte, unul dintre aghiotanții lui Hitler, generalul Rudolf Schmundt, m-a prevenit că Führerul nu va consacra mai mult de 8-10 minute inspecției trofeelor. În felul acesta, nu mi-a mai fost cu putință să aduc la îndeplinire proiectul, deoarece, chiar dacă temperatura ar fi fost normală, acidul care declanșa detonarea tot ar fi necesitat un interval mai lung. Această schimbare de ultim moment a programului a constituit un nou exemplu al metodelor și măsurilor complicate prin care Hitler își păzea pielea. Mi-am dat seama de asta și privindu-i chipul, disproporționat de mare, despre care aflasem că era captușit cu plăci de oțel cîntărind aproape două kilograme”.

¹ Magazin istoric, nr. 11/1968, 2/1978, 11/1981, 6/1983.

Modestia cu care Gersdorff își istorisește tentativa este cu atât mai frapantă cu cât autori obiectivi și deloc înclinați să-și supraestimeze subiecții găesc cuvinte de sincer elogiu față de cutezanța lui. În a sa *The Rise and Fall of the Third Reich* (Ascensiune și prăbușire a celui de-al treilea Reich) istoricul american William Shirer vorbește despre „incredibila misiune sinucigașă a colonelului Gersdorff” și îl califică drept „unul dintre puținii ofițeri germani care au pus cauza antinazistă mai presus de temerile, rezervele și calculele lor, mai presus chiar decât supraviețuirea personală”.

Prin România

Nu vom întârzia acum asupra succesiunii de peripeții care au marcat desfășurarea vastului complot de la 20 iulie 1944 și care au dus la eșecul său final. Este suficient să amintim că, încă la 12 ianuarie 1944, Helmuth James von Moltke, trădat de un medic elvețian care se afla în

slujba naziștilor, a fost arestat, împreună cu un grup întreg de personalități antifasciste, printre care și nepoata lui Bismarck. Cu aproape o lună înainte de explozia de la Rastenburg, mai precis la 22 iunie 1944, Julius Leber (pe care conspiratorii intenționau să-l instaleze în postul de cancelar), un alt social-democrat, filozoful Adolf Reichwein, și doi luptători comuniști din Rezistență, Franz Jacob și Anton Šařkowi, au căzut într-o capcană a Gestapoului și au fost arestați. După o parodie de judecată, toți patru au fost executați.

Se cunoaște soarta celorlalți participanți la acțiune. Unii s-au sinucis, ca Beck și Rommel, alții au fost judecați sumar de așa-numitul „tribunal al poporului” cu începere de la 7 și 8 august 1944, condamnați la moarte și executați în condiții atroce în toamna aceluiași an sau în primele luni ale lui 1945.

Destinul lui Wolf von Gersdorff se singularizează. Știindu-se luat în colimatorul Gestapoului, privat de pașaport și amenințat în orice clipă cu arestarea, el a reușit, în vara lui 1944, să ajungă

în România. Alegerea sa se datora faptului că von Gersdorff nutrea ferma convingere că țara noastră nu va întârzia să se elibereze de sub călcăiul cizmei naziste. Așteptările nu i-au fost înșelate. Insurecția română de la 23 August l-a găsit la București, deschizându-i speranța supraviețuirii și a libertății.

La 11 octombrie 1944, un memoriu al lui Gersdorff, aflat astăzi în arhivele noastre și adresat, în limba română, Ministerului de interne, după o scurtă prezentare autobiografică, solicita guvernului român să intervină pe lângă Națiunile Unite pentru a i se permite, în calitatea sa de vechi adversar al nazismului, să activeze în munca de propagandă sau în administrația teritoriilor germane eliberate. În sprijinul cererii sale, el invoca mărturia cetățenilor români Radu Xenopol, Wilhelm Fischer și Stefan Djaburov (în casa cărui locuia).

Ministerul de interne român a înaintat mai departe memoriul, la data de 17 octombrie 1944, cu mențiunea că semnatarul, „doctor în

(Continuare în p. 62)

Fragment din memoriul în limba română, adresat Ministerului de interne român de către Wolf von Gersdorff, cu semnătură autografă

gație von Wussow la Lisabona și pe mine la București. - Însă încă înainte de atentat au dat dispoziție de a-mi anula pașaportul, astfel încât am putut veni numai cu mari greutate și fără viza germană. - Acestei împrejurări trebuie să-i mulțumesc faptul, că Gestapo-ul nu m'a găsit aici după atentat. - Familie mea însă, împreună cu soacra mea în vârstă de 70 de ani a fost arestată de Gestapo. -

Dorința mea este de a activa în propaganda sau administrația teritoriilor germane care urmează să ne elibereze de jugul nazist. - Pentru a menaja însă soția mea și copiii mei, nu pot să-mi dau numele publicității. -

Ca referințe vă pot numi pe d-nii:

Dl. Radu Xenopol, București, str. Racovitz 14.

Dl. Stefan Djaburov, București, str. Gl. Manu 12.

Dl. Wilhelm Fischer, București, str. Cometa 5. I/9.

Vă rog să-mi acordați asil conform articolului 6 din condițiile de armistițiu și a mă lăsa liber în locuința mea de mai sus, anunțată la Poliția circumscripției. -

Primiți, vă rog, Domnule ministru, expresiunea distinsei considerațiuni ce vă păstrez.

W. von Gersdorff

JAPONIA:

CEREMONIA

CEAIULUI

OCTAVIAN SIMU

Textul pe care Magazin istoric îl publică în continuare constituie o sugestivă introducere într-una din cele mai vechi și semnificative tradiții ale culturii japoneze: cha-no-yu sau „ceremonia ceaiului”.

Apărută, după cum se pare, la orășenii din Sakai, odată cu nașterea culturii orășenești și cu tendința de formare a unor orașe libere față de dominația feudală, extinsă și oficializată în secolul XV de șogunul Ashikaga Yoshimasa, rafinat protector al artelor, perfecționată prin ritualul stabilit în sec. XVI de unul dintre marii ei măștri, Senno Rikyu, ceremonia ceaiului a dobândit o reputație universală odată cu cartea *The Book of Tea* (Cartea ceaiului), pe care a publicat-o, în limba engleză, în 1906 — în plin proces de occidentalizare, deschis de restaurația Meiji¹ — Okakura Kakuzo, liderul mișcării de reanimare a vechii picturi și culturi japoneze.

Fragmentul publicat în continuare se referă amplu la legendele pătrunderii ceaiului din China în Japonia, la semnificația filozofică a ceremoniei, legată de afirmarea budismului japonez zen, ca și la întrepătrunderea dintre ceremonia ceaiului și evoluția artelor — de la arhitectura sobră a încăperii în care are loc ritualul pînă la pictura rafinată a ceștilor de ceai.

Componentă de bază — împreună cu ikebana, arta aranjării florilor — a culturii tradiționale japoneze, cha-no-yu, în formele

sale variate practicate, constituie și astăzi, așa cum am amintit într-o recentă carte, o pirghie de educare a tineretului în spiritul virtuților seculare ale națiunii și de contracarare a penetrației moravurilor „societății de consum”.

În același timp, ceremonia ceaiului pătrunde și în programele turistice destinate vizitatorilor străini, ceea ce face ca, în acest caz, să-și piardă treptat străvechea solemnitate riguroasă a atmosferei creatoare de calm și reflecție. Este destinul tradițiilor populare care, în toate țările, sînt vădute, prin comercializarea contemporană, de sensurile filozofico-sociale inițiale, spre a deveni simple teme de spectacol și curiozitate.

Costin MURGESCU

¹ Magazin istoric, nr. 7/1982.

Supărarea lui Daruma

Literal, *cha-no-yu* înseamnă „apă fierbinte pentru ceai”, dar uzanța îndelungată a expresiei i-a înnoibilat sensul, adăugându-i un înțeles cu încărcătură estetică¹. În aria de manifestare a ceremoniei ceaiului își dau întâlnire mai toate modalitățile de expresie ale simțirii japoneze, de la sobrietatea, simplitatea și discreția rafinată a gesticii, până la sugestiile generoase din plastica niponă. Toate, la un loc, se întrepătrund în ceremonia ceaiului, pentru a dezvălui sufletul japonez interiorizat, meditativ, bucuros de echilibru, pe linia stăpînirii de sine, a neviolentării bunului gust, amator de culori calde și pastelate, de tăceri expresive.

De la ce pornește ceremonia ceaiului? Pentru a explica cum s-a născut arbustul de ceai, fantezia înaintașilor orientali a imaginat o legendă. Un sfînt hindus, pe nume Daruma (Dharma), ducîndu-și existența de pustnic după obiceiul sec. VI, era obligat de credința sa să vegheze, noaptea, și să-și rostască rugile neîncetat. În cele din urmă, oboseala l-a învins și călugărul a căzut într-un somn profund. E lesne de închipuit supărarea lui Daruma cînd s-a trezit a doua zi în zori și și-a dat seama că păcătuise față de canoanele auster ale religiei. Și-a îndreptat necazul spre propriile-i pleoape, socotindu-le vinovate că s-au închis, doborîte de somn. Le-a tăiat și le-a azvîrlit cu dispreț în țărînă. Atunci s-a produs miracolul. Din fosele pleoape ale lui Daruma a crescut arbustul ale cărui frunze, opărite, ofereau licoarea capabilă de a-l ține treaz pe oricine ar fi dorit să vegheze nopți de-a rîndul.

Cha-no-yu se practică folosind numai ceaiul verde (*ocha*). Arbustul, *Thea sinensis*, are frunzele veșnic verzi, bogate în cafeină, teobromină, tanin, uleiuri eterice etc. Face flori albe, parfumate, cu miros plăcut. Începe să producă după al treilea an, dar recolta cea

mai bogată de frunze se obține în intervalul cuprins între vîrsta de cinci și zece ani a arbustului. Primul cules are loc la sfîrșitul lui aprilie sau începutul lui mai și durează aproape o lună. Culesul următor se face în lunile iunie și iulie. Frunzele se pot culege și mai tîrziu, dar se obțin recolte calitativ inferioare. Deci pentru prepararea ceaiului se folosesc numai frunzele, nu și florile.

Ceaiul a fost importat în Japonia din China, ca medicament, abia prin sec. IX², deși pe continentul asiatic era cunoscut de foarte multă vreme. Abia din veacul XII planta a început să capete virtuți ceremoniale în Japonia și ceaiul să fie băut de tot mai multă lume.

Antichitatea chineză sesizase calitățile ceaiului și îl prețuia pentru puterea de a învinge oboseala, de a întări voința, a desfăta sufletul și a corecta vederea. Începînd din sec. IV și V apare pentru prima oară termenul *cea*, folosit de chinezi care trăiau în preajma Fluviului Albastru (Yangtze). Ei își denuneau băutura favorită foarte poetic, „suma jadului curgător”, și preparau ceaiul în diverse moduri: fie treceau frunzele prin aburi fierbinți, fie le striveau și le amestecau cu orez, cu sare, cu coji de portocale sau cu lapte, cu ceapă ori mirodenii. Parte din obiceiurile străvechi se mai păstrează, izolat, în Tibet și Mongolia.

În sec. VIII, poetul chinez Lu Vuh a scris un prim tratat în trei volume despre ceai, intitulat *Ciaking*, ceea ce ar însemna „Scriptura ceaiului”. China traversa atunci perioada dinastiei Tang (618-907). Țara făcea cunoștință cu un început de codificare a legilor și regulilor servirii ceaiului. Lu Vuh recomandă să se înlăture orice adaos la frunzele de ceai. Singurul pe care îl accepta era sarea. Poetul a cîștigat protecția împăratului Taisung (763-779) și a dobîndit faimă de maestru. Ucenicii săi în arta preparării ceaiului, numeroși și pricepuți, au dus mai departe tradiția.

Mai tîrziu, ceaiul a căpătat statut de ceremonial și

și-a făurit un ritual aparte, amănunțit, relativ complicat, care va sta la originea ceremoniei ceaiului din Japonia veacului XV. Pînă atunci, cronicile nipone au înregistrat — mai mult ca pe niște ciudațenii — faptul că în anul 729 împăratul Shomu al epocii Nara (710-794) a oferit, în castelul său din Nara, un „banchet” cu ceai la o sută de călugări, că în anul 801 călugărul Saicho a adus din China niște semințe de ceai și că, după anul 1191, Yeisai Zenji, un călugăr reîntors din China de Sud, unde studiasе budismul *zen*, a adus, și el, alte semințe. Plantațiile sale de la Uji (de lingă Kyoto) au devenit locul de unde s-a recoltat multă vreme, pînă în zilele noastre, ceaiul cel mai bun din Japonia. Ulterior, în prefectura Shizuoka, s-au plantat mulți arbuști, aproape la fel de valoroși.

Alte variante ale istoriei ceaiului în Japonia pretind că primele semințe ar fi fost aduse în anul 805 de faimosul Dengyo Daishi, călugăr budist, sau că, abia în secolul XII, preotul budist Myoe ar fi semănat semințe de ceai la Toga no O, din apropiere de Kyoto, de unde ar fi fost transplantate la Uji.

Fast și rigoare

Japonia a dezvoltat viitoarea ceremonie a ceaiului la începutul curtea imperială și printre aristocrați și ulterior în rîndul populației. În sec. XIII, călugărul Eisai (1142-1215) a reușit să-l determine pe șogunul Minamoto Sanetomo, care a domnit între anii 1203 și 1218, să renunțe la patima beției pentru a trece la băutul ceaiului. Eisai a scris pentru șogunul său chiar și o broșură, intitulată *Despre efectul salvator al decusării ceaiului*. Ceremonialul recomandat de el rămînea de esență religioasă pentru că, în timpul degustării ceaiului, se ardea tămîie, iar tamburinele și celelalte instrumente de percuție își rosteau glasul ciudat, la fel ca în templele budiste. Cu timpul, băutului ceaiului i s-au adăugat

¹ Extras din lucrarea *Civilizația japoneză tradițională*, în curs de apariție la Editura științifică și enciclopedică.

² Magazin istoric, nr. 3/1981.

diferite divertismente, cum ar fi așa-zisul „concurs al ceaiului” (*tocha*), care consta în ghicitul varietății și calității ceaiului gustat. Pentru a se amplifica fastul și strălucirea momentului, degustătorii erau răsplătiți din belșug.

După anul 1330, prima fază a evoluției ceremoniei ceaiului (să o numim „medico-religioasă”) a fost depășită și înlocuită cu o fază a „luxului”. Secolul XIV a asistat la ceremonii de mare somptuozitate, la adevărate festivaluri ale curții imperiale, ori de câte ori se bea ceai. Dai-myōji, vasalii șogunului, participau zi de zi la ceremonia ceaiului, desfășurată în încăperi decorate fastuos, așezați pe canapele căptușite cu piei de animale exotice, de tigri și leopardi. Pereții străluceau de țesături fine, brocarturi alese, tablouri budiste. Vasele folosite erau din aur și din argint. În aer pluteau mirisme fine, gustările constau din trufandale, rarități marine, păsări miraculoase, dulciuri rafinate. Începutul intrunirilor îl făceau concursul și ghicitul speciei de ceai oferite, câștigătorul fiind răsplătit cu generozitate.

În veacurile următoare, a intervenit rigoarea; în sec. XV, ceremonia ceaiului a fost codificată așa cum, cu mici adăugiri, o cunoaștem și astăzi. S-a intrat în a treia fază de evoluție, cea numită „estetică”. Un rol important în acest sens l-a avut preotul budist Murata Juko, care a pronunțat pentru prima oară expresia *cha-no-yu*. Principiile stabilite de el au fost completate și îmbunătățite mai târziu de maestrul Sen no Sōyeki sau Rikyū (1521-1591). Înaintea lui, șogunul Ashikaga Yoshimasa s-a pasionat într-atît de ceai, încît a abdicat din funcție și s-a consacrat ceremoniei, petrecîndu-și timpul în palatul Ginkakuji din Kyoto, întovărit de favoriții săi, preoții budiști Shuko și Shino. Se spune că Shino a născocit o lingură specială, de unde și tradiția, între rafinați de a-și fabrica fiecare cite o lingură personală. Șogunul l-a însărcinat pe Soami să întocmească reguli pentru a fi respectate ca cere-

monial, dar abia lui Rikyū, care a activat sub ocrotirea șogunului Tomi Hideyoshi (1536-1598), i s-a datorește ritualul propriu-zis. El a înființat prima „casă de ceai”; pînă la Rikyū, ceremonia ceaiului avea loc în încăperile palateelor. În anul 1587, Hideyoshi a adunat în palatul său din Fushimi pe cei mai mari cunosători în ale ceaiului (printre ei se afla și Rikyū), pentru a se sfătui și a formula codificarea regulilor *cha-no-yu*-ului. De aici, *cha-no-yu*, ca artă de sine-stătătoare, va polariza interesul multor japonezi și va dirija destinul estetic al altor arte tradiționale (ikebana, grădinaritul peisagistic, ceramica, arhitectura, pictura, literatura etc.), devenind o chintesență a culturii japoneze, o religie a artei vieții, o preamărire a curățeniei și desăvîrșirii.

Clocotul apei și dansul bilelor

După codul stabilit de Rikyū, *cha-no-yu*-ul are loc în așa-numita „casă a ceaiului” (*sukiya*), ceva mai mult decît o colibă, cu aer auster, o construcție fragilă, care sugerează, prin materialul folosit (lemn, paie, bambus), provizoratul. Există și o grădină a ceaiului, împărțită arbitrar într-o porțiune exterioară și una interioară. În exterior, adică lîngă intrare, se află o construcție modestă destinată așteptării (*machi*), în care oaspeții (poftiți din timp la ceremonie, cu cel puțin două-trei zile înainte) se așază cu calm pe banchete, după ce au mulțumit pentru invitație, și așteaptă pînă ce so-

În p. 53: În decursul timpului, ceremonialul preparării și servirii ceaiului a rămas aproape neschimbat (stampă japoneză de epocă și imagine contemporană)

Cursuri speciale de inițiere în ceremonialul servirii ceaiului sînt predate astăzi tinerelor nipone

sesc totuși invitații. De aici, ei străbat o potecă îngustă, *roji*, nu mai lungă de 10-15 m, presărată din loc în loc cu pietre. Grădina prin care au trecut participanții la ceremonie ce va urma, nu mai mult de cinci la număr, are în mod obligatoriu cîteva elemente caracteristice: arbuști și pomi din specii pal colorate, plante cu frunză verde perenă (bambuși, ferigi, pini), lampioane tradiționale vechi, din piatră, invadate de mușchi și licheni, în așa fel încît cromatică locul este foarte odihnitoare, deloc stridentă. Trecerea prin grădină reprezintă o introducere pentru pătrunderea în lumea interiorizată, austeră și rafinată a viitoarei ceremonii. Intrarea în *chashitsu*, sala de ceai, se face printr-un spațiu îngust și scund, avînd un rost bine definit. Strecurîndu-te prin acest orificiu, trebuie să lași afară sabia (samurai, precum știm, purtau odinioară cîte două săbii zdravene) și să-ți pleci capul în semn de umilînță. Cei aflați în *chashitsu* deveneau, în aceste condiții, pe deplin egali.

Sala de ceai este o încăpere aproape goală, fără mobilier, dotată numai cu un rulou atîrnat pe perete și, eventual, o ikebana adecvată anotimpului. În mod tradițional, camera avea aproximativ 9 m², dar, în unele împrejurări, suprafața s-a restrîns pînă la 4 m², ceea ce creează participanților o și mai mare intimitate. Po-deaua este scobită într-o parte, pentru fixarea instalației de încălzit apa. Alături, o încăpere și mai mică, de fapt o tindă, numită *mizu-ya*, este destinată spălării și depozitării vaselor folosite la ceremonie. Cu cît obiectele întreprinse sînt mai vechi, cu atît sînt mai prețioase. Cu două excepții: polonicul din bambus, de formă cilindrică, care trebuie să fie întotdeauna nou, și prosoapele de pînză albă, nefolosite pînă atunci. Cutiile pentru păstrarea pulberii de ceai, lăcuite în negru, adevărate bijuterii, sînt adăpostite în săculeți speciali din mătase. Lingurița ușor turtită, cu care se ia din cutii pulberea de ceai pentru a fi pusă în bolul invitațului, este și ea, în marea ma-

joritate a situațiilor, din bambus. Bolul pentru ceai și ceștile au dimensiuni variabile, mai mari sau mai mici, în funcție de momentul ceremoniei. Sînt fabricate dintr-un porțelan alb, știut fiind că fondul alb păstrează cea mai îmbietoare nuanță a ceaiului, cea verde-oliv. Se mai folosesc și un soi de pămătuf din bambus (asemănător cu un bătător de ouă), cu ajutorul căruia se amestecă ceaiul. Două feluri de vase pentru apă, ceainice, un recipient cu jărătic, tava pentru cărbuni, un alt vas din fontă, în care se fierbe apa, niște bile din metal care se așază pe fundul vasului de fontă, suporturi pentru adăpostirea vaselor, iată tot atîtea alte obiecte modeste, dar absolut funcționale, adju-tătoare în desăvîrșirea ceremonialului.

Cha-no-yu are patru momente principale în desfășurarea ei, pe o durată de aproximativ patru ore. Primul este *kaiseki*, după denumirea mîncării frugale oferite oaspetilor în scurta perioadă de 15-20 minute, cît timp aceștia așteaptă sosirea gazdei. Momentul slujește la stabilirea ierarhiei invitaților. Se desemnează chiar cine va fi oaspetele de onoare (cel mai vîrstnic sau cel cu situația socială mai pregnantă). După șederea în *machiai*, gazda își conduce invitații pe poteca *roji* spre locul de spălare, traversînd grădina. În pragul *chashitsu*-ului lumea se descaltă, își schimbă șosetele, intră și admiră în tăcere ruloul atîrnat pe perete. Liniștea este deplină. După ce fiecare și-a ocupat locul cuvenit, se aud clocotul apei care fierbe și dansul bilelor de metal de pe fundul vasului, special aruncate acolo, pentru a da naștere unor zgomete discrete și liniștitoare.

În al doilea moment al ceremonialului, *nakadachi*, intervine o pauză, în care invitații ies și așteaptă pe banca de lîngă casa de ceai. Bătaia în gong (*dora*) vestește momentul următor, cel mai însemnat, așa-numitul *goza-iri*. Oaspeții se spală din nou pe mîini și își clătesc gura cu apă curată, apoi reîntre. Între timp, gazda a înlocuit ruloul și a așezat o ikebana. După indicațiile rămase de la Rikyu,

sînt preferați bobocii de floare unei flori mature. Încăperea a fost luminată mai mult, prin culisarea paravanelor, în așa fel încît gesturile lente, studiate și sugestive ale gazdei să poată fi urmărite pînă în cel mai mic amănunt. Stăpînul casei intră, purtînd cutia de ceai în mîna dreaptă și pămătuful, lingurița, împreună cu ștergarul alb din pînză, în mîna stîngă. Apa fiind fiartă, nu rămîne decît să se prepare ceaiul prim, cel gros ca o pastă, numită *koicha* (pentru el se folosesc frunzele unor arbuști între 27 și 70 ani), în cupa cea mai mare. Din ea vor bea pe rînd toți cei prezenți, începînd cu gazda, bineînțeles fiecare ștergînd buza bolului cu șervețelul de hîrtie pe care îl are asupra sa. Toate gesturile se fac cu multă grijă și cu o lentoare fascinantă, în admirația celorlalți. Acum se înregistrează adevărata măiestrie, în poezia mișcării brațelor, a degetelor, în înclinația capului sau în direcția privirii.

De la patru ore la jumătate de oră

Încheierea ceremonialului este marcată de al patrulea moment, care constă în prepararea și băutul ceaiului subțire (*usucha*), pregătît din frunzele unui arbust în vîrstă de 3-15 ani. Spre deosebire de momentul anterior, acest ceai se servește în boluri mai mici, fiecare invitat avîndu-l pe al său. În tot timpul cît beau *usucha* (aproximativ o oră), oamenii meditează liniștiți, detașați de lumea înconjurătoare. Unii interup tiha celorlalți (curtoazia o cere!), exprimînd în formule standardizate sau născocite pe moment întreaga admirație pentru aroma băuturii, pentru decorația de pe ceșcuțe, forma și desenul unui obiect sau altul care a servit la ceremonial. Unii încearcă să stabilească atelierul unde a fost făurit ceainicul, proveniența ustensilelor...

Hainele participanților nu se abat nici ele de la regula

(Urmare din p. 40)

simplității. Kimonourile au culori discrete și sînt marcate cu blazonul familiei. Invitații poartă asupra lor un evantai și un pachet minuscul de șervețele de hîrtie. Nimic din ce reprezintă îmbrăcămintea nu constituie obiectul admirației celorlalți. Elogiile sînt îndreptate numai și numai spre casa de ceași și spre abilitatea gazdei de a împlini ceremonialul după canoanele stabilite.

Ca și în alte arte japoneze, în evoluția ceremoniei ceaiului înțelegim mai multe școli, toate provenite din trunchiul familiei maestrului Rikyu. Cele mai însemnate, în număr de trei, existente și astăzi, sînt fondate fiecare de către un nepot al lui Rikyu. Cursurile se fac cu maeștri de seamă, profesioniști ai acestei arte.

Ceremonia ceaiului se practică astăzi în cîteva momente ale zilei, fiecare purtînd un nume distinct: ceaiul de la răsaritul soarelui (între 3 și 6 dimineața), ceaiul de dimineață, care începe la ora 6 vara, ceaiul de amiază (între orele 11.30 și 16), ceaiul conversației de seară, cu începerea de la ora 18, sau ceaiurile în ocazii cu totul speciale, cum ar fi prîvitul florilor, al lunii etc.

În zilele noastre, ceremonia și-a redobîndit popularitatea, după o oarecare perioadă de eclipsă și după ce s-au încercat unele modernizări, fără a se schimba însă nimic din esența artei. De pildă, s-a admis ca ritualul să aibă loc nu numai în interiorul sălii de ceași, ci și afară, pe bancheta de așteptare, sau, pentru amatori mai grăbiți, timpul afectat *cha-no-yu*-lui a fost comprimat la jumătate de oră.

Se păstrează neștirbit obiceiul ca, la trei-patru zile de la ceremonie, foștii invitați să trimită în scris gazdei cîteva cuvinte de mulțumire. Cei mai scrupuloși se prezintă personal și aduc recunoștința lor, tradiție numită *korei*. Popularitatea crescînd a artei ceaiului a făcut ca școala cea mai importantă, Urasenke din Kyoto, să deschidă nu mai puțin de 11 cursuri în S.U.A., Brazilia și Argentina. Pentru occidentali care domiciliază în Japonia, a luat ființă o or-

ganizație denumită Ceremonia ceaiului internațional, cu sediul în Tokio. Acolo au loc demonstrații practice, iar amatorii primesc toate explicațiile necesare pentru o desăvîrșită aplicare a principiilor artei ceaiului.

În lumea niponă, spiritul *cha-no-yu* este atît de înrădăcinat, încît expresii legate de ceași definesc psihologia și comportamentul individului. De pildă, japonezul spune despre cineva nepolitic, insensibil sau chiar grosolan că este „lipsit de ceași“, iar despre altul care se comportă zgomotos și fără tact că are „prea mult ceași“.

Trebuie să mai subliniem un detaliu. În Japonia se bea foarte mult ceași, dar numai la ocazii aparte se recurge la ceremonia *cha-no-yu*. În rest, folosindu-se un ceași inferior, *bancha*, el se oferă, fierbinte, celui care vine să repare ceva în casă sau vizitatorului ocazional, se bea în birourile din marile bănci și instituții, în pauzele de lucru etc. Licoarea este stimulentă, tonifiantă și trece bine examenul de paleativ spiritual, așa cum în Occident cafeaua a devenit tradițională¹.

¹ Astăzi, „cele trei mari“ exportatoare de ceași sînt India, China și Sri Lanka, urmate de multe alte țări, între care se disting Kenya și Malawi. China este și o mare consumatoare de ceași, mai ales verde, ea deținînd cum se arată într-un număr recent al ziarului *Times* — 45 la sută din întreaga suprafață mondială cultivată cu ceași. În această țară, un bărbat bea între 6 și 12 cești cu ceași pe zi, iar o femeie între 3 și 8. Cea mai parfumată varietate de ceași, *darjeeling*, crește la poalele Himalayei, producția ei fiind de aproximativ 10 000 tone pe an.

În sec. XVII-XVIII, cînd ceaiul a pătruns în Marea Britanie — și ea o țară cu tradiție în materie —, ca un remediu împotriva alcoolismului societății londoneze, era o băutură foarte scumpă. Un muncitor calificat plătea circa o treime din salariul său pentru o livră din varietatea cea mai ieftină de ceași. Dar, ca o ironie a soartei, cînd ceaiul s-a ieftinit foarte mult în Anglia, consumul a scăzut: între anii 1967-1978, de pildă, cu 20 la sută, deși în ultimii trei-patru ani, în ciuda concurenței celei, ceaiul cîștigă din nou teren — cum se arată în aceeași publicație — mai ales în rîndul tineretului, care revine astfel o veche tradiție — n.r.

bune reviste de popularizare a istoriei este acela de a îndruma marele public. Unele periodice fac acest lucru în mod excelent, și îmi este deosebit de agreabil ca printre ele să citez *Magazin istoric*, a cărui atrăgătoare prezentare cît și competențele condeie specializate atît în cercetare cît și în arta expunerii accesibile îl așază la loc de cinste.

— Rostul istoricului în fața alternativei pace sau război?

— Ca rezultat al dezbaterilor de la congresul de la București asupra „Formelor și problemelor păcii“, observ mai degrabă o notă optimistă: în realitate au existat lungi perioade de muncă cotidiană întreruptă de conflicte armate și nicidecum contrariu. Cu toate acestea, după foarte lungi epoci de războaie episodice, periferice sau care nu angajau decît o parte a țării sau a continentului, epoca modernă și contemporană vadește o tendință periculoasă spre războaie devastatoare și totale. Acest pericol a crescut foarte mult în epoca noastră și amenință întreaga umanitate și întreaga civilizație. Pe de altă parte, mijloacele de a evita această situație sînt la îndemîna oamenilor care, timp de secole, pe lîngă arme, au inventat în egală măsură instrumentele de a împiedica dezastrul unui nou război.

Contribuția istoricilor la împlinirea nobilelor dorințe ale oamenilor de stat lucizi și a voinței popoarelor care doresc să creze și nu să distrugă rămîne înscrisă în planul angajării lor ca intelectuali răspunzători de cuvîntul scris și rostit. Nu trebuie trecută cu vederea participarea lor la procesul de formare a sentimentelor comunității naționale și la înțelegerea mutuală a oamenilor de cultură din diferite țări și continente, conștienți în egală măsură de îndatoririle ce le au față de națiunile lor.

Cristian POPIȘTEANU

ENIGME ALE ISTORIEI

DIN NOU DESPRE

ÎNTEMNIȚATUL

DIN TURNUL TEMPLE

MIHAI MANEA

În 1810, sosea la Berlin un oarecare Carol-Wilhelm Naundorff, de profesie ceasornicar. Pașaportul indica vârsta de 43 ani, dar posesorul lui arăta de vreo 25. Intrigate, autoritățile prusace l-au reținut pe Naundorff pentru cercetări. Conducând în fața guvernatorului Berlinului și, apoi, a președintelui Poliției de stat, Naundorff a făcut o mărturisire stupefiantă. S-a recomandat drept Ludovic de Bourbon, duce de Normandia, fiul regelui Ludovic XVI, detronat de Revoluția franceză din 1789-1794, și al Mariei Antoaneta. Or, despre Ludovic de Bourbon se știa că murise în timp ce se afla închis în Turnul Temple. Mărturisirea nu făcea deci decât să sporească enigma ce se născuse în jurul acestui caz.

Acum cîțiva ani, revista Magazin istoric (nr. 7/1975) a găzduit, în paginile sale, în traducere, un fragment dintr-o lucrare a lui Louis Hastier, reputat specialist în istoria

Franței din sec. XVIII, fragment intitulat Cine a murit în Turnul Temple? În cartea amintită, istoricul francez aducea câteva elemente foarte precise. Închis, în 1792, împreună cu părinții săi, în turnul mănăstirii Temple din Paris, ulterior, despărțit de ei și supus unui tratament dur, plin de privațiuni și brutalități, tinărul prinț, fire subredă și bolnăvicioasă, a murit — conform versiunii oficiale — suferind de scrofuloză, la 8 iunie 1795, în vîrstă de zece ani. Deși același Hastier — în urma concluziilor la care ajunsese pînă atunci istoriograful — nu excludea total ipoteza evadării Delfinului (titlatura oficială a moștenitorului tronului, în Franța) din Turnul Temple, el conchidea, aproape categoric: „În consecință, sintem nevoiți să constatăm că nici o mărturie despre prezența lui Ludovic XVII¹ în afara închisorii Temple, după data încarcerării lui, nu a putut fi reținută“.

¹ Nume acordat ducelui de Normandia, din ianuarie 1793 — după executarea lui Ludovic XVI — de către nobilimea emigrantă și puterile Europei coalizate împotriva Franței revoluționare.

Ciudățeni și lipsuri la dosar

Subiectul, plin de mister și de aceea extrem de controversat, a suscitat interesul a numeroși istorici, de-a lungul celor aproape două secole cît au trecut de la evenimente. Încă din a doua jumătate a secolului trecut, De Beauchesne, La Sicotière, Henri Monin, R. Chantelauze au exprimat părerea că tinărul prinț a murit în închisoare, în 1795. Alții, în schimb, precum A. Denoreuil, H. Granville, Morel de Saint Didier, R. Reicher-Sgradi, au îmbrățișat ipoteza substituirii și evadării ducelui de Normandia. Numeroase documente privind această enigmă zac încă necercetate la Biblioteca Națională din Paris, la arhivele parohiale din Versailles sau la cele ale departamentului Seine-et-Oise.

În ultimii ani, investigarea unor noi fonduri arhivistice și, uneori, reinterpretarea celor vechi au furnizat câteva idei „în premieră“ cu privire la destinul lui Ludovic XVII.

Dar, deocamdată, citeva cuvine despre deținutul din Turnul Temple.

Născut la 27 martie 1785, la Versailles, Ludovic de Bourbon, viitorul Ludovic XVII, a fost martorul principalelor evenimente ale revoluției burghize din 1789-1794: cucerirea Bastiliei, abolirea privilegiilor feudale, marșul parizienilor asupra Versaillesului, insurecția populară de la Paris, în urma căreia a fost abolită monarhia etc. Arestată, familia regală a fost închisă în Turnul Temple. După executarea lui Ludovic XVI și a Mariei Antoaneta, Delfinul a fost închis singur în camera sa și, de atunci, știrile contradicții s-au succedat cu repeziune. S-a afirmat că ar fi evadat, că ar fi fost înlocuit cu un băiat de aceeași vîrstă, că a fost otrăvit, că înnebunise etc. Aceste zvonuri l-au determinat pe contele de Frotté, care emigrase la Londra, dar se reîntorse la Paris, în februarie 1795, să renunțe la planul de a-l salva pe întemnițatul de la Temple.

Într-o lucrare de sinteză, apărută la Paris, în 1980, *Crimes et secrets d'état 1785-1830*, Robert Ambelain susține că băiatul mort în Temple, la 8 iunie 1795, nu a putut fi Ludovic de Bourbon. Delfinul a evadat din închisoare, continuă istoricul francez, în urma unui complex de împrejurări, fiind înlocuit apoi cu un copil de vîrsta sa. Probele lui Ambelain în sprijinul acestei versiuni, coroborate cu altele, găsite de alți autori, ne permit să ne declarăm de acord, cel puțin parțial, cu istoricul francez. După părerea lui, marea enigmă constă în ce s-a întimplat cu prințul după ce a fost scos din închisoare.

Actul de deces, redactat abia patru zile de la constatarea morții, la 12 iunie, este o piesă foarte importantă la dosar. Cei patru medici semnatari constată: „Ajunși la etajul II, într-un apartament... am găsit, într-un pat, corpul neînsuflit al unui copil, care ni s-a părut că avea în jurul a zece ani și despre care comisarul ne-au spus că este cel al defunctului Ludovic Capet și pe care doi dintre ei

l-au recunoscut ca fiind copilul pe care îl hrăneau de citeva zile” [subl. ns.]. Ciudat este că nici unul dintre cei care l-au cunoscut bine pe micul prizonier — sora lui, Marie Thérèse Charlotte de France, soția Simon, în a căror îngrijire a fost prizonierul, și cîteva membri ai Convenției naționale — nu au fost convingați pentru a identifica, la 8 iunie, cadavrul.

Cincizeci de ani mai tîrziu de la evenimentele, nepoata doctorului Dessault, de la spitalul Hôtel-Dieu din Paris, nota că, în 1795, cînd uneihul său a fost chemat să-l consulte pe tînărul Ludovic, „i s-a prezentat un copil pe care nu l-a recunoscut ca fiind Delfinul. Or, înainte de arestarea familiei regale, îl văzuse de citeva ori...” Cercetările întreprinse în 1816, în cimitirul Sainte-Marguerite, au scos la lumină un schelet aparținînd unui copil de 15 ani, și nu de 10, cît avea Ludovic XVII la moartea sa.

„Un secret care poate zgudui Europa”

Teza substituirii și evadării celui ce trebuia să fie regele Franței se susține și ea pe citeva piese: a) în corespondența sa, sora Delfinului notează că, la 19 ianuarie 1795, a auzit un zgomot puternic din camera fratelui ei, „de parcă se înlocuia parchetul”; b) autoritățile revoluționare au luat măsuri de schimbare zilnică a gardrilor însărcinate cu paza turnului. De ce? De asemenea, ele au interzis legăturile între prinț și sora sa. De ce? La mijloc era numai teama ca prizonierul să nu evadeze sau aceea de a nu se face o descoperire senzatională? c) extrem de surprinzător a apărut un ordin al Convenției din 12 iunie 1795, în care se cerea: „Capet-fiul să fie cîntat pe toate drumurile țării...” De ce? Doar era mort de patru zile...

În cercurile diplomatice europene au circulat, în acei ani, fel și fel de zvonuri cu privire la soarta lui Ludovic de Bour-

bon. „Se spune că micul rege e mort. Nu cred un cuvînt din toate astea”, scria, în octombrie 1794, Carolina de Neapole (sora Mariei Antoaneta, deci mătusa Delfinului) marchizei de Osmond. În însemnările sale, făcute la Koblenz, unde se concentrase opoziția contra-revoluționară, cavalerul Prade de Lamze scria: „Nimeni nu crede de fapt acest lucru (moartea Delfinului). Cert este că Ludovic XVII nu mai este în Temple. Nu se știe însă unde se ascunde”.

Istoricul Robert Ambelain lansează o idee originală, extrem de discutabilă. El afirmă că cizmarul Antoine Simon, pe care Convenția îl însărcinase cu educarea revoluționară a prințului, a fost agent al opoziției regaliste. Aduce ca sprijin pentru aserțiunea sa, pe de o parte, grija

În p. 58: unul dintre numeroasele portrete ale Delfinului

A fost oare ceasornicarul Carol-Wilhelm Naundorff Ludovic XVII? O enigmă încă nedezlegată

deosebită a familiei Simon față de odrasla regală, pe de alta, unele documente diplomatice. În raportul unui agent diplomatic secret la Paris, transmis, la 5 martie 1794, ambasadorului Spaniei la Veneția, se arăta: „De mult timp acest Simon este dintre ai noștri și ne informează în detaliu despre cele ce se întâmplă...”.

Personalități politice marcante din perioada Revoluției franceze au fost – se pare – implicate în această misterioasă afacere. În mai 1794, în cercurile diplomatice pariziene circula zvonul – neconfirmat total – că însuși liderul dictaturii iacobine, Maximilien Robespierre ar fi vizitat în secret Temple, de unde l-a condus pe prinț la Meudon (comună în departamentul Seine-et-Oise, arondismentul Versailles). Se pare că la asta se referea Naundorff, într-o scrisoare adresată ducelui de Berri¹, la 18 septembrie 1818: „Dacă vă mai îndoiiți cu privire la identitatea mea, adresați-vă surorii infamului Robespierre”. Ambelain consideră că cea mai clară confirmare a rolului jucat de familia lui Robespierre în afacerea din Turnul Temple este faptul că Restaurația² a acordat – lucru surprinzător – surorii Incoruptibilului o pensie considerabilă. Să fie această generozitate o expresie a „gratitudinii” familiei regale față de rolul jucat de Robespierre în condamnarea lui Ludovic XVI la moarte? Greu de crezut. Gestul simboliza, probabil, cu totul altceva, mult mai profund și tainic.

Josefina de Beauharnais, soția lui Napoleon Bonaparte și împărăteasă a Franței între 1804 și 1809, a cunoscut, și ea, numeroase detalii despre enigma din Turnul Temple. Naundorff, ceasornicarul sosit la Berlin în 1810, a declarat că, în 1798, când avea 13

ani, a făcut o călătorie la Leogane, în insula Martinica, unde, ciudată coincidență, mama Josefinei deținea o proprietate. Un alt personaj important al Europei care, se pare, aflase știri despre soarta lui Ludovic XVII, a fost țarul Alexandru I al Rusiei. La ce altceva să se fi referit el când, în 1814, după o întrevvedere cu Josefina la palatul Malmaison, îi declara prietelui Trubetkoi: „Dragă prietene, am aflat un secret tulburător. Nu ți-l pot încredința, dar cred că poate zgudui Europa...” Dubiile în legătură cu succesiunea la tronul Franței, în cadrul familiei de Bourbon, reies cu pregnanță din lectura unora dintre clauzele secrete ale Tratatului de la Paris, din 30 mai 1814³. „Deoarece Înaltele puteri contractante aliate nu au certitudinea morții fiului lui Ludovic XVI, situația Europei și interesele publice cer ca Ele să-l impună la putere în Franța pe Ludovic-Stanislas-Xavier, conte de Provence, cu titlul de rege... dar... [cu condiția] ca regentul regatului în următorii doi ani... să stabilească... care trebuie să fie adevăratul suveran al Franței...”

Galeria falșilor Delfini

Guvernele din perioada Restaurației au adoptat o poziție rezervată față de enigma din Turnul Temple, date fiind ambițiile personale ale lui Ludovic XVIII, susținute de cercurile nobiliare din anturajul său. Totuși, între anii 1815 și 1820, în zilele de 21 ianuarie (la 21 ianuarie 1793, fusese executat Ludovic XVI) și 16 octombrie (ziua când, în 1793, fusese executată Maria Antoaneta), în Franța s-au organizat numeroase slujbe religioase în memoria celor doi monarhi. În schimb, nici o ceremonie religioasă nu a marcat vreodată ziua de 8 iunie, ziua morții Delfinului, din cauza refuzului permanent al

lui Ludovic XVIII, Bourbonul restaurat. În 1817, Ludovic XVIII declara marchizului Henri-Evrard de Deux-Brèze: „Nu sîntem foarte siguri de moartea nepotului meu...” Tot în 1817, la Rodez (localitate aflată la 610 km de Paris) a fost ucis magistratul Antoine Fualdès, după părerea lui Robert Ambelain, din ordinul unor persoane influente, deoarece acesta era posesorul unui dosar întocmit de mareșalul Duroc (mareșal al primului imperiu napoleonean), care proba existența lui Ludovic XVII.

Documente din anii 1815-1817 demonstrează că ducele de Berri a devenit partizanul convins al părerii că Naundorff – cel semnalat pentru prima dată la Berlin, în 1810 – era, de fapt, Ludovic XVII. De aceea, de nenumărate ori, Berri a cerut unchiului său, Ludovic XVIII, să abdice în favoarea „ceasornicarului”, adevăratul moștenitor al tronului. La 13 februarie 1820, ducele de Berri a fost asasinat de Antoine Louvel la Opera din Paris. Robert Ambelain opinează că Berri cunoștea „dosarul” lui Fualdès de la o sedință a Consiliului regal de la Paris, unde acesta fusese supus discuției.

În perioada domniei lui Carol X (1824-1830), s-a creat Comitetul legitimist pentru căutarea lui Ludovic XVII, format din personalități marcante, precum Tharin, episcop de Strasbourg, Forbin-Janson, episcop de Nancy, abatele Perreu și alții. S-au întreprins îndelungate cercetări, care nu au dus însă la concluzii pertinente. Sub Ludovic Filip (1830-1848), cercetările au continuat. Rezultatele anchetei au fost consemnate în așa-numitul „Dosar roșu”, păstrat în Arhivele Ministerului de externe al Franței, dosar astăzi pierdut.

Ajungem astfel la cazul Naundorff, de fapt numai unul dintre numeroșii pretendenți la tronul Franței. Galeria falșilor Delfini a fost mult mai mare: Jean-Marie Hervagault, fiul unui croitor din Saint-Lô, Mathurin Bruneau, fiul unui fabricant de saboți, Eleazar Williams, misionar la indienii

¹ Charles Ferdinand de Bourbon, duce de Berri (1778-1820), al doilea fiu al conțelui d'Artois (în emigrație, Carol X a purtat titlul de conte d'Artois) și al Mariei-Tereza de Savoia. S-a aflat în emigrație între 1790 și 1814.

² Regimul politic ultrareacționar din Franța (1814-1830), marcat de reînnoirea pe tron a familiei de Bourbon.

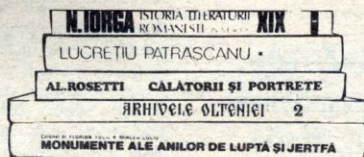
³ Semnat de Franța, Rusia, Anglia, Suedia, Austria și Prusia, tratatul de pace de la Paris a prevăzut readucerea Franței la hotarele ei din 1792 și restabilirea independenței Olandei, Elveției, statelor italiene și principatelor germane.

din America de Nord etc. Tuturor acestora Restaurația le-a intentat numeroase procese. Pe Naundorff nu l-a vizat însă nici unul. După episodul Berlin 1810, ceasornicarul, mereu urmărit, s-a mutat la Spandau, la Brandenburg, la Weimar, la Crossen. În 1818, s-a căsătorit. A avut nouă copii. Încercînd să atragă atenția cercurilor politice europene asupra originii sale, în 1831, el a publicat *Mémoires du duc de Normandie*, iar în anul următor *Révolutions sur l'existence de Louis XVII*. Între 1833 și 1838, Naundorff a încercat să-și recîștige „drepturile” în Franța, unde l-au recunoscut chiar unii slujitori ai fostei familii regale. El a murit la 8 august 1845, la Delft, în Olanda.

Deși manifestă serioase rezerve în legătură cu posibila identitate dintre Naundorff și Ludovic XVII, Robert Ambelain aduce în discuție elemente extrem de interesante, care vin în sprijinul acestei idei. De pildă, scrisorile lui Naundorff adresate ducesei d'Angoulême, între anii 1816 și 1818, sînt redactate într-o franceză impecabilă. Contemporanii săi au sesizat, în schimb, că Naundorff vorbea germana stîlciț și cu greșeli gramaticale. Ambelain remarcă și faptul că „ceasornicarul” a furnizat amănuntele cele mai neașteptate despre fuga familiei regale la Varennes. După cum se știe, în iunie 1791, Ludovic XVI și familia sa au încercat să fugă din Franța, pentru a se alătura contrarevoluționarilor aflați peste hotare. Or, numai un membru al familiei regale, participant la evenimentele, ar fi putut cunoaște aceste detalii.

Mormîntul lui Naundorff de la Delft continuă să ascundă un mare mister. A fost sau nu Naundorff Ludovic XVII? Dacă da, unde a trăit între anii 1795 și 1810, perioadă din viața și activitatea sa despre care nu există nici un document? Dacă nu, ce s-a întîmplat cu adevăratul duce de Normandia? A murit în Temple sau a rătăcit pe drumurile Europei? Oricum, enigma nu este rezolvată. Ea există alături de multe altele, continuînd să-i fascineze pe iubitorii de istorie de pretutindeni.

CĂRTI SOSITE LA REDACTIE

● **DOCUMENTA ROMANIAE HISTORICA. B. ȚARA ROMĂNEASCĂ. VOL. V** (volum întocmit de Damaschin Mioc, Marieta Adam Chiper).

Editura Academiei, București, 1983, 456 pp., 46 lei: 331 documente din anii 1551-1565.

● **MIHAI VITEAZUL ÎN CONȘTIINȚA EUROPEANĂ. VOL. II** (sub egida Direcției generale a Arhivelor statului, a Bibliotecii centrale de stat).

Editura Academiei, București, 1983, 522 pp., 52 lei: volum de sporită semnificație în anul celei de-a 65-a aniversări a făuririi statului național unitar, cu texte alese din cronicari și istorici străini, din sec. XVI-XVIII.

● **Lucrețiu Pătrășcanu — SCRIERI, ARTICOLE, CUVÎNTĂRI** (sub egida Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.; selectarea, pregătirea pentru tipar și adnotarea realizate de dr. Marin C. Stănescu și Gheorghe Neacșu).

Editura politică, București, 1983, 416 pp., 25 lei: al șaselea volum din seria de scrieri, cuprinzînd pagini semnificative publicate în anii 1944-1947, pagini ale „operei de apogeu — după cum se relevă în nota asupra ediției — aparținînd eminentului gînditor și militant comunist”.

● **DOCUMENTE PRIVIND MAREA RĂSCOALĂ A ȚĂRANILOR DIN 1907. VOL. II** (sub egida Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R., Institutului de istorie „N. Iorga”, Direcției generale a Arhivelor statului).

Editura Academiei, București, 1983, 776 pp., 51 lei: mărturii despre desfășurarea răscoalei în județele din Moldova.

● **REGIMURILE FASCISTE ȘI TOTALITARE DIN EUROPA** (sub egida Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R., lucrare apărută sub îngrijirea unui colectiv coordonat de Ion Popescu-Puțurli).

Editura militară, București, 1983, 336 pp., 16,50 lei: studii de Milică Moldoveanu, Ladislav Gergely, Marin Badea, Elena Mureșan, privind regimurile totalitare din anii războiului al II-lea mondial din Slovacia, Norvegia, Franța, precum și o analiză a neofascismului.

● **Colonel dr. Florian Tucă, Mircea Cociu — MONUMENTE ALE ANILOR DE LUPTĂ ȘI JERTFĂ.**

Editura militară, București, 1983, 446 pp., 48 lei: însemne amintind de un glorios trecut.

● **N. Iorga — ISTORIA LITERATURII ROMÂNESCII ÎN VEACUL AL XIX-LEA** (ediție de Rodica Rotaru, prefață de Ion Rotaru). Editura Minerva, București, vol. I — 366 pp., vol. II. — 312 pp., vol. III — 432 pp., 62 lei: reeditarea lucrării publicate de marele istoric în 1907-1909, bazată pe o confruntare critică a izvoarelor.

● **Al. Rosetti — CALĂTORII ȘI PORȚRETE** (prefață și tabel bibliografic de Liviu Călin).

Editura Sport-Turism, București, 1983, 320 pp., 18 lei: note revelatoare din Grecia, India, Israel, S.U.A., Albania, Africa, Brazilia, împreună cu însemnări și evocări memorialistice datorate cărturarului contemporan cu veacul său.

● **ARHIVELE OLTEŢIEI.** Editura Academiei, București, 1983, 220 pp., 24 lei: nr. 2 (serie nouă) al publicației scoase de Centrul de științe sociale Craiova.

Conferințe internationale de istorie

În cadrul programului științifice internațional de cercetare istorică organizat de Colegiul Brooklyn din New York pe tema Război și societate în Europa Centrală și de Est. 1740-1920¹, între 19 și 22 septembrie s-a desfășurat conferința Societății balcanice în război și revoluție, care a întrunit participarea unor specialiști din R.P. Bulgaria, Franța, U.R.S.S., S.U.A., Grecia, R.S.F. Iugoslavia, R.F. Germania, R.P. Ungaria, R.S. Cehoslovacia și R.S. România.

Comunicările românești — datorate generalului-locotenent dr. Ilie Ceaușescu, dr. Mircea Mușat, colonel dr. Florin Tăuș, maior dr. Mihail E. Ionescu, căpitan Alexandru Dușu, colonel Constantin Căzănșteanu și dr. Florin Constantin — au fost axate pe aspectele esențiale ale războiului pentru eucerirea independenței absolute de stat a României din 1877-1878, ale solidarității poporului român cu lupta de eliberare națională a popoarelor din sud-estul Europei.

În cadrul celei de-a doua conferințe, desfășurate la Bellagio (Italia), între 26 septembrie și 1 octombrie, s-au discutat probleme istorice legate de primul război mondial și lupta popoarelor din centrul și sud-estul Europei pentru desăvârșirea statelor naționale. Au participat istorici din Austria, Canada, Grecia, Iugoslavia, Polonia, Ungaria, S.U.A. și România. Comunicările românești (general-locotenent dr. Ilie Ceaușescu, colonel dr. Vasile Mocanu, dr. Ion Ardeleanu, maior dr. Ioan Talpeș, maior Mihail E. Ionescu și dr. Florin Constantin) au abordat problemele participării țării noastre la primul război mondial, pentru împlinirea idealului național-statal, situația politică internă în anii neutralității, activitatea românilor desfășurată pe teritoriul Italiei în anii războiului în vederea realizării Marii Uniri, raporturile României cu Aliații etc.

După cum am mai anunțat, reuniunea finală a acestui program științific internațional interdisciplinar va avea loc în septembrie 1984 la București, prefigurându-se un bilanț fructuos al cercetărilor de profil efectuate din 1977, anul în care au debutat conferințele internaționale pe tema Război și societate în Europa Centrală și de Est 1740-1920.

Maior dr. M. E. IONESCU

¹ Magazin istoric, nr. 5/1983.

de avocați și proprietari de pământ, el s-a încheiat având în frunte oameni ca Antonio Maceo¹. Viitorul conducător al luptei pentru independență, José Martí, avea să spună că protestul lui Maceo „este documentul cel mai glorios al istoriei noastre”, iar Fidel Castro afirma că Antonio Maceo, „un om ieșit din mediile cele mai modeste, respingând încetarea focului și pacea fără independență, a devenit simbolul spiritului și voinței de neînfrânt a luptei poporului nostru, lansând nemuritorul protest de la Baragua”.

În acest război de zece ani (1868-1878), insurgenții cubani nu și-au împlinit dezideratul major al luptei lor: neatinerea țării. Și nu întimplător, războiul antispagnol de eliberare a Cubei din 1895-1898² va fi condus de nume care se afirmaseră în anii primei confruntări de proporții cu spaniolii: Maximo Gomez, Antonio Maceo, Calixto Garcia.

Încununarea îndelungatelor lupte purtate de poporul cubanez pentru eliberarea sa națională și socială va fi memorabilul eveniment de la 1 ianuarie 1959 — cînd detașamentele revoluționare conduse de Fidel Castro au intrat în Havana, — eveniment istoric de la care poporul Cubei sărbătorește în acest an un sfert de veac.

¹ După Pactul de la Sanjon, Maceo, după cum s-a văzut, a fost nevoit să emigreze. În aprilie 1895, în timpul războiului antispagnol de eliberare a Cubei, condus de José Martí, el a debarcat în insulă și a luat conducerea armatei insurgente din provincia Oriente. Din septembrie același an, a fost locțiitorul comandantului-sef al Armatei de eliberare. El avea să moară în 1896, la San Pedro, în timpul unei lupte cu spaniolii.

² Magazin istoric, nr. 12/1971.

drept, avocat și notar din Berlin, domiciliat în prezent în București, strada General Manu, nr. 12, roagă să fie tratat potrivit dispozițiilor articolului 6 din Convenția de armistițiu, fiind unul dintre aceia care au luptat în mod permanent împotriva național-socialismului și a făcut parte din grupul de complotiști care au atentat la viața lui Adolf Hitler”.

Ce s-a întimplat mai departe cu Wolf von Gersdorff? Documentele de arhivă nu ne mai spun nimic în această privință. Avem în schimb o altă mărturie, care nu lasă loc la nici o îndoială. În 1947, deci la numai doi ani după încheierea conflagrației, la Zürich a apărut volumul istoricului elvețian Rudolf Pechel, *Deutscher Widerstand* (Rezistența germană). Unul dintre eroii principali ai cărții nu este altul decât Gersdorff, care a furnizat personal autorului toate datele necesare.

Iată deci că acest curajos luptător împotriva hitlerismului a putut evita cumplita soartă rezervată tovarășilor săi de idei datorită tradiționalei umanități românești. Ca și în atâtea alte împrejurări, de-a lungul istoriei sale, poporul nostru a oferit adăpost și protecție unui militant împotriva tiraniei, despotismului și agresiunii.

POSTA MAGAZIN ISTORIC

Sfârșitul anului 1983 a însemnat, ca și în anii precedenți, pentru Poșta Magazin istoric un număr sporit de scrisori prin care cititorii noștri, oameni ai muncii de diferite profesii și vârste, din toate colțurile țării, precum și corespondenții din străinătate, au continuat să ne felicite cu prilejul apariției numărului 200 al revistei, adresând totodată Magazinului istoric și colaboratorilor săi caldăuroase urări de La mulți ani!, exprimându-și sentimentele lor de dragoste și devotament pentru istoria patriei socialiste, precum și respectul pentru istoria celorlalte popoare. Ei ne dovedesc astfel statornicia prețuirei și fidelității față de revista la a cărei apariție colaborează în mod nemijlocit, prin sugestiile și completările ce ni le adresează.

Le mulțumim tuturor călduros și, la rîndul nostru, le dorim multă sănătate, fericire, noi succese în activitatea pe care-o desfășoară, asigurându-i că și în 1984, ne vom strădui să fim la înălțimea exigențelor lor.

ÎNȚIÎA ADUNARE AD-HOC

PAUL PĂLTĂNEA, din Galați: Unii dintre contemporanii lui Costache Negri, cei care l-au cunoscut mai bine, au notat în corespondența sau memoriile lor amănunțit despre sacrificiile bănești făcute de acesta pentru a-i sprijini pe revoluționarii pașoptiști (nr. 6/1983). Astfel, pentru a-i ajuta pe cei ce aveau nevoie de sprijinul său, Negri a făcut adeseori împrumuturi, pe care nu le-a putut achita întotdeauna, amanetându-și moșia părintească Minjina (astăzi comuna Costache Negri, județul Galați), pe care a și vîndut-o. La 2 iulie 1855 îi scrie lui Ion Ghica: „Am vîndut Minjina, mi-am plătit datorile și am rămas cu... nimic”.

Moșia Minjina a fost cumpărată de un negustor grec din Galați, clucerul Hristodor Alexandri. După ce luate la 14 martie 1856 un avans de 12 000 de galbeni, Negri cere la 3 mai 1856 Divanului de Întărituri să definitiveze actele de vînzare, dar, din motive pe care nu le cunoaștem, „afacerea” Minjinei nu se lichidează prea repede și de aceea Hristodor Alexandri pleacă la Iași spre a se întâlni cu C. Negri. Într-o scrisoare adresată fratelui său Alexandru, la 9 septembrie 1857, existentă la Arhivele statului Galați aflăm și o serie de amănunte, care merită să fie cunoscute, referitoare la atmosfera în care s-au desfășurat lucrările Adunării ad-hoc din capitala Moldovei care se pronunțase pentru Unire (vezi și Magazin istoric, nr. 7/1975).

„Iată am ajuns la Iași — scrie Hristodor Alexandri — cu ajutorul lui Dumnezeu și eu aleea la trei zile de-a doua m-am întâlnit cu Negrea, că aleea luni au fost înfăptuită adunare a Divanului ad-hoc și s-au făcut cea întâi Unire și dinții două ponturi și au strigat una și ura și seclara au fost luminată și adunări și Dumnezeu să le deie gînd bun, asupra cele bune, că soarta noastră de la dinții astăzi”.

Însemnările care relevă entuziasmul populației ieșene din acele zile în care deputații Adunării ad-hoc, reprezentanții națiunii se pronunțau pentru înfăptuirea Unirii, încă de la prima lor întrunire.

PETROVARADIN 1694 SAU 1716?

Consider că în articolele consacrate de revistă aniversării a trei secole de la Aședul Vienei (nr. 7/1983) s-a strecurat o greșală — ne scrie **RADU-ANTON IONESCU**, din București. În articolul semnat de tov. Alexandru Dușu se afirmă că „stolnicul Constantin Cantacuzino avea o schită amănunțită a luptei de la Petrovaradin din 1694, pe care a dăruit-o ambasadorului britanic la Poartă, lord Paget”. Dar, cum rezultă din Istoria lumii în date (p. 185), lupta de la Petrovaradin a avut loc în 5 august 1716, or, la data respectivă învățații stolnic erau morți, deci nu mai avea cum dăruii lordului Paget o asemenea schită”.

Între-adevăr, la 7 august 1716, la Petrovaradin (îngă Belgard) a avut loc o bătălie austro-tomară, câștigată de armatele habsburgice comandate de Eugenlu de Savoia. Dar aceasta nu a fost singura bătălie de la Petrovaradin. În 1694, 9 septembrie, în același loc se desfășurase o război, în care marșale vizir Sürmeili Ali pașa așezase fără succes cetatea, stăpînită atunci de austrieci. Stolnicul Cantacuzino a alcătuit schița acestui asediu,

pe care, în 1702 a dăruit-o lordului Paget, în trecere prin București. Ea se află acum în fondurile Bibliotecii Școlii de Studii Orientale și Africane de pe lângă Universitatea din Londra, fiind una dintre cele mai exacte descrieri a puternicilor fortificații de pe malul Dunării.

Așadar, la dilema 1694 sau 1716 — răspunsul este: și 1694 și 1716.

CONCURSUL 20 DIN 200

Întă citeva dintre gîndurile unor cititori pe marginea Concursului Magazin istoric, 20 din 200, Din cronicul Unirii:

EMANOIL CHIPER, din Brașov: Sînt un statornic participant la concursurile bine gîndite și cultivate ale, ale revistei Magazin istoric.

GÉRÈB GHEORGHE IOAN, din Turda: Am profesia de mecanic de mașini-utilaje și o pasiune — istoria. La precedentul dv. concurs am obținut un premiu, simbol al cunoștințelor dobîndite din revistă. Acum tîn să vă mulțumesc pentru noul concurs 20 din 200.

V. MÂNZA, din Bacău: Am așteptat concursul cu multă plăcere. Posed toate cele 200 numere și am participat la toate concursurile.

IONEL GH. ENACHE, economist din Brașov, Magazin istoric — o sursă inepuizabilă de cultură. Aștept cu cel mai mare interes fiecare nou număr. Dar cel mai mult urmăresc apariția unor noi concursuri. Fiecare concurs m-a antrenat la recitirea unor numere mai vechi, în care am descoperit informații, fapte și evenimente peste care inițial trecusem cu ușurință.

PLĂCEREA DE A CITI ISTORIE

Prof. STATE MEU, din Galați: Îmi permit să mă consider un vechi cititor al revistei. Un cititor care nu poate uita că în fiecare lună apare Magazinul istoric. Elogiilor binemeritate aduse de diverși cititori, aș vrea să le adaug și pe ale mele referitoare la condiția grafică a revistei. Deși sînt convins că nu forma, ci conținutul primează, vă mărturisesc că în ceea ce mă privește, plăcerea de a citi istorie a pornit și de la „bucuria” ochilor, prilejuită de înfăptuirea cu Magazinul istoric.

CITITORI STATORNICI

SZÁSZ IOAN, din Satu Mare: Sînt un pasionat cititor al revistei Magazin istoric, pe care o iubesc foarte mult și la care sînt abonat.

FLORENT ROMANESCU, student, din Craiova: Tîn să mulțumesc pe această cale redacției pentru adevărată plăcere pe care ne-o oferă luna de lună, pentru faptul că deschide larg, tuturor, porțile istoriei.

MARIA VULPASU, din Reșița: Apreciez ca excepțional conținutul revistei, care întregesc în noi, tinerii cititori, unele cunoștințe dobîndite la cursurile de istorie, pentru care aduc cele mai sincere felicitări Magazinului istoric.

HELMER IOHANS, electromecanic, din Sighetul Marfației: Sînt un vechi cititor al Magazinului istoric, iar în acest an am participat pentru prima oară la concursul organizat de revistă.

CONTENTS (Romanian History) I. POPESCU-PUTURI Nicolae Ceaușescu — A Great Anniversary ● C. POPIȘTEANU The Meanings of History ● L. BOICU, D. BERINDEI, I. URSU, V. BUDURU, D. ZAHARIA The 1859 Union — Act of the People's Will ● M. ȘTEFAN A Country called Romania ● Ș. RĂDULESCU-ZONER, V. STAN Foreign Consuls about Cuza's Election ● GH. PLATON Europe and the Union ● V. PALADE Where Was A.I. Cuza Born? ● THE XV-th ICHS: A. GIEYSZTOR (Poland) Educational Value in History ● G. DARAGIU, T.P. POTĂRCĂ Saved by the Romanian Insurrection

SOMMAIRE (Histoire roumaine) I. POPESCU-PUTURI Nicolae Ceaușescu — ce jour de fête ● C. POPIȘTEANU Significations de l'histoire ● L. BOICU, D. BERINDEI, I. URSU, V. BUDURU, D. ZAHARIA L'Union de 1859 accomplie par la volonté du peuple ● M. ȘTEFAN Un pays qui s'appelle la Roumanie ● Ș. RĂDULESCU-ZONER, V. STAN Les Consuls étrangers sur l'élection d'A.I. Cuza ● GH. PLATON L'Europe et l'Union ● V. PALADE Où est né A.I. Cuza? ● LE XV-e CISH: A. GIEYSZTOR (Pologne) La force éducative de l'histoire ● GH. DARAGIU, T.P. POTĂRCĂ Sauvé par l'insurrection roumaine

СОДЕРЖАНИЕ (Румынская история) И. ПОПЕСКУ-ПУТУРИ Николае Чаушеску — празднование годовщины ● К. ПОПИШТЯНУ Смысл истории ● Л. БОЙКУ, Д. БЕРИНДЕЙ, И. УРСУ, В. БУДУРУ, Д. ЗАХАРИЯ Воссо-единение 1859 г. — акт воли народа ● М. ШТЕФАН Страна, называемая Румынией ● Ш. РĂДУЛЕСКУ-ЗОНЕР, В. СТАН Иностранные консулы об избрании А.И. Кузы ● Г. ПЛАТОН Европа и Воссоединение ● В. ПАЛАДЕ Где родился А.И. Куза? ● XV МКИН: А. ГИШТОР (Польша) Воспитательная сила истории ● Г. ДАРАДЖИУ, Т.П. ПОТЫРКЭ Спасенный румынским вооруженным восстанием

INHALT (Rumänische Geschichte) I. POPESCU-PUTURI Nicolae Ceaușescu — ein grosser Jahrestag ● C. POPIȘTEANU Sinn der Geschichte ● L. BOICU, D. BERINDEI, I. URSU, V. BUDURU, D. ZAHARIA Di 1859 Vereinigung — Ein Akt des Volkswillens ● M. ȘTEFAN Ein Land, das Rumänien heisst ● Ș. RĂDULESCU-ZONER, V. STAN Ausländische Konsule über die Wahl A.I. Cuza ● GH. PLATON Europa und die Vereinigung ● V. PALADE Wo wurde A. I. Cuza geboren? ● DER XV. IKGW : A. GIEYSZTOR (Polen) Die erzieherische Kraft der Geschichte ● GH. DARAGIU, T.P. POTĂRCĂ Gerettet bei dem rumänischen Aufstand

SUMARIO (Historia romana) I. POPESCU-PUTURI Nicolae Ceaușescu — un gran aniversario ● C. POPIȘTEANU Senos de la historia ● L. BOICU, D. BERINDEI, I. URSU, V. BUDURU, D. ZAHARIA La Unión de 1859 — acto de voluntad del pueblo ● M. ȘTEFAN Ese país que se llama Rumania ● Ș. RĂDULESCU-ZONER, V. STAN Los consules extranjeros sobre la elección de A.I. Cuza ● GH. PLATON Europa y la Unión ● V. PALADE ¿ Dónde ha nacido A.I. Cuza? ● EL XV° CICH: A. GIEYSZTOR (Polonia) La fuerza educativa de la historia ● GH. DARAGIU, T.P. POTĂRCĂ Salvado par la insurrección rumana

ABONNEMENTS : ILEXIM — Departamentul export-import presă, București, strada 13 Decembrie, nr. 3, P.O.B. 136-137, telex : 11226

magazin istoric

București, Intrarea Ministeriului, nr. 2, parter — Sectorul 1, Oficiul poștal nr. 1, Căsuța poștală 1-702, Cod 70 100.

REDACȚIA : Gheorghe David, Florentina Dolghin, Ioan Lăcustă, Ioana Ursu Năstășel, Ana Maria Șerbănescu, Marian Ștefan
TEHNOREDATOR : Anton Tănase
CORECTURA : Georgeta Apreoteșel, Constanța Avram

PREZENTAREA ARTISTICĂ : Radu Ion Popescu

Apare lunar, se găsește de vânzare la chioșcurile de difuzare a presei. Abonamentele se fac la oficiile P.T.T.R., factorii poștali și difuzorii din întreprinderi, instituții, școli etc., de la oraș și de la sate. Prețul unui număr — 6 lei, abonamentul pe 6 luni — 36 lei, pe un an — 72 lei.

Tiparul executat la Combinatul poligrafic „Casa Științei” — București

